

LOGGBOK
Underlag till skriften
Norra Alnön - ett riksintresse

Alnö socken, Medelpad

Rapport 2013:4
Lars Göran Spång

Murberget Länsmuseum Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Arkeologisk förundersökning av Raä nr 7:1 i Tuna socken vid Runsviks skola,
Sundsvalls kommun. Rapport 2009:15

© Murberget Länsmuseum Västernorrland, Lars Göran Spång
Härnösand 2013
Foto & figurer: Murberget, Lars Göran Spång

ISSN 2000-0111

LOGGBOK

Underlag till skriften Norra Alnön - ett riksintresse.**Innehållsförteckning**

LOGGBOK	3
Underlag till skriften Norra Alnön - ett riksintresse.....	3
Projektbeskrivning:.....	4
Gruvor och geologi.....	6
Kalkugnar.....	9
Sågverken.....	11
Kartor.....	13
Kvinnorna.....	15
Samerna.....	16
Författare och konstnärer.....	16
Fornminnen.....	18
Det förhistoriska landskapet.....	19
Undersökta fornlämningar.....	20
Tabell som sammanlänkar olika numreringar.....	22
Aktuell arkeologisk forskning.....	24
Utvalda miljöer - natur och kultur.....	30
Ortnamn.....	33
Kyrkor och kartor.....	33
Tryck och distribution.....	34
Bilagor.....	36
Bilaga 1. Gunnar Ekelunds kartor.....	36
Bilaga 2. Utgrävningsresultat.....	53
Bilaga 3. Sågverken på Alnön.....	76
Bilaga 4. Rektifierade storskifteskartor över byar på Norra Alnön.....	81
Bilaga 5. Dialog.....	96

Projektbeskrivning:

Bakgrund

Projektet med dnr: 2012/0065 är tänkt som en uppföljning av den informationsinsats som gjorts för riksintressena [Nolby](#) och [Klingstatjärn](#). Riksintresset Norra Alnön har helt andra förutsättningar, men ett gemensamt drag är att blandningen av bebyggelse och fornlämningar bidrar till konfliktsituationer. Norra Alnön beräknas få en stor tillväxt närmaste åren genom nybebyggelse. Översiktsplanen för Sundsvall pekar ut flera områden vid Vi som tänkta för utbyggnad av småskalig bostadsbebyggelse, bl.a. Kyrkbyn (Rökland) som är aktuell i dagsläget.

Projektet kommer att ta vara på positiva effekter som blivit av de förra skrifterna. Bl.a. har det visat sig att en dialog med boende har skapat ett stort engagemang. Samverkan med kommunen har gett respons och uppmärksamhet i media. I denna studie förväntas andra positiva inslag, som att Sundsvalls museum och en livaktig hembygdsrörelse deltar. Norra Alnön erbjuder även möjligheten att studera samverkan med naturvården, eftersom riksintresset för natur och kultur delvis sammanfaller.

Riksintressen har hög aktualitet eftersom Riksantikvarieämbetet har påbörjat ett tvåårigt projekt för att förtydliga syftet med skyddet. Så här beskrivs problemet:

Riksintresseinstrumentet har visat sig svårt att hantera såväl för den statliga kulturmiljövården som i den kommunala planeringen. Detta kan bland annat bero på otillräckliga värdebeskrivningar och kulturmiljösektorns begränsade möjligheter till tidig medverkan i samhälls- och förändringsprocesser. Följden blir en bristande helhetssyn på landskapets kvaliteter vid avvägningen av allmänna och enskilda intressen. Kulturmiljövårdens riksintressen är idag dåligt kända och uppfattas ofta mer som hinder än som resurs för samhällsutvecklingen.

En handbok/vägledning planeras och erfarenheter i olika län kommer att analyseras.

Syfte

Projektet förväntas ge både boende på Alnön och aktörer insikt om vilka värden som ingår i riksintresset, samt precisera hur värdena ska tas tillvara och utgöra resurser i samhällbygget.

Aktiviteter

Samla skribenter för fördjupningsstudier om vad som är värdefullt med riksintresset Norra Alnön.

Publicera en antologi med fördjupningsstudierna och reportage om riksintresset Norra Alnön.

Omfattning

Norra Alnön beskrivs enligt Riksantikvarieämbetet på följande vis:

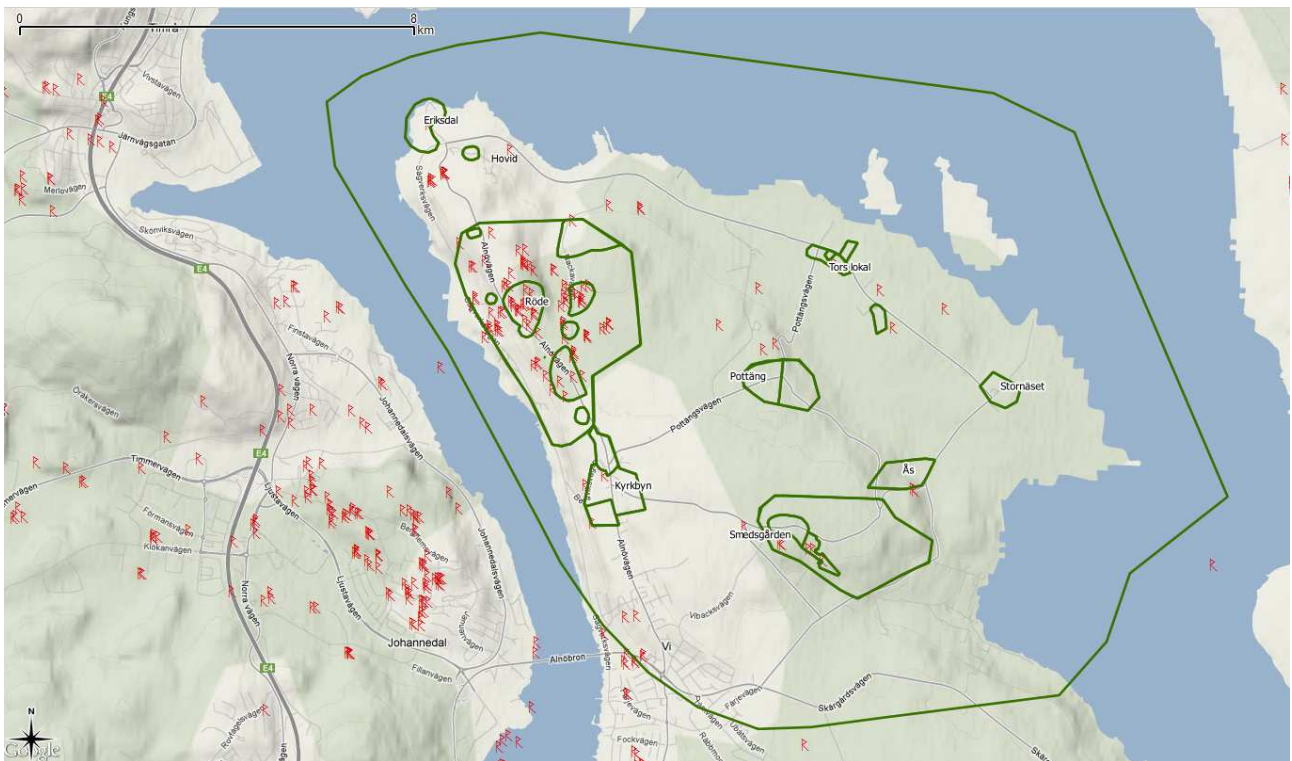
Motivering:

Odlingslandskap med lång bebyggelsekontinuitet och däri insprängda industrimiljöer som speglar sågverksepoken och industrialismens genombrott vid 1800-talets senare del då Alnö var "de sexton sågarnas ö". (Kyrkomiljö).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarade bymiljöer, gravfält och storhögar från järnålder samt strategiskt lokaliserad tidigmedeltida kyrka och eventuell kastallämning. Omedelbart intill ligger monumental 1890-talskyrka, ritad av Ferdinand Boberg. I norra delen av miljön vittnar bl.a. bebyggelsen i Hörningsholm, Nacka, Eriksdal, Hovid och Johannesvik om den koncentration av sågverk som uppstod i området under 1800-talets senare del. Landets första föreningslokal Folkets hus på landsbygden byggdes här 1896, Tors lokal i Hörningsholm.

I jämförelse med tidigare skrifter (Nolby och Klingstatjärn) tillkommer för Norra Alnös del en särskild utmaning i att hantera sågverksepokens lämningar, samt klenoderna Alnö medeltidskyrka och Tors lokal.

Riksintresset Norra Alnön och de delområden som preciserats i Sundsvalls kommuns översiktlig kulturmiljöinventering 1999. Fornminnen från FMIS. Karta: Google.

Tidplan

Projektet genomförs under tiden maj t.o.m. oktober 2012.

Publikationen distribueras som förut huvudsakligen som PDF via Murbergets hemsida, men en mindre upplaga säljs för symbolisk summa på museer och hembygdsgård.

Kostnader

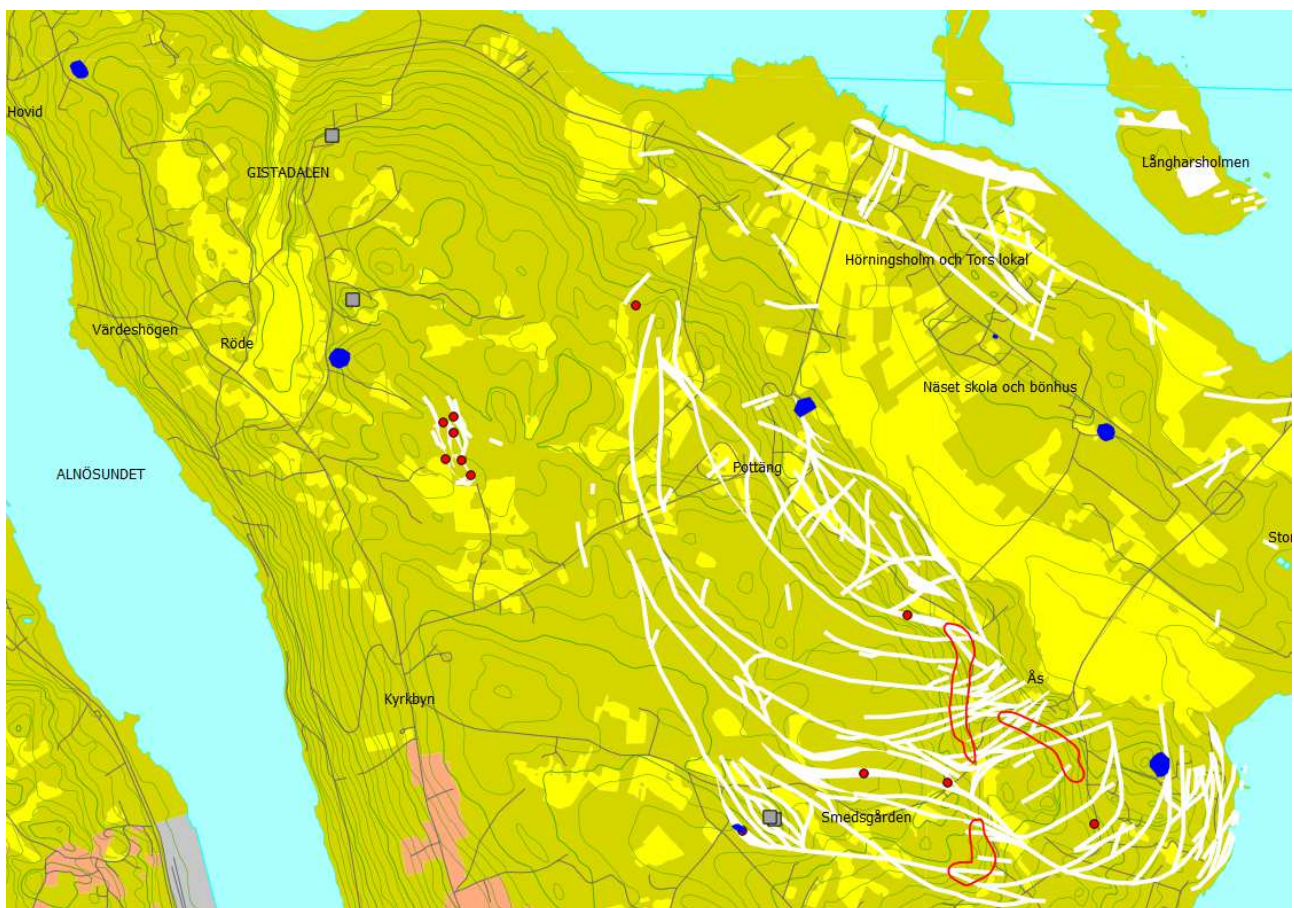
Kostnaderna för en publikation om riksintresset Norra Alnön beräknas bli större än för de föregående skrifterna. Området är mer omfattande både geografisk och tematiskt, och fler skribenter behövs. Utifrån tidigare erfarenheter av fördjupningsstudier av riksintressen beräknas kostnaderna se ut så här:

Skribenter:	600 tim. 247 tkr
Foto:	100 timmar 37 tkr
Layout	60 timmar 20 tkr
Redaktion:	200 timmar 82 tkr
Resor & trakt:	5000:-
Tryckkostnader 500 ex:	20 000:-
Summa:	411 000:-

Murberget kan ta kostnaden för det redaktionella arbetet, **-102 000:-**

Summa sökta medel: 309 000:-

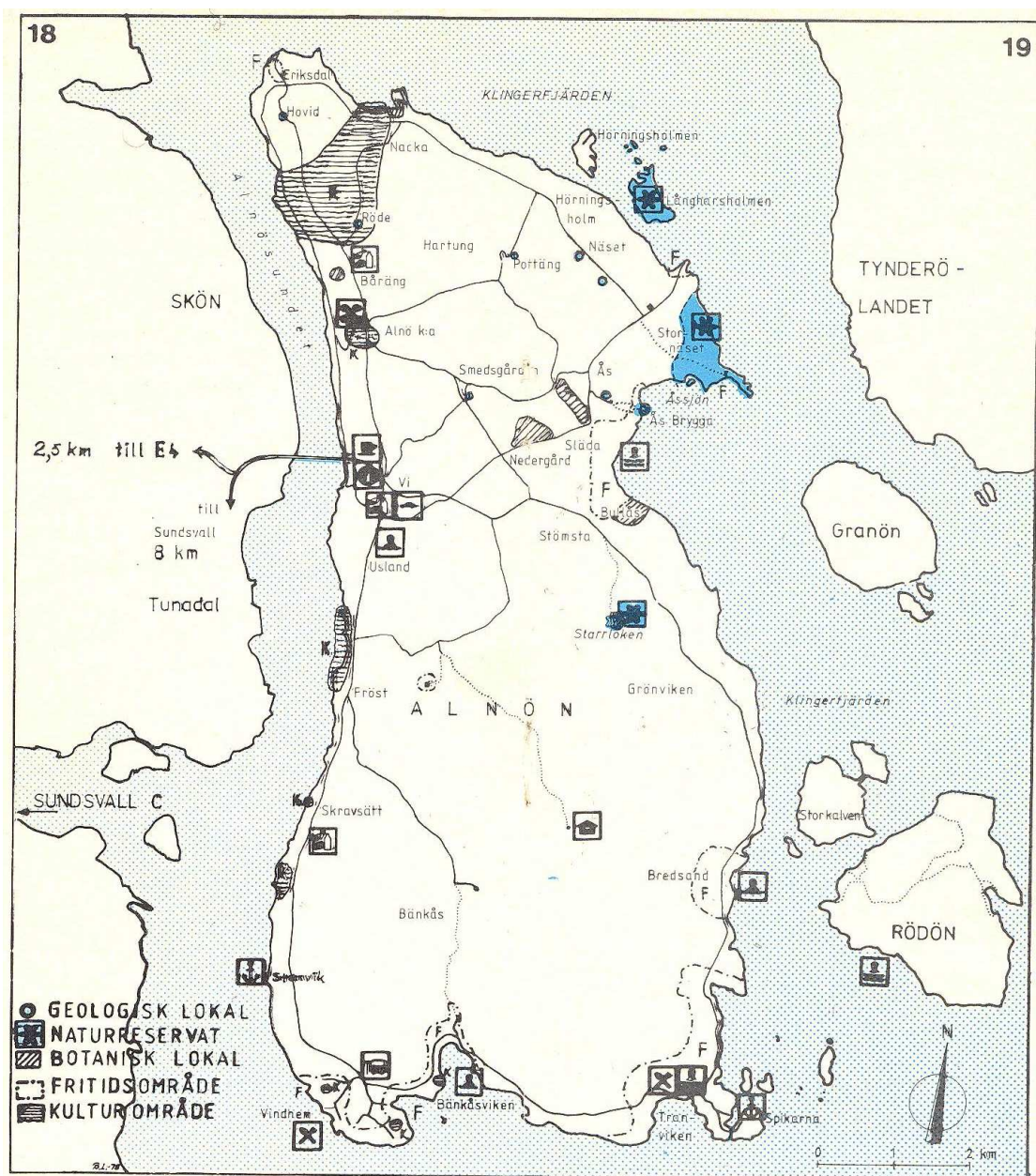
Gruvor och geologi

Geologiska lokaler som skyltas och vårdas av länsstyrelsen (blå). Tomas Lundkvists uppgifter om gruvhål (röda prickar), FMIS uppgifter om gruvområden (röd) och kalkugnar (grå rutor). Sövitförekomst (vit) efter Tomas Lundkvist 1990.

Alnös unika geologi beror på att en intrusion från jordens inre trängt upp till ytan genom en serie vulkanutbrott. Detta hände för ca 560 miljoner år sedan då livsformer endast bestod av skaldjur och fiskar. Skandinavien befann sig på södra halvklotet. De följande årmiljonerna ökar livsformerna explosionsartat. Bergrunden eroderar ca 500 meter (1 mm på tusen år) bl.a. av de många istider som kunnat spåras de sista miljonerna åren. Hur greppar man dessa tidsspann!?

Alnö guide, Länsstyrelsen Västernorrlands län, 1978.

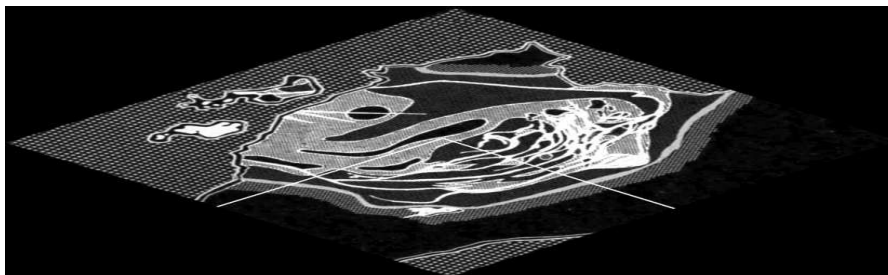
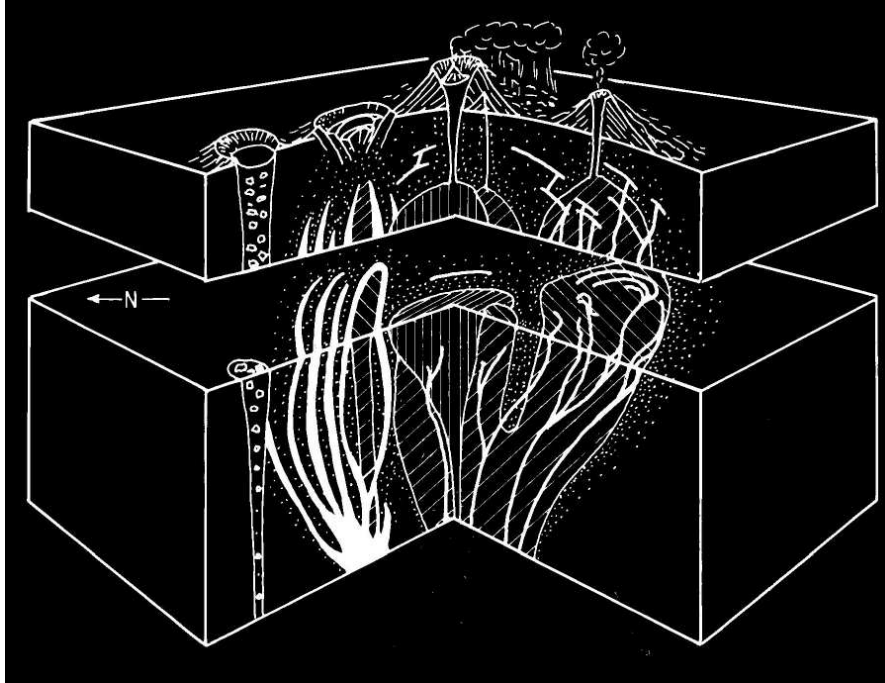

Häftet är en välskriven sammanfattning om både natur och kultur. Geologin i synnerhet förståelig för lekmän. Berggrunden är som vanligt gnejs, diabas och granit som bildats för över en miljard år sedan. Bergarten Alnöit har gjort Alnövulkanen känd över hela världen, men fler platser är nu kända med liknande bergarter i Sibirien och Afrika. Tre vulkanutbrott/explosioner för 560 milj år sedan kan spåras, där krateröret har sitt centrum i Klingefjärden. Explosionerna har skett under en lång tidsrymd på 1, 2 och 7 km djup (måste vara missuppfattning, mil ska det vara). Alnöit bildades vid den tredje explosionen (en serie explosioner egentligen) på det största djupet. Alnöit fick sitt namn av geologen H Rosenbusch i slutet av 1800-talet.

Peter Kresten, Alnöområdets geologi, Medelpad, SFT:s årsbok 1984.

Över hundra olika mineral är kända. Kvarts finns inte, vilket annars är jordens vanligaste mineral. Små kristaller av diamant i kimberlit hittades 1981. Intrusionen varade 540-560

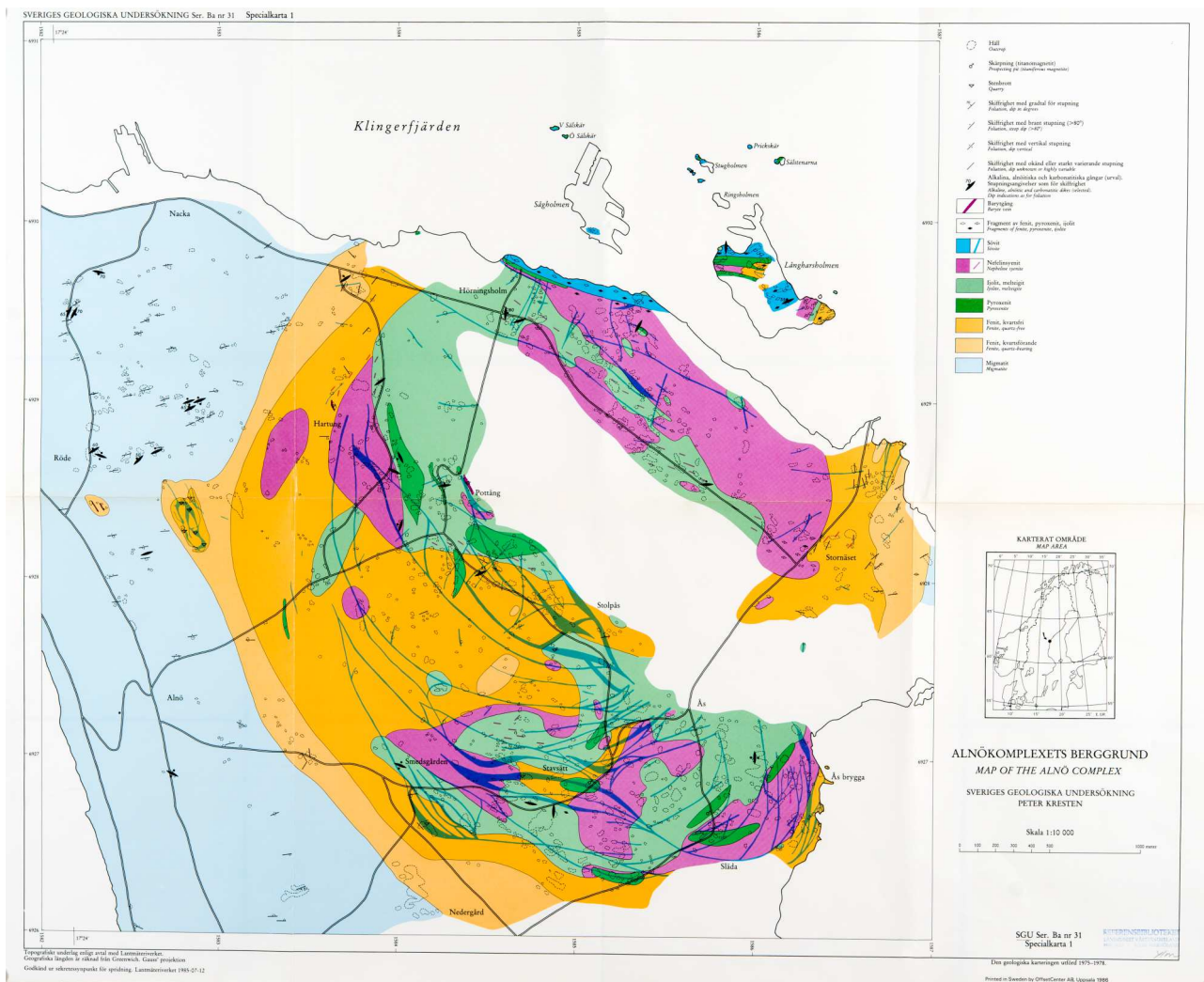
miljoner år sedan och livet i haven hade just börjat spira. Landområden var helt livlösa. Lavaströmmar och vulkanaska har eroderat bort. Bergarterna kommer från djup från minst 3 och högst 7-8 mils djup. Kalkhaltiga bergarter är karbonatiter, i Alnös fall sövit. Kalkhaltiga bergarter uppträder under gamla kontinenter.

Kartan underst hämtad ur Alnö guide, men riktad för att kunna jämföras med modellen ovanför. Båda bilder negativa för att sövit ska framträda i vitt.

Tomas Lundkvist, Beskrivning till berggrundskartan över Västernorrlands län. 1990.

Över 100 olika bergarten har för närvarande identifierats på Alnön. "De komplexa kalcium-titan-zirkoniumoxiderna tezheranit, kalzirtit och zirkonolit har hittats i sövitfragment från Åvikebukten samt i ett block av kimberlitisk alnöit. Mineralen finns bara på några få ställen på jorden". Några bergarter är giftiga, och några radioaktiva, men inga är miljöfarliga. Förekomsterna är heller inte lönsamma att bryta. Diamant kan finnas i kimberlitiska alnöiter, men prospektering hindras av att diamantförekomst inte kan inmutas. Bergarterna kommer från olika djup ner till 40 km, vilket är helt unikt i Sverige.

Kalkugnar

Några kalkugnar är registrerade i FMIS, men ingen undersökt närmare. En förmodad kalkugn vid Vi (Alnö 102) har bedömts vara en källargrop av Murberget. I Historiskt-Geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige, 1859-70 nämns kalkbränning vid *Stafsäter*:

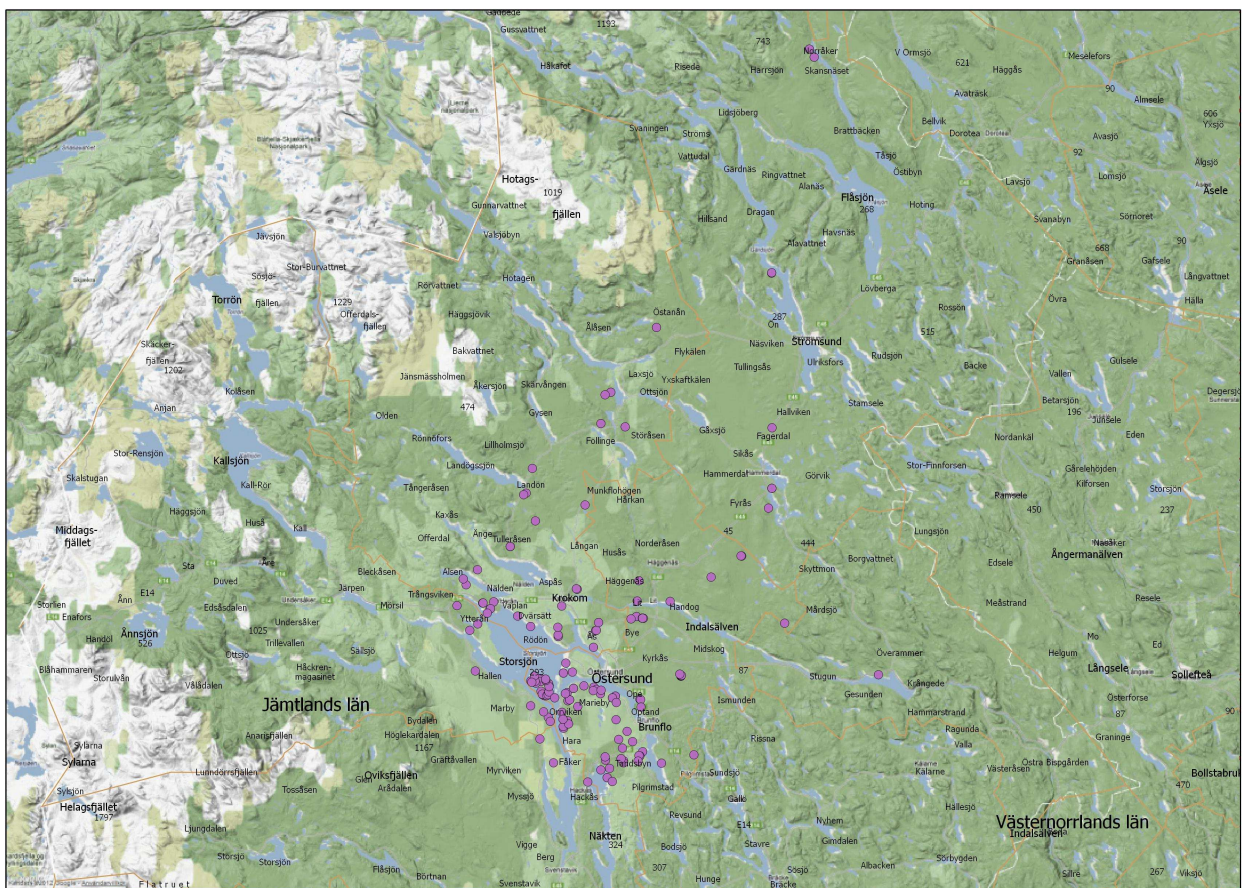
Åkern i socknen gaf fordom icke alltid säd till husbehof; men detta är i sednare åren afhjelpat. Skärgårdsfisket idkas af invånarne i synnerhet vid Rödön och Spikaren. En jernmalmsgrufva finnes vid byn Stafsäter, hvarom vidare på sitt ställe, och grå kalk brännes här på ön, snart sagdt det enda kalkstensbrottet i Medelpad

P A Örnskölds nämner kalkbränning på Alnön i sina landshövdingeberättelser 1765-69, och även Abraham Hülphers. Den uppges vara för husbehov och *grå*. Den vita kalken importeras från Öland, men behovet inte särskilt stort eftersom trähus dominerar. Örnsköld försöker uppmuntra allmogen att börja med både kalk och tegelbruk, men gensvaret svagt.

Gotland har mest kalkugnar i landet. I norr har Jämtland ett hundratal, längs Norderöns stränder finns många. I FMIS/Västernorrland finns de endast på Alnön. Utgrävningar av förmodade kalkugnar finns i Selånger (Leif Grundberg 2006:43ff) och Härnösands domkyrka (Murbergets Rapport 2011/30)

Kalkugn i Jämtland

Kalkugnar och täkter i Jämtland.

Källor:

Lage Nilsson 1938. Kalkbränningen i Källa. Kalmar läns fornminnesförening meddelanden.

Peter Mårtensson 2006. Bilder från en kalkbränning. Byggnadshyttan på Gotland 2005-2006.

Nilsson-Tannér, P. 1966. Kalkbränning i Lockne. Lockne Hembygdsförenings skriftserie nr 14.

Kalkugn vid Smygehuk

Sågverken

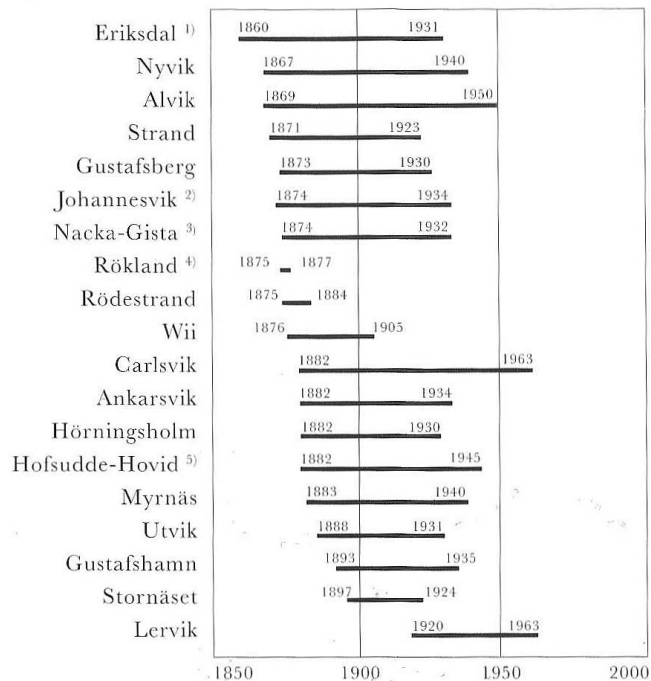
Saxat ur www.alnosagverksminnen.se:

...förutsättningar var otroligt gynnsamma i områdena runt Ljungans och Indalsälvens flöden från Jämtland i väster ner mot Bottenhavet och Sundsvall. Här låg stora områden med enbart bondeskog, dvs skog som mestadels användes sparsamt och inte i industriell skala. Älvarna i sig var de bästa av transportleder. När sen ångsågarna uppfanns med Sveriges första vid Tundals Sågverk, så kunde man frakta hela stockar på älvarna – inte som tidigare sågade brädor. Kvaliteten steg avsevärt på virket, samtidigt som bortfallet av färdigt virke kraftigt sjönk.

Men det var Europa´s efterfrågan på bra virke som blev den avgörande faktorn för det ekonomiska uppsvinget. Efter att det Bottniska Handelstvånget upphävdes år 1812 och Sverige införde näringsfrihet, tullhinder avskaffades och bolagsformen aktiebolag (AB) infördes som gjorde det möjligt att starta nya verksamheter med en annan finansiell struktur. När sedan liknande reformer genomdrevs i bla England (reducerade importtullar) och Frankrike (tullfrihet) så steg efterfrågan dramatiskt hos de svenska sågverken – här uppe i Skandinavien låg orörda skogar, och då liksom nuförtiden så var tillgången på bra virke från Centraleuropa mycket begränsat.

Tundals ångsåg anlades 1949. Vattensågarna betydelsefulla fram till 1900. Då fanns 40 ångsågar i distriktet, och vattensågarna var nerlagda. Över en miljon kubikmeter sågade produkter till export. Efter 1900 går sågverksindustrin tillbaka. Finska och ryska sågverk erbjuder bättre (grövre) virke, den svenska råvaran börjar sina. Massindustrin ersätter efterhand sågverken (träsliperi, sulfit, sulfat). 1930 talet var bara 15 sågverk i drift. Exporten minskade kraftigt p.g.a. av att byggen övergår till järn och cement. Källa: Jörgen Björklund 1997. Tillväxt och differentiering. Näringslivet 1870-1940. Sundsvalls historia II:

På Alnön fanns som mest 19 sågverk. Vart och ett har behandlats ingående i Sågverksfolket. Alnöbygd i förvandling, 1995. Hans Gillgren har vidare rektifierat de fabrikskartor som funnits, och publicerat resultaten i en folder Alnö sågverksminnen. En kartguide till minnena av en industriepok, 2011.

Sågverken på Alnön och deras drifttid. Källa: Sågverksfolket, 1995, sid. 269.

Industriminnen i Västernorrland : rapport. D. 1, Sundsvallsområdet : en inventering 1977-78, tar upp 10 sågverk på Alnön. Texten är sammanfattad i bilaga 3.

Föreningen ***Sågverksfolkets förslagskommité*** har givit ut tre böcker, och enligt ordförande Lars Karlsson diskuteras utgivning av en fjärde bok. Följande kapitel finns att läsa i böckerna:

Alnöbygd i förvandling. 1995. Genomgång av källor om 19 sågar på Alnön, en efter en.

Alnöbygd i utveckling. 2001. Arbetarrörelsen, Kvinnoliv, Sjöfarten, Rörelser i tiden, Kulturell kvartett, Bobergs minnen, I sportens värld, Öquistarna på Eriksdal och Stornäset, Knubb, flisor och spill. Alnön i bilder.

Alnöbygd från forntid till nutid. 2006. Forntiden, Olof Flemming, Ryssarnas härjningar 1771, Det Lambertska arvet, Vem tog vem i 1800-talet, Ivar Lo Johansson om Karl Östman, Hur var det förr i sågverkssamhället, Anteckningar från storstrejken 1909, Ute blåser höstvind, Arbetarrörelsens första tid på Alnö, Mitt äventyr i öster, De döda sågverken på Alnön, En alnöfamiljs krönika, Från Eriksdal via Gustafsberg och Alvik till Amerika, Emil Bellman, Alnöson och storbyggmästare, Lennart Uhlin Alnöson och arkitekt, Ett urval av Alnös idrottshistoria, IF Karlsvik, Alnö bryggeri, Centralbryggeriet på Alnö, Mobiliseringen i Spikarna 1914, En fågelskådares morgon, Fåglar på Alnö, Minnen från Utvik, Minnen från Ankarsvik, Scouting på Alnö, Fisket runt Alnö, Det hemliga Alnö, 16 biografier, Frikyrkorörelsen på Alnö, Längs Rahlmsvägen, Flygfoton över Alnön, Bilder...

Jan-Bertil Schnell, Föreningslokalen Tor. Byggnader och kulturmiljöer i Västernorrland. 1977.

Sveriges arbetarrörelse kom i europeiskt perspektiv igång relativt sent, p.g.a. av att den första industrin, Sundsvall, etablerades på landsbygden. Tor invigdes luciadagen 1896. Malmö var först med Folkets hus, 1893. I stadgarna står:

Föreningen har till ändamål att bereda lokal för Hörningsholms rösträtts- och fackförening

samt andra moraliskt syfte arbetande föreningar.

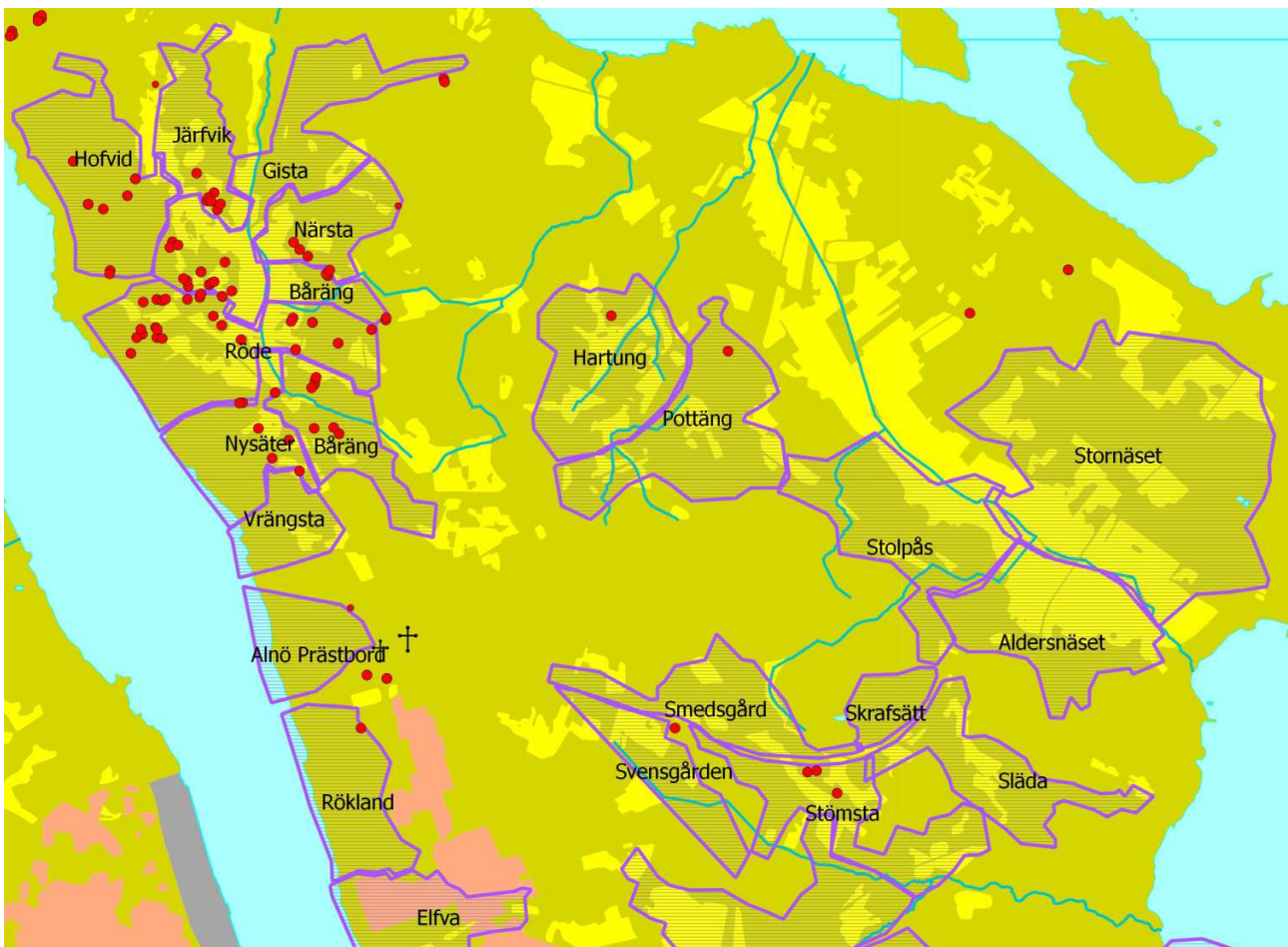
Knubb var upp till 5 1/2 fot lång, murades med spånblandad lera. Även halm eller hästgödsel dög som magring. Innan fasaden kläddes med panel fick huset torka två år.

Planlösningen och inredningen har hämtat inspiration från frikyrkornas salar med altartavla på ena gaveln. Målningen är kopia av Eskil Mårten Wings *Tors strid med jättarna*, målad av en dekorationsmålare som även gjorde interiörer i teatern och stadshuset i Sundsvall. Inredningen hämtade även inspiration från högre stånds miljöer.

Fackföreningen köpte lokalen 1929 och sålde den 1937, då den övertogs av föreningen TOR u.p.a. (nybildad?)

Kartor

Per Ramkvist har diggat en översikt av Alnös byar som kartlades vid storskiftet på 1700-talet. Underlaget finns i pärmarna på publikationerna *Sågveksfolket*. Var originalkartan finns har inte gått att få fram.

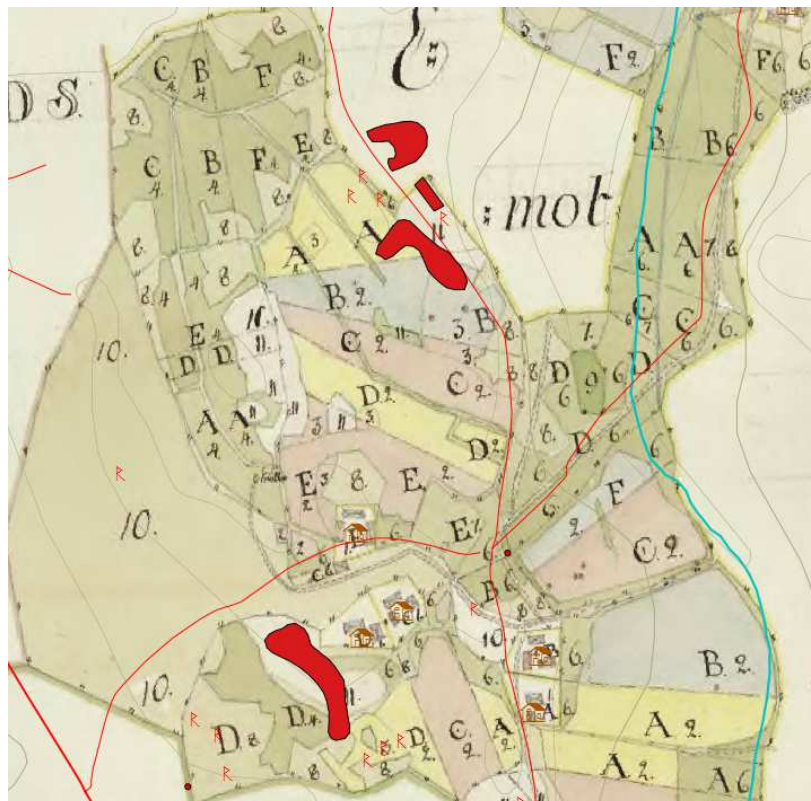

En mindre justering av Ramkvists rektifiering ger följande översikt av norra Alnös 1700-talsbyar. Röda prickar är gravar.

I bilaga 4 finns rektifierade storskifteskartor från norra Alnön samlade.

Så här blir det om man rektifierar kartorna mot fastighetskartan. Vanligtvis krävs polynomisk rektifiering (1-2). Ovan Röde och Hartungs storskifteskartor. Gårdarna har en hussymbol och moderna vägar i rött. Dagens vattendrag i blått. En grov rektifiering görs först, och sedan finjusterar man med hjälp av fastighetsgränser, om de är gemensamma då och nu. I bilaga 4 redovisas övriga byar på norra Alnön.

Fasta fornlämningar i Röde mot storskifteskartan, samt moderna vägar i rött och nutida

vattendrag i blått. Gårdarna har förtydligats med hussymboler. Märkligt att ingen gård finns i den norra gruppen.(RAÄ 35 m.fl.) där alla Floderus/Ekelunds utgrävningar på 1930-talet gav så många fynd.

Satellitbild över Raä 14,15,35, 36. gravfält med högar och en terrasering, som Floderus/Ekelund inte noterade.

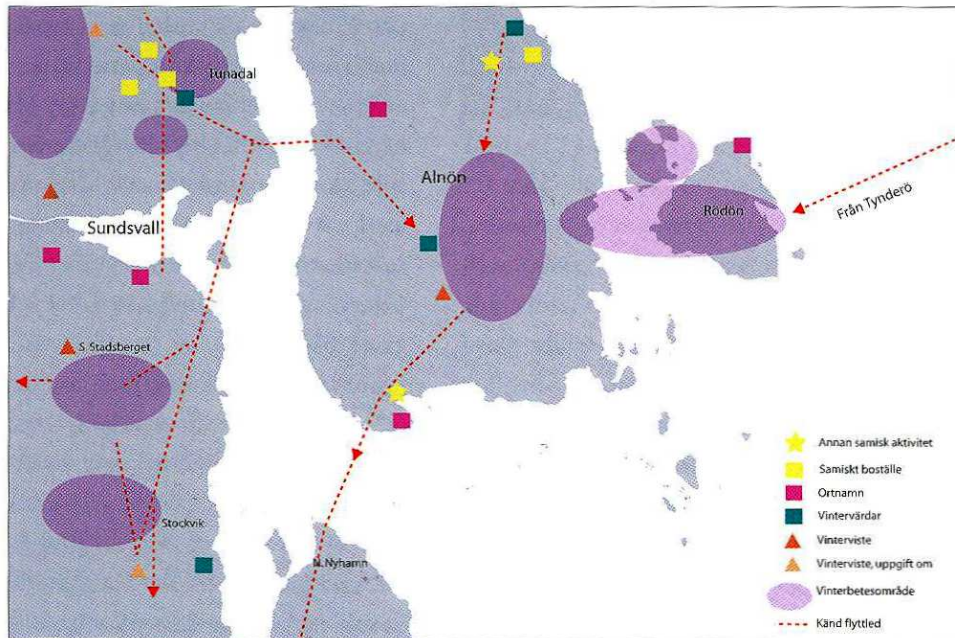
Kvinnorna

Kvinnoperspektivet har fått stå tillbaks i detta projekt. Trots ambitionen att få mer kvinnoröster om sågverksepoken har projektet gått åt motsatt håll. Lasse Karlsson, Sågverksfolkets ordförande, var medveten om problemet med mansdominansen, men lyckade inte heller ändra på förhållandet. Kvinnornas situation under sågverkstiden skildras emellertid i *Sågverksfolket. Alnöbygd i utveckling. 2001. Kvinnoliv. Sid 57ff*, samt *Sågverksfolket. Alnöbygd i förvandling 1995, sid 38f*. Förutom jordbruk och betungande hushållsarbete var kvinnorna verksamma vid sågarnas som splitvedjantor, kolare, städare och att transportera spån och ribbavfall.

Den mansdominerade historieskrivningen kompenseras stort av den populära författaren Vibeke Olssons tre böcker, *Sågverksungen (2009)*, *Bricken på Svartvik (2010)* och *Sågspån och eld (2011)*. Vibeke Olsson skildrar en flickas uppväxt i Svartvik, men Olsson deltog vid flera tillfällen i arrangemang på Alnön under 2012. Framtiden får utvisa om hon inspirerats att även skildra förhållandena på Alnön.

Samerna

Peter Ericson har skrivit om samernas vistelse på Alnön i boken *Tidspår 2004. Västernorrland Sameland, om samisk närvaro i Ångermanland och Medelpad*. Framförallt vistades samerna på södra Alnön och på Rödön.

Författare och konstnärer.

Källa: *Sågverksfolket 2001, Kulturell kvartett*.

Författaren **Karl Östman**. Ett sällskap bildades 2002 och ordnar årligen vandring i hans fotspår. Nuvarande ordförande är Olle Burlin.

Opsångerskan/hovsångerskan **Hjördis Schymberg**, som även intervjuats av Murberget 1992. Inspelningarna finns på Murbergets hemsida. se även <http://www.schymbergsgarden.nu>

Konstnären **Aston Forsberg**. Har skapat sågverksmonumentet på Alnön och andra skulpturer i metall, trä, glas, betong i hela Sverige.

Estradören **Karl Axel Nyvik**

Några konstnärer var barn till sågverksägarna:

Konstnären **Simeon Öquist**, ägde en tid Stornäsets herrgård innan den brann.

1900

Simeon målar en stor altartavla med Golgatamotiv. Han bor och verkar då på godset Stornäset, på Alnön utanför Sundsvall. Målningen är så stor, 4 meter bred och 5 meter hög, att han tvingas ta ner taket till övervåningen för att rymma målningen. Duken nådde alltså upp genom två våningsplan! Tavlan förvarades under många år ihoprullad och en hel del skador uppstod, särskilt på den del av konstverket som legat utåt och tagit emot de många årens nötning. Tavlan renoverades med stor skicklighet och omsorg av konstnären Åke Nilsson i Oskarshamn innan den slutligen fann sin plats i en kyrka i Oskarshamnstrakten. Källa: www.oquist.se

Maja Braathen (1896 – 1973)

Maja Braathen föddes i Sundsvall i mellanrummet mellan norskt och svenskt. Hennes föräldrar var båda från Norge. Fadern Peter Braathen flyttade från Drammen till Sundsvall 1874 och etablerade sig som ägare till sågverket Hovid på Alnön. Modern Anna Lous växte upp i ett musikaliskt och religiöst hem i Kristiansund. Maja tog lägre organistexamen på 1910-talet och åren 1916-1918 studerade hon för Birger Simonsson på Valand. Hon gifte sig 1920 med Gunnar Johansson som hon umgåtts med sedan barnsben, och flyttade till Helsingfors. Men redan 1929 avled hennes make och Maja flyttade till sin mor och bror i Stockholm. Maja Braathen hade en nära vänskap med konstnärerna Vera Nilsson och Siri Derkert och fick sitt genombrott som målare under 1940- och 1950-talet. Att resa, att vara i ständig rörelse kom att bli en

livshållning för Maja. Motiven sökte hon såväl i den jämtländska fjällvärlden som i Estland, Paris och Rom. Hennes teckningar och målningar har personlighet och uttryck av lekfullhet och dramatik, enligt konstkritiker. I Svenska Dagbladets recension beskrivs hon som ”innerligt fabulerande med den inte allför vanliga gåvan att kunna skapa sagor av sina egna upplevelser”. Källa: <http://www.stenstansberattarteater.se>

Se även Helena Persson, 1996. *Maja Braathen : 1896-1973 : teckningar ur Sundsvalls museums konstsamling.*

Fornminnen

Mycket få fornlämningar i området har kvalitéer som ger landskapet ett visuellt mervärde. Följande kategorier är representerade i riksintresset:

Stensättning	54
Hög	46
Fornlämningsliknande lämning	19
Gravfält	11
Fyndplats	8
Kalkugn	4
Gruvhål	4
Fossil åker	4
Boplat	3
Gruvområde	3
Husgrund, förhistorisk/medeltida	2
Källa med tradition	2
Lägenhetsbebyggelse	2
Röse	2
Husgrund, historisk tid	2

Av följande finns en vardera:

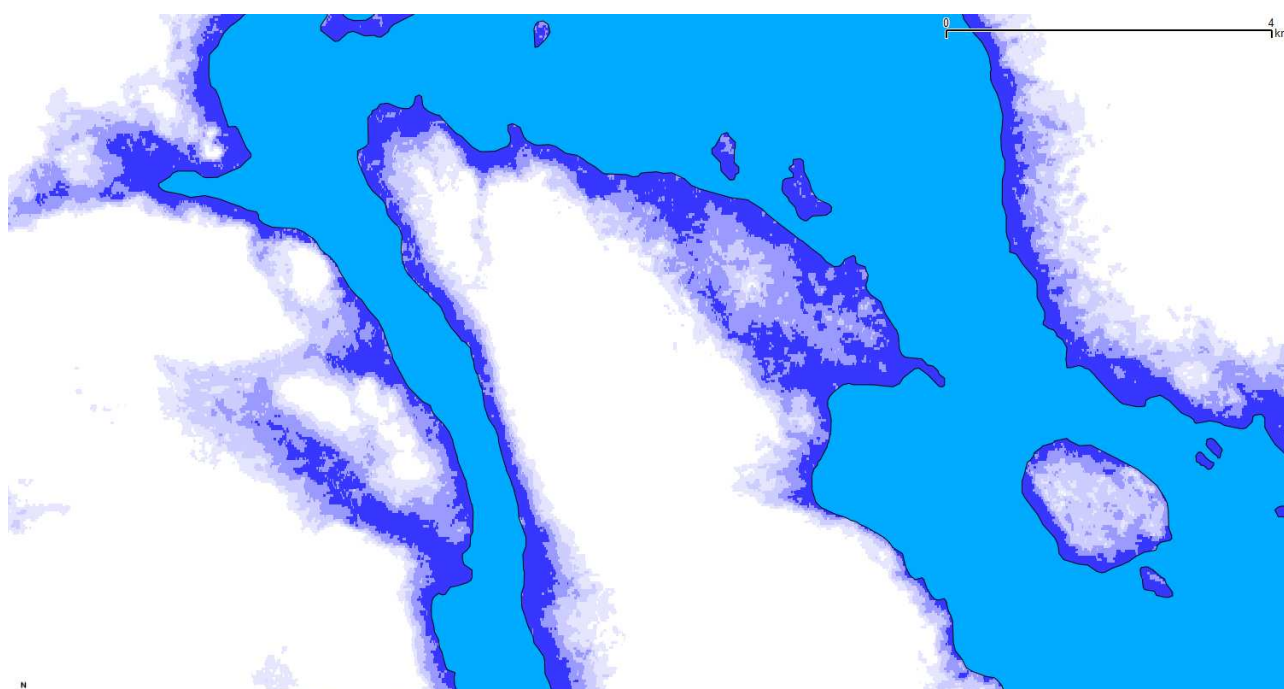
Träindustri, Bro, Grav- och boplatssområde, Hällbild, Terrassering, Byggnadsminne, Tegelindustri, Fornlämningsliknande bildning, Labyrint, Färdväg, Bergshistorisk lämning, Hamnanläggning, Förlisningsuppgift, Kyrka/kapell, Hembygdsgård, Hällristning, Område med fossil åkermark.

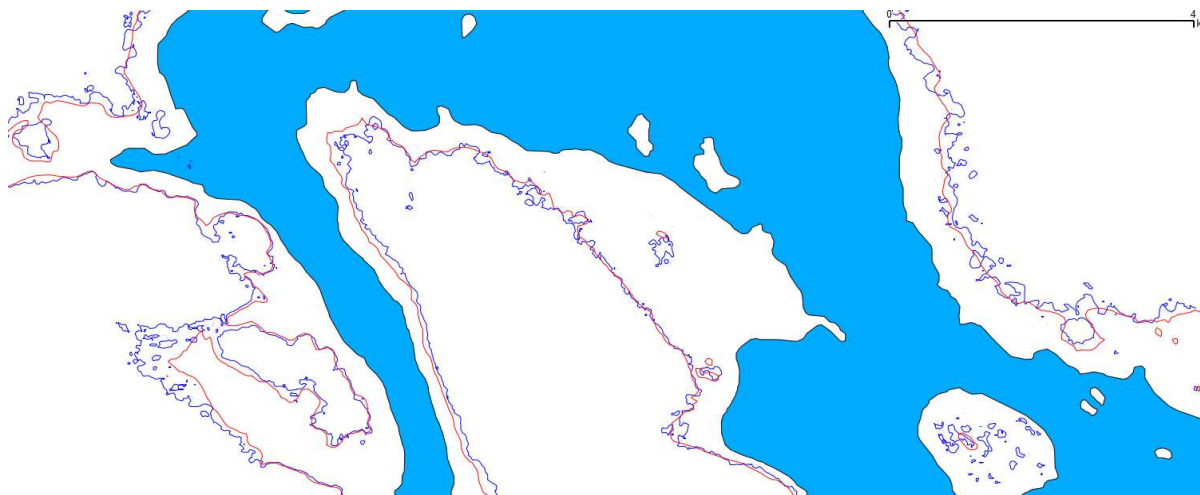
Raä 40 (mitt i bild) tycks vara intressant; gravfält, färdväg, terrassering, skålgrop m.m.

Det förhistoriska landskapet

Landhöjningen har haft störst inverkan i den östra delen av riksintresset, men där de flesta gravarna ligger är inverkan ganska odramatisk i jämförelse med fastlandet. Höjddata från fastighetskartan skiljer sig något från NASA:s höjddata (ASTER) men i stora drag är skillnaden att NASA har fler detaljer. Dessvärre är inte detaljrikedomen att lita på, vilket syns väl vid sjäva havsnivån. NASA:s stränder hamnar lite varstans.

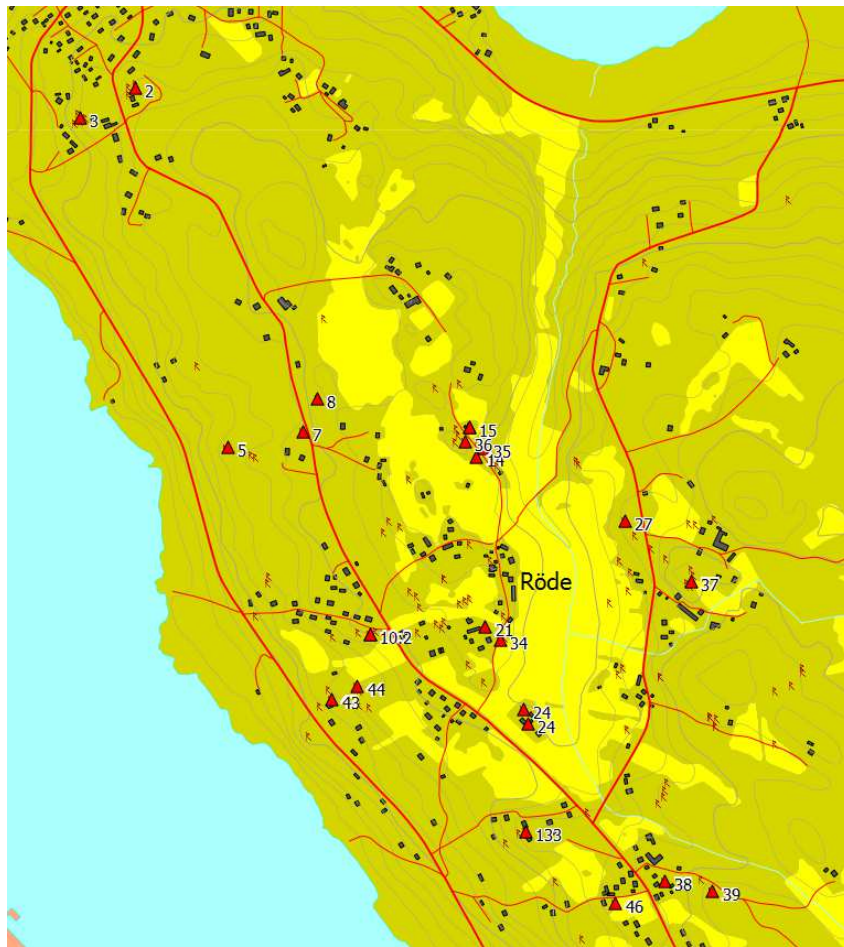
Den östra delen av riksintresset är flackare och har påverkats betydligt av landhöjningen. De olika färgskalorna illustrerar landhöjningsförloppet 10,20,30 och 40 m.ö.h. Gistadalen är vattenfylld fram till slutet av stenåldern (40m).Höjddata från NASA (Aster).

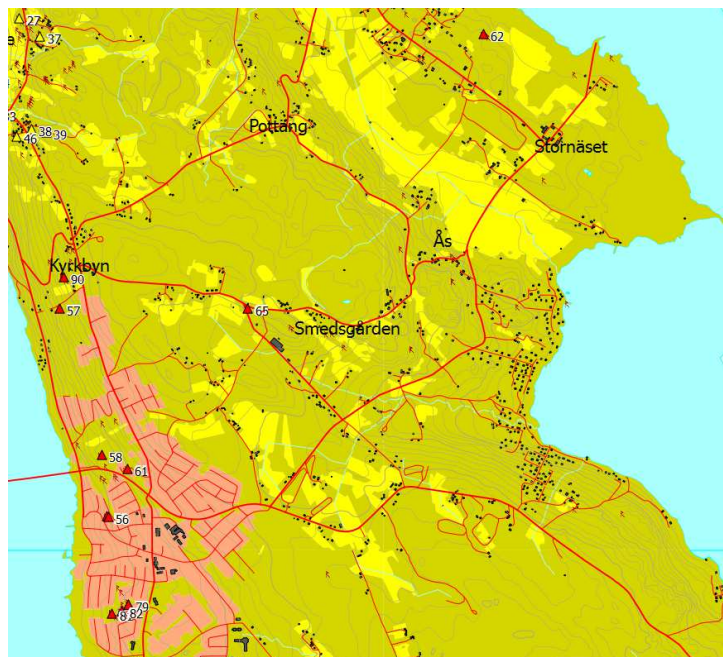
Jämförelse mellan NASA:s höjddata (blått) och fastighetskartans (rött) vid 30 meters nivå.

Undersökta fornlämningar

Undersökningar finns förtecknade i ADIN, de flesta i Röde i samband med inventering och renoveringar av högar 1939 av Gunnar Ekelund.

Undersökta fornlämningar enligt ADIN2011 i Röde och Hovid.

Undersökta fornlämningar övriga norra Alnön. Se beskrivning i tabell nedan.

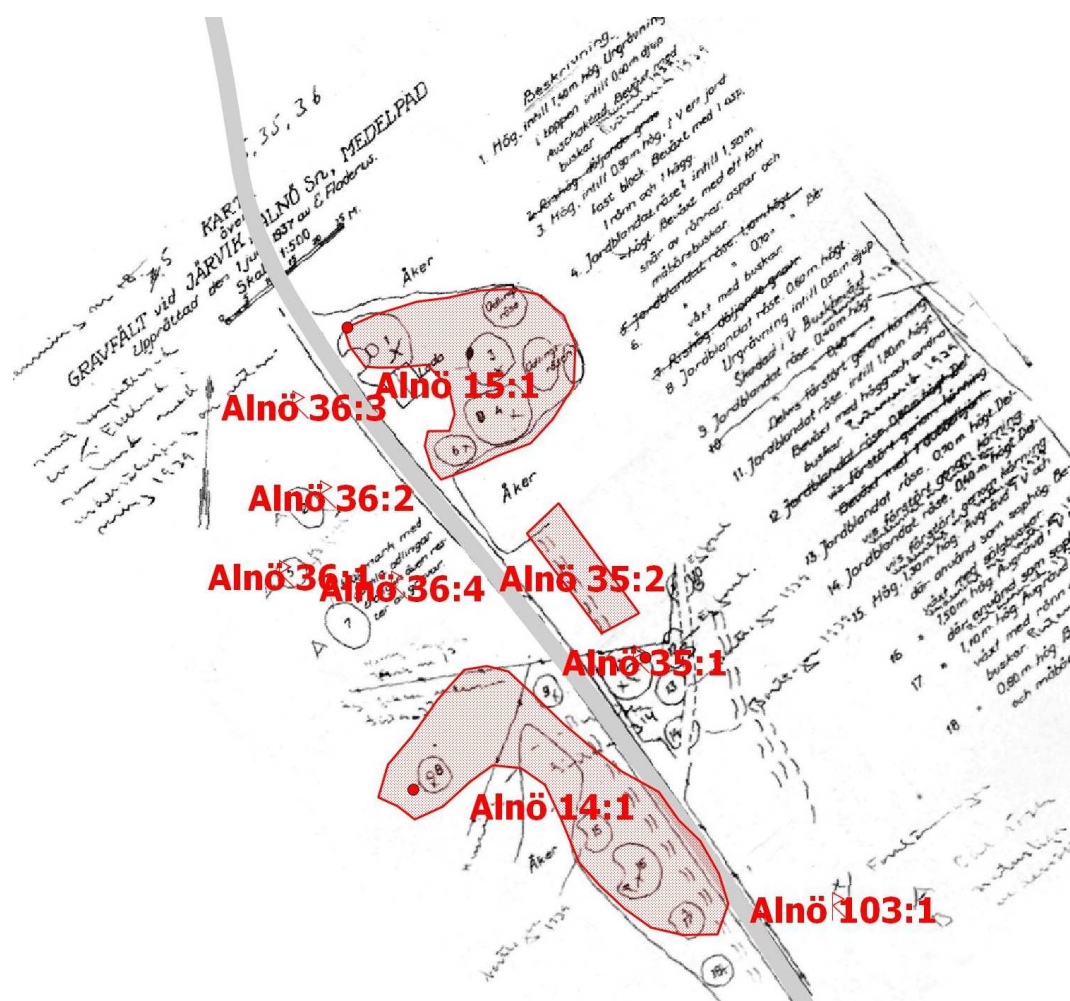
Tabell som sammanlänkar olika numreringar.

Utgrävningarna som utfördes av Floderus och Ekelund 1938-1939 har redovisats i en rapport (ATA Dnr 4597, 1939). Kartmaterialet har därefter renritats varvid fornlämningarna fått nya nummer. Sedan har omnumrering skett 1950 och 1964 enligt marginalanteckningar i rapporten. När slutligen SHM för in fynden i samlingarna erhåller gravarna ännu en variant nummer. De flesta kopplingar mellan olika nummer framgår av FMIS, men rapportens ursprungliga numrering har inte noterats. I tabellen nedan framgår dessa kopplingar. En del fel har också rättats till.

Murbergets utgrävningar framgår också i tabellen nedan.

RAÄ nr	SHM nr	Ekelund-39 nr (rapport)	Ekelund-39 (kartor)
2	24492:1	1:1	2:1
3		2:1-2	karta saknas
5	22492:8	5:6	6:6
7	22492:6	4:9	4:7
8	22492:7	4:4	4:5
10	326	10:1	12:1
14	22492:2,5	3:8, 15	5:7, F
15	20430	3:1	5:1
21	21758	8:28	10:C
24	22492:15	17:2	17:2
24	22492:14	17:1	17:1
27	22492:9	6	ingen karta
35	22492:3-4	3:10-14	5
36		3:2,5,7	5
37	22492:11	9:4	9:1
7:1	22505	9:2	9:3
37:2	22492:10	9:1	9:2
38	22492:17	21:1	21:1
39	22492:18	21:2	21:6
43	22492:13	15:7	15:7
44	22492:12	15:1	15:2
46	22532		22:1 (saknas)
55		23	25
56	22492:22	32:1	27:1
56		32:2	27:2
57			ingen karta
58	22492:20	26:1	26:1

58		26:2	26:4
61	22492:21	27:1	26:6
62		31	11
62	(Murberget)		
65	22492:19	24:1	24:1
76		29	ingen karta
78	22506	30	ingen karta
79	(Murberget)		28
81	(Murberget)		28
82	(Murberget)		28
90		23	23
101	(Murberget)		ej karta
102	(Murberget) ej fornlämning.		ej karta
133	22492:16	19:1	19:1

Rektifiering av Ekelunds plan från 1939 mot FMIS. En nödvändig åtgärd för att få ordning på numreringarna.

Aktuell arkeologisk forskning

Per Ramkvist, Utbytessystem under det första årtusendet e.Kr. *Fornvännen* 96:2001.

Älvarnas (Ångermanälven, Indalsälven och Ljungan) analyseras utifrån distributionssystem och interaktion mellan bönder och fångstfolk. Jordbruket var inte tillräckligt för att underhålla en elit. Ca 60% av inkomsten kom från jordbruket/djurskötseln. Binärningar (jakt) och handel med päls och järn var viktig. Mynningsormåden med storhögar visar var eliten fanns.

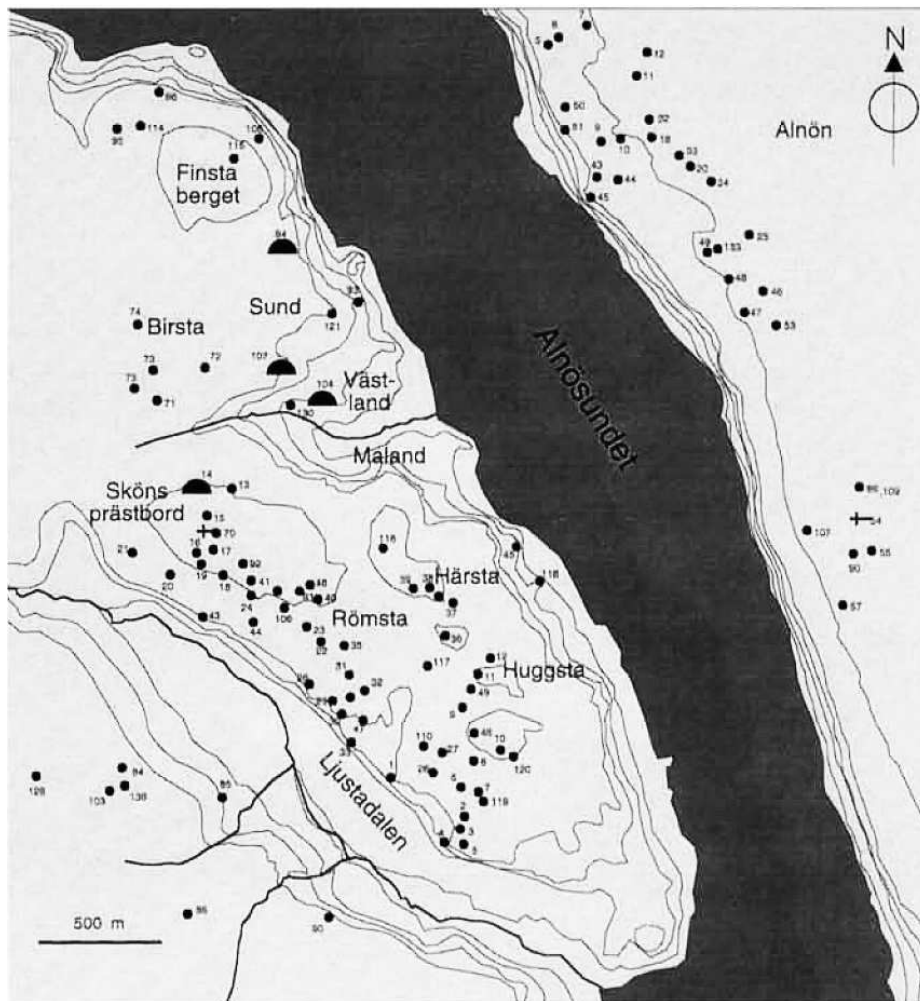
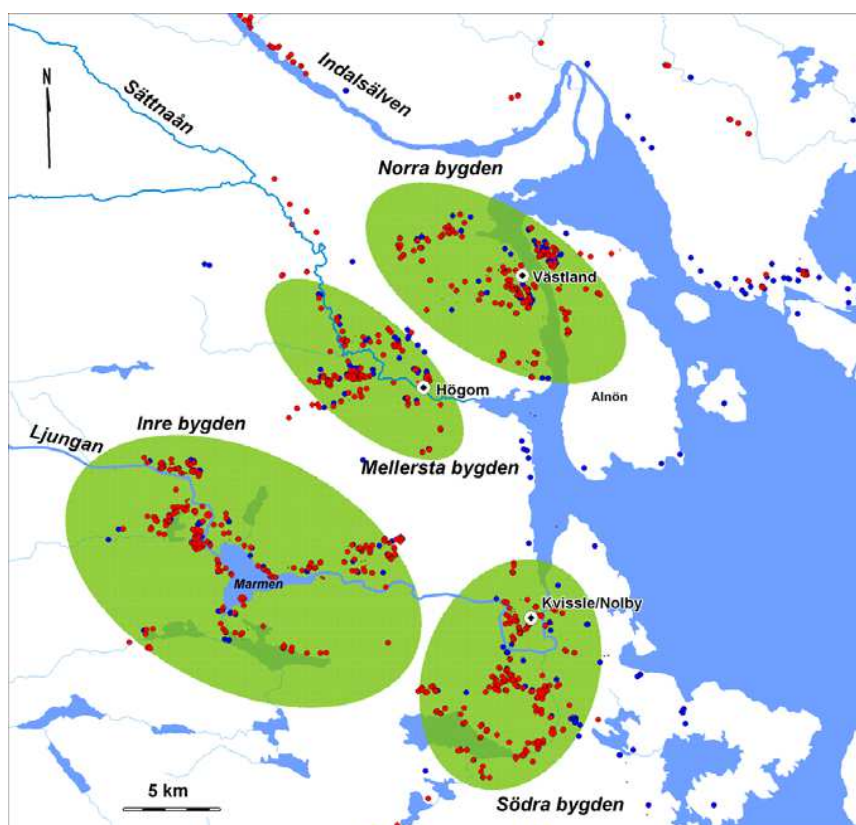

Fig. 4. Fornlämningsbilden kring Alnösundet. Notera storhögarna från Sköns prästbord ner mot Västlandsdalen. Vid Birsta är också två av Medelpads tre silverskattfynd påträffade. Bebyggelsebilden i Ljustadalen och Västlandsdalen är varandra helt olika. Ljustadalen har hyst många gårdar, men knappast någon av elitkaraktär.

Alnösundet kontrollerade Indalsälven. Fornborgen i Timrå, en indikation på att älven var viktig farled, med direktkontakt med Mjälleborgen. Västlanddalen gravar visar elitfynd och storhögar, men Ljustadalen ordinära varadagsfynd, och många småhögar. 104 var ursprungligen Norrlands största hög (45 m diam, nu överplöjd). 107 "Westmankullen" grävdes ut av Hallström 1922., då en västlandskittel påträffades, samt benspetsar, kam, björnfallanger, järnkniv och mycket glas. Tre silverskatter (bl.a. Stige) vittnar om elitkontinuitet i yngre järnålder.

Per Ramqvist, Geosocial diversitet under folkvandringstiden. Idéer utgående från Medelpad. *Arkeologi i Norr* 13:2012.

Högarnas storlek mått på status, men enligt Brink är det olika i olika områden beroende på omgivningens högar. Först under äldre rom.jä.å framträder skillnaderna i Medelpad. Fyra bygder avtecknar sig (fler håller med):

Samtliga av Riksantikvarieämbetet registrerade gravfält, högar och stensättningar.

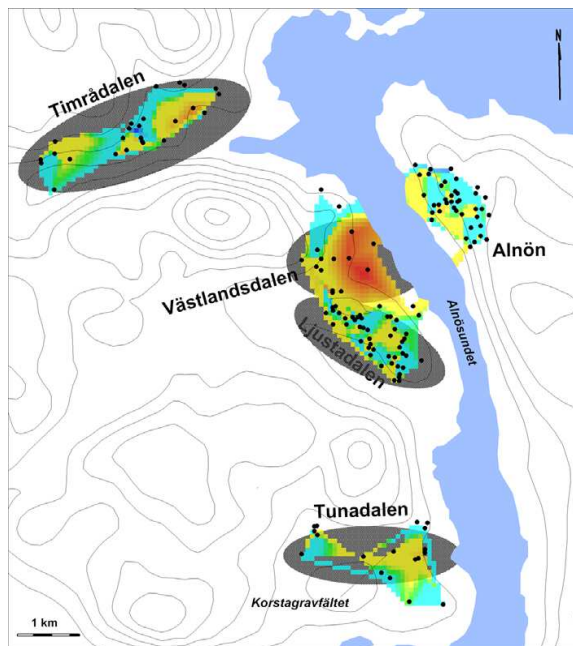
Schematisk

markering av Medelpads huvudbygder, med angivande av de tre kustbygdernas noder där också

Mellannorrlands enda 40-metershögar finns: Kvissle/Nolby, Högom och Västland. Röda prickar=

högggravfält och högar; blå prickar= stensättningar av vilka en del tillhör bronsåldern.

Västlandskittlar är vapenlösa men finns alltid i storhögar. De representerar kultledare (erilaR/godar). Storhögar med vapen var *folklandsledare*. Kungens hög var över 40 m.diam.

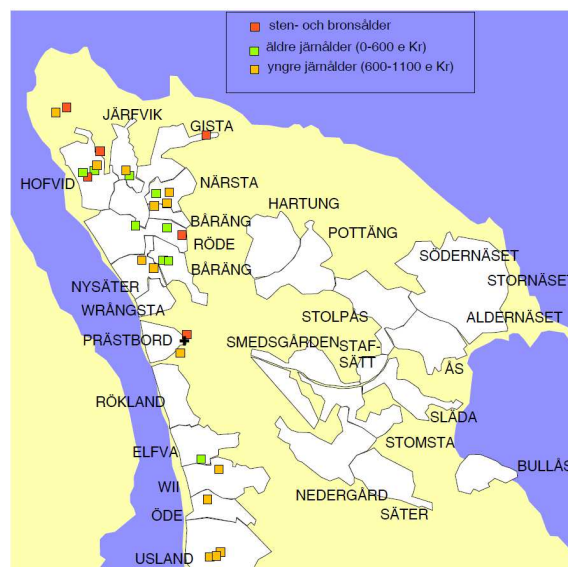
Järnåldersbebyggelsens spridning längs Alnösundet i Medelpads Norra bygd. Lokalerna med gravhögar och gravfält är markerade med prickar. Utbredningen för bebyggelserna längs de fyra dalgångarna har markerats med grått. Färgastret från blått till rött betyder: ju rödare desto mer dominerar högförekomsten av stora högar. Västlandsdalen märker därvidlag tydligt ut sig. Medelpads största gravfält "Korstagravfältet" har markerats. Höjdkurvorna visar 25 meters ekvidistans.

Bebyggelsebilden med många småhögar och agrar karaktär är gemensam för N Alnön och Ljustadalen. Tunadalen, men Korstagravfältet, och Tuna-namnet gör området till ett religiöst/judiciellt centrum. Timrådalen har många vapengravar. Den politiska makten fanns i Västlandsdalen.

En kammargrav i Skyttberg är ovanlig med sin kombination av rik krigargrav men relativt liten hög. Förmodligen en framgångsrik *hirdman*.

Slutsat är att varje delområde runt Alnösundet rädde över sin politiska/ekonomiska/religiösa sfär.

Per Ramqvist, Månadsbladet 2003:

Alnös äldsta bebyggelse är helt koncentrerad till öns NV del. På kartan är 1700-talets

bygränser och namn inlagda
samt ett 30-tal dateringar som gått att göra utifrån främst 1930-talets många
undersökningar. Bebyggelsen har under
äldre järnålder sitt centrum vid Hofvid/Röde/Båräng och under den yngre järnåldern har
bebyggelsen expanderat åt
S. Under medeltid och senare tycks de NÖ delarna ha blivit bebyggda.

Peter Persson, Centralorter i Västernorrland under järnåldern. *Arkeologi i Norr 11:2009.*

Statusindikatorer:

1. Stora gravhögar

Stora högar - 15-19 meter i diameter

Storhögar - 20-29 meter i diameter

Kungshögar - 30-uppåt

2. Stora gravfält

Stora gravfält - 10-19 gravar

Större gravfält - 20-uppåt

3. Centralortsindikerande ortnamn

Ortnamn som indikerar kultplats

Ortnamn som indikerar kultplatsledare

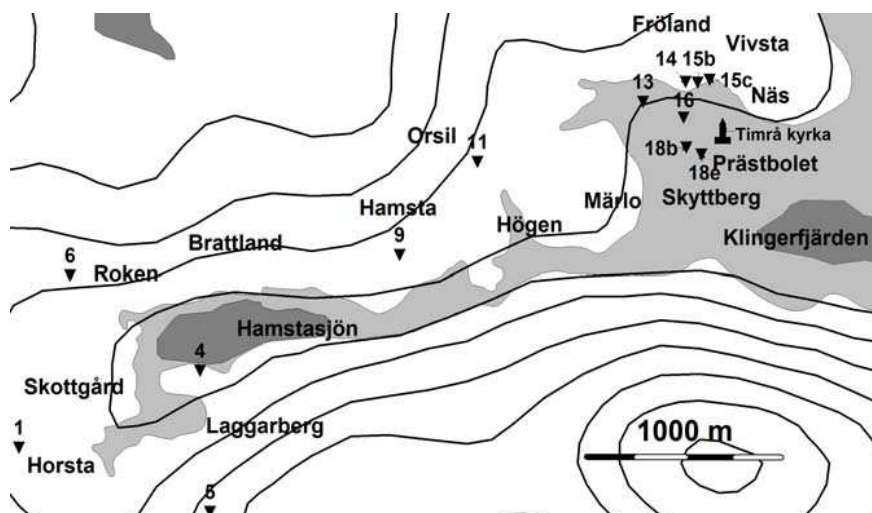
Ortnamn av administrativ karaktär

Spridningskartor av dessa indikatorer visas gentemot 26 inringade centralbygder. Svårt se något omedelbart mönster (tycker jag...). Starkast *centralitetstendens* uppvisar Skön/Alnö, Tuna/Attmar, Kvissle-Nolby, men även Timrådalen, Klingstatjärn, Selångersområdena och Indal. I stora drag samma resultat som Selinge kom fram till.

Björnskin bärs av *Bärsärkar* och har koppling till Odenkulten. Björnfalanger och benpilspetsar följs åt, men inga vapen. De medeltida kyrkorna sammanfaller sällan med *kungshögarna*.

Peter Persson, Timrådalen - en förbisedd högstatusbygd i Medelpad. *Arkeologi i Norr 13:2012.*

Timrå medeltida kyrka var anlagd på en stor hög och klockstapeln på en annan stor hög, enligt Hülphers 1771. Timrådalen har haft 17 storhögar (<15 m diam) men nu finns bara två kvar. De största fanns nära kyrkan. Remändebeslag hör till svärdgehänget. Tre kittelgravar fanns också nära kyrkan (östland- järn- och vestland-), både de äldsta och yngsta. Timrådalen vapenrikast (bl.a. 5 svärd)

Vapenfynden i Timrådalen. Endast vapengraven i Horsta, nr. 1, har en fullständig vapenuppsättning. I området kring kyrkan är en koncentration av vapenfynd. Ljusgrå skraffering markerar 20 m.ö.h.

Timrådalen är även guldrikast i länet.

Timrådalen är det guld- och vapentätaste området som vi känner till i Västernorrland. Där finns ett stort antal monumentala gravar som överstiger den normala storleken på gravar i Västernorrlands län. Fynden från gravar och fyndplatser visar på en bygd där rikedomar ansamlats. Där fanns fragment av glasbägare, spelutensilier, rester av björnfällar och ett flertal hästar i gravarna, tre gravar hade importerade kittlar varav två av brons. Där fanns även en kammargrav med rika fynd. Om man skall gå tillbaka till den inledande frågeställningen om varför Timrå kyrka är så märkligt placerad, kan man dra slutsatsen att de spår som finns från järnåldern visar att området vid kyrkan har varit centrum i bygden under lång tid. Där finns även de intressanta ortnamnen där Vivsta tycks indikera att det funnits en kultplats vid namn Vi.

Bo Petré 1980. Björnfällen i begravningsritualen — statusobjekt speglade regional skinnhandel? *Fonvännen* 75.

Sannolikt kan uppblomstringen av bygderna i Medelpad och norra Hälsingland under

yngre romersk järnålder och folkvandringstid till stor del vara resultatet av att dessa områden naturligt nog kommit att utgöra stapelregioner för utskeppning av skinn och järn söderut.

Jutta Waller, 1996. Dräktnålar och dräktskick i östra Mälardalen. AUN 23.

Genomgång av dateringar och fynd i yngre järnålderns gravar. Fokus ligger på dräktnålar som tillverkats på Helgö. Husbyspännen/likarmade spännen, som hittats vid Stornäset på Alnön, förekommer i flera gravar i Mälardalen. Bästa exemplet är Lovö (Bo Petré 1984). Dräktskick i folkvandringstid behandlas av Agneta Bennett 1987. Husbyspännen visar på ett nytt dräktskick med axelremmar. Senare blir spännena större (sköldbuckla). 2011 publiceras ännu en studie om nålarnas (gravarnas) kronologi i folkvandringstiden (Jutta Waller, Folkvandringstida kronologi i östra Mälardalen, AUN 43)

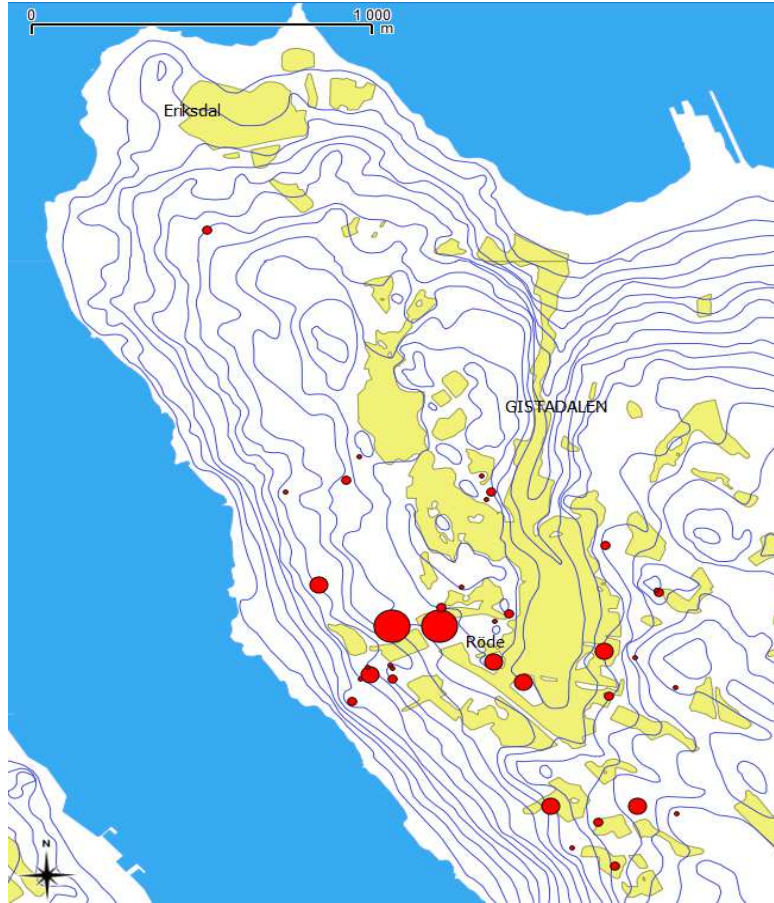
Husbyspännen på kvinnodräkt. Storleken på spännena är överdriven.

Åke Holmbäck & Elias Wessén, Svenska landskapslagar. Södermannalagen och Hälsingelagen. 1940.

Alnö nämns i flocken XI om skjutsgård och Uppsala öd. hälsingarna ska hålla väg genom

snön... norrstigen: Njurunda...Selånger...Alnö...Hässjö...Älgsjö.

Egen bearbetning

De största gravhögarna på Alnön är 22 m. I kartan är högar mellan 18-22 m utritade med största symbolen. Övriga följer standardavvikelse. Gula områden odlingsmark enligt fastighetskartan. Höjdlinjer 5 m intervall. En slutsats som kan dras är att storhögarna vetter mot sundet i första hand och att gravarna ligger i nära anslutning till odlingsbar mark i Gistadalen.

Utvalda miljöer - natur och kultur

Översiktlig kulturmiljöinventering 1999.

Sammanfattningsvis utkristalliserar sig fem områden:

Röde: Kärnomårde med fornlämningar, landskap och bebyggelse. "Ambitionsnivåer" är något ottydligt formulerade och kartan missvisande.

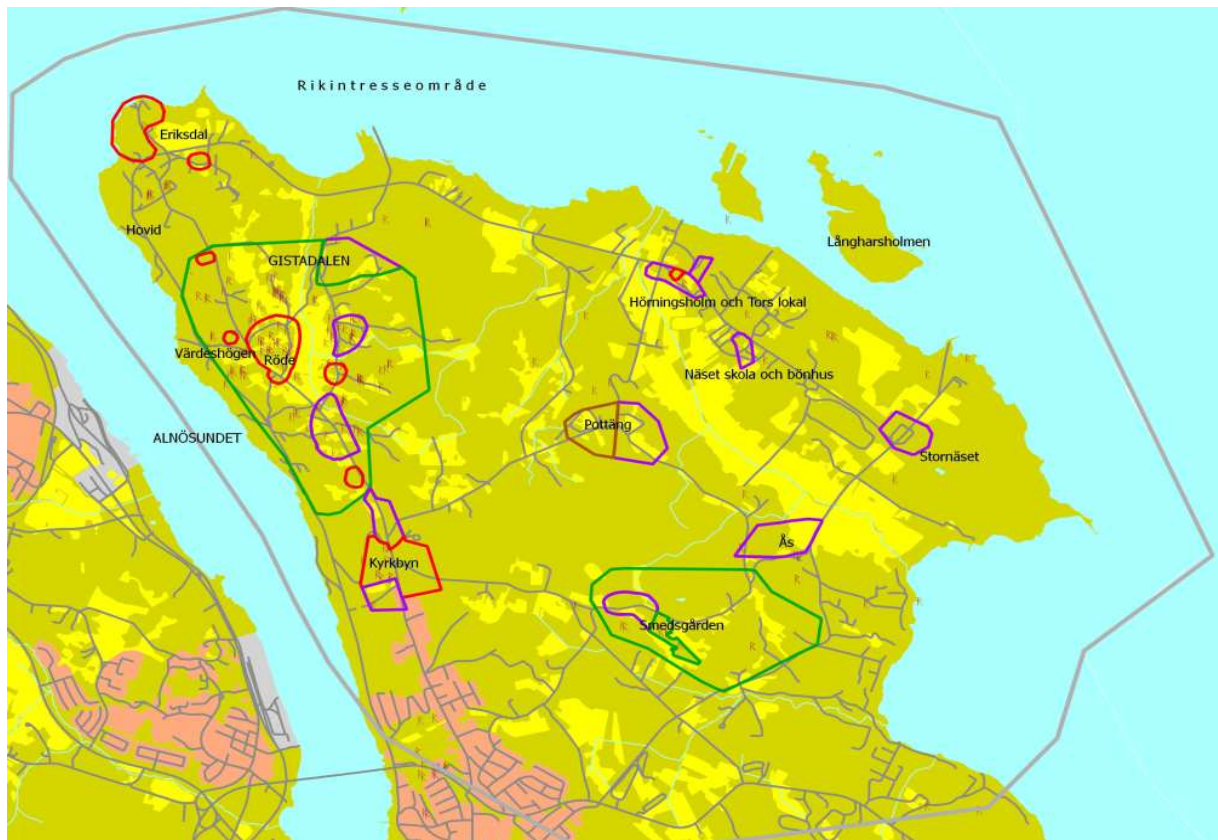
Smedsgården: Naturlandskap.

Eriksdal: Sågverksmiljö

Hörningsholm: Herrgård och Tors lokal.

Kyrkbyn: Kyrkor, prästgård, hembygdsgård och skola.

Övriga utpekade miljöer är Pottäng, Ås och Stornäset. Där finns även naturvärden.

Utpekade kulturmiljöer. Bevarandeambitioner: A-rött, B-lila, C-brunt, L-grönt. Mittpunkter för fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar med run-R.

Skyddad natur, Länsstyrelsens GIS-data.

OBJNR	NAMN	VÄRDE	KOD	NATURA 2000	LSTKONT
81044	VRÄNSTA	3	B LKG		
81045	STÖMSTA-ÅS-SLÄDA	1	BZN		JA
81046	GEOLOGISK LOKAL PÅ NÄSET 1:62	2	G LKB		
81068	RÖDE-GISTA-JÄRVIK-BÅRÄNG GEOLOGISK LOKAL I	1	ZN		JA
81077	SMEDSGÅRDEN	1	G GBZ		
81079	LÅNGHARSHOLMEN STRANDÄNGAR VID	1	N	SE0710016	JA
81124	HÖRNINGSHOLM	2	ZN BZN		
81131	STORNÄSET	1	F	SE0710152	JA
81137	SMEDSGÅRDENS NATURRESERVAT	1	BZN	SE0710158	JA
81141	ÅS BRYGGA	2	GB		
81142	GEOLOGISK LOKAL PÅ RÖDE 2:3	1	G		
81143	GEOLOGISK LOKAL PÅ HOVID 9:1	1	G		
81144	GEOLOGISK LOKAL PÅ NÄSET 3:2	1	G		
81145	GEOLOGISK LOKAL PÅ ÅS 1:2	1	G		
81147	GEOLOGISK LOKAL PÅ POTTÄNG 2:16	1	G		
81168	VÄXTLOKAL PÅ POTTÄNG 2:16	2	B		
81174	VÄXTPLATS PÅ SMEDSGÅRDEN 6:1	2	B		
81179	NÄSET NV	1	B		JA
81205	GISTA BÄCKRAVIN	3	BN		JA
81279	HAGMARK PÅ NÄSET 1:62	3	BN		
81280	HAGMARK PÅ NÄSET 1:68	1	BN		
81282	HAGMARK ÄLVA 4:89, SÄTER 1:2, 2:2	3	BN LBZ		
81283	POTTÄNG-HARTUNG	1	N		
81284	BETESMARK PÅ SMEDSGÅRDEN 6:1	1	BZN		JA
81285	HAGMARK PÅ SÄTER 2:2	1	LBN		
81320	BETESMARK OCH ALSKOG	2	BZN		JA
81330	N SMEDSGÅRDEN	2	Z		JA
81331	HAGMARK I STOLPÅS	3	Z		
81428	HAGMARK PÅ SMEDSGÅRDEN 6:1	2	BNK		
81450	HAGMARK VID STORNÄSET	2	BN		
81452	STORNÄSETS KAJ	2	BN		JA
81455	N NACKADALEN	2	BN		
81456	SLÄDAVIKEN	3	BN		
81491	SLÄDABÄCKEN	1	BN		JA
81492	ALSKOG I GISTA	2	BZN		
81500	BETESMARK PÅ SLÄDA	3	N		
81501	BETESMARK PÅ GISTA 5:3	3	N		
81502	BETESMARK I NYSÄTER	3	N		
81509	LÖVSKOG I BÅRÄNG-NYSÄTER	3	BZN		JA

Ortnamn

Johan Nordlander 1903. *Medelpads äldre bynamn*.

Alnön har troligen fått sitt namn av byn *Alla*, som sedan blivit *Mala* och redan på 1500-talet försvinner ur längderna.

-sta namn, de äldsta i Medelpad.

Närsta - av Neridr; Gista - av Gisle; Stömsta - ?

heden tro

Vi och Hofvid

Lars-Erik Edlund, *Gamla ortnamn i Medelpad. Sundsvalls historia I*, 1996.

Under rubriken *Namnet Alnön* uppges att namnet har belägg i Hälsingelagen (1320) och *Alnön* (1488). Namnet är uråldrigt och har sannolikt inte med trädet al att göra, då ön i så fall hade hetat *Alderön*, såsom *Aldernäset*. *Alnö(n)* syftar i stället på "den uppsvällda ön" eller "klumpen".

Peter Persson har muntligen ställt sig tveksam till att *Hofvid* är ett teofort ortnamn. Han tror det har med *huvud* att göra. En förfrågan om detta ställt till Lars Erik Edlund har ännu inte besvarats. På storksifteskartan 1788 står det *Hufvid*.

Kyrkor och kartor

Leif Grundberg, *Medeltid i centrum*, 2006.

Sköns gamla kyrka eller Alnö gamla kyrka, försvarskyrkor med kastaler, har förmodligen föregåtts av kungsgård innan Selånger, enligt Bertil Berthelsen. En tillbyggnad på sydsidan av Sköns gamla kyrka uppges vara uppförd av *Korst Frun*, enligt Hülphers 1771. Han skriver att det är den märkligaste i orten, tjocka murar, försvarsverk med skottgluggar, koppardörr med pilskottskador. Två torn revs vid reparationer 1705 och 1730. Kyrkan som helhet revs 1846-7. En gravhäll med, *Fale Unge* inskrivet (1300-tal), är den enda medeltida gravstenen i Medelpad. Dopfunt av sandsten från 1100-talet med kristusmotiv. Kastalen kan ha varit *skattesilo* (Puktörne).

Alnö gamla kyrka nämns inte i uppbördslängder 1310, däremot nämns att Skön hade annex, vilket Alnö var fram till 1893. Hälsingelagen nämner Alnö som anhalt vid vinterväg. Alnö g:a kyrka den enda medeltida i Medelpad med bevarat stjärnvalv. Målningarna från 1500-talet av *Tierpsgruppen*. Byggnadskroppen från 1200-talet (B Berthelsen). Kastalen påträffades vid restaurering 1935.

Dopfunten unik (endast fem av trä i Sverige, furu). Laggkärlsteknik i cuppan. Funten är äldre än stenfunten i Skön, och förmodligen har Alnöfunten stått i Skön från början (Jan Grubb, 1998). tolkning av motivet går isär mellan Grubb och Berthelsen. Den förra ser blandning av förkristen och kristen symbolik, den senare enbart kristen. Budskapet är att Kristus är vägen till frälsning. Människosjälar (små huvuden) leds ur dödsriket av S:t Mikael till paradiset hos Gud.

Dendrokronologiska undersökningar visar att takstolen och detaljer är från 1283-1356 (1290-1370) och dopfunten från 1180-1209 (1190-1220), (ett tiotal år läggs till för de yttre årsringarna).

Tommy Puktörne, *Den medeltida kyrkan i Skön. Kyrkan och bygden, Sköns kyrkas 150 års jubileum 1 oktober 2000*.

Kastaler byggdes utmed norrlandskusten både för sakrala och fiskala ändamål. Skatteuppbörden krävde försvarsverk, *skattsilo*. Arkestiftet påbjöd korstågstionde 1314 vart

6:e år (sexårsgärde). Skön-Alnö (annex) fick betala mest i Medelpad. Av beskrivningen av Sköns kyrka (Backlund 1846) framgår att "västtornet" (via murarnas bredd) var en fristående kastal. Bureus såg inga torn, de var rivna, men två torn hade funnits och *hon hafver för varit Slott, ty skytholen synas grant och hvar bjälkarna hava suttit. Thär var ringmur omkring fordom och var beflutit och kallades Sköns ö.*

Nils Blomkvist. Fale Unge och spåren av en 1300-talselit i Mellannorrland. Kyrkan och bygden, Sköns kyrkas 150 års jubileum 1 oktober 2000.

Bureus impuls att söka sina rötter i bygden ledde till adelsstatus för honom och flera kusiner. Geneologin förgrenades stort i medeltida *fantasiförfäder*, och övertygade historiker i två sekler. Leonard Bygdén ifrågasatte Bure-teorin i en *bländande studie* 1890. *Fale* förkortning av *Fartegn*. I Medelpad och Ådalen är stormännen listade med sigill i ett dokument, 1314, om att leverera Olovsgården till Uppsala i stället för Trondheim. Gravhällen i Sköns kyrka med krökt armbåge, järnhandkse, hjälm och korslagda bilor (adelsvapen, dock inte upptagen i Riddarhuset) kan vara Fale unges (=den yngre), men även Nils Fartegnssons.

Anders Carlsson. Med mått mått (ur <http://www.janmild.se/historia/6/matt.html#2>)

Sverige var ända fram till slutet av 1800-talet ett utpräglat bondesamhälle. Ytmåtten var då i första hand ett mått på den yta en given mängd utsäde räckte till.

Utsädesmåtten var främst pundland, tunnland och spannland, där:

1 pundland = 4 tunnland = 8 spannland.

Eller:

1 tunnland = 2 spannland = 8 fjärdingsland = 32 kappeland = 56 kannland.

Ett tunnland motsvarade ursprungligen den areal som en tunnans utsäde räckte till. I 1630-talets lantmäteriinstruktioner fastställdes tunnlandet till 14.000 svenska kvadratalnar. Med den från 1605 riksgiltiga svenska alnen (= 0,5938 m) kom ytan att motsvara ca 4.936 kvadratmeter eller nära ett halvt hektar.

Det fanns också ytmått som utgick från markens penningvärde. 1 dalerland motsvarade då 4 markland eller 32 tunnland.

Ett öresland motsvarade 1 tunnland eller 3 örtugesland eller 24 penningland. Ett penningland var 206 kvadratmeter.

Det förekom även måttet plogland - den yta mark som kunde plöjas under en dag.

Ett modernare ytmått är hektar, där 1 hektar motsvarar 100 ar, eller 10.000 kvadratmeter.

Johan Nordlander. Norrländska samlingar 1892-1905, första serien 1-6. 1990.

Genomgång av Medelpads skattebok 1543. Byarnas åkrar mäts i *mål*. I boken nämns byarna Nedergård, Ås, Stömsta, Släda, Bullås, Vränsta, Hartung, Gista, Bänkås, Fröst, Rökland, Säter, Usland, Elfva, Lervik, Näset, Böle Smedsgården, Närsta, Hofvid, Pottäng, Båräng, Röde och Järfvik.

Algot Hellbom. Medelpads äldre urkunder. 1972.

Enligt Ingvar Johansson (Jordskatt och kameral organisation i Norrland under äldre tid) är ett *mål* = 813 kvm.

Tryck och distribution

Förlaga lämnades till tryckning den 28 nov 2012.

Undertecknad höll föreläsning för allmänheten den 25 nov 2012 på Murberget.

Hembygdsföreningen har uttryckt behov av 300-400 ex inför hembygdsförbundets riksstämma sommaren 2013, som äger rum på Alnön.

Bilagor

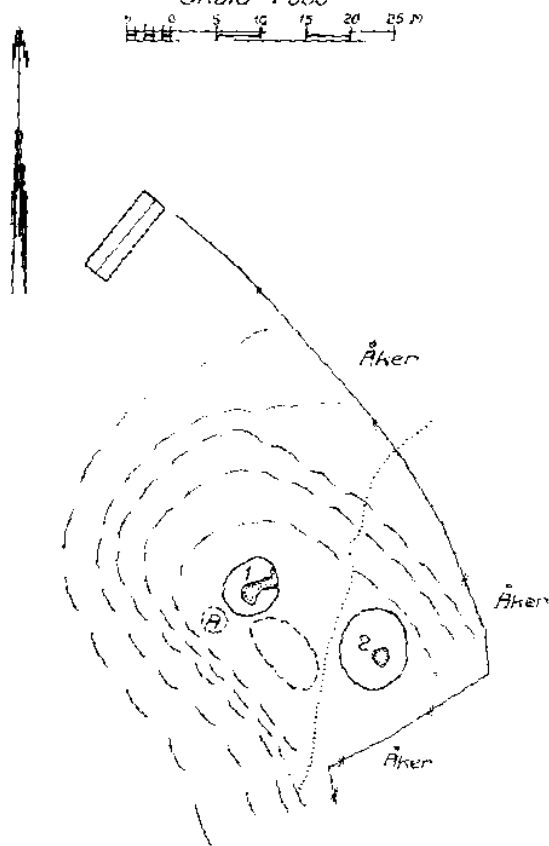
Bilaga 1. Gunnar Ekelunds kartor

Kartorna är här den renritade versionen där numreringen ändrats i förhållande till rapporten. En översättningsnyckel finns på sid 19.

Kartor från ATA. G. Ekelund 1938-1939.

Nr 2. *RIKSANTIKVARIEMÅMBETETS KARTA*
FOBNLÄMNINGSSOMRÅDE beläget ca 100 m V om
 landvägen Alnö kyrka - Erikedal vid Hovds Folkets hus,
 ALNÖ Sn, MEDELPAD

Upprättad den 20 april 1939 av G. Ekelund
 Skala 1:500

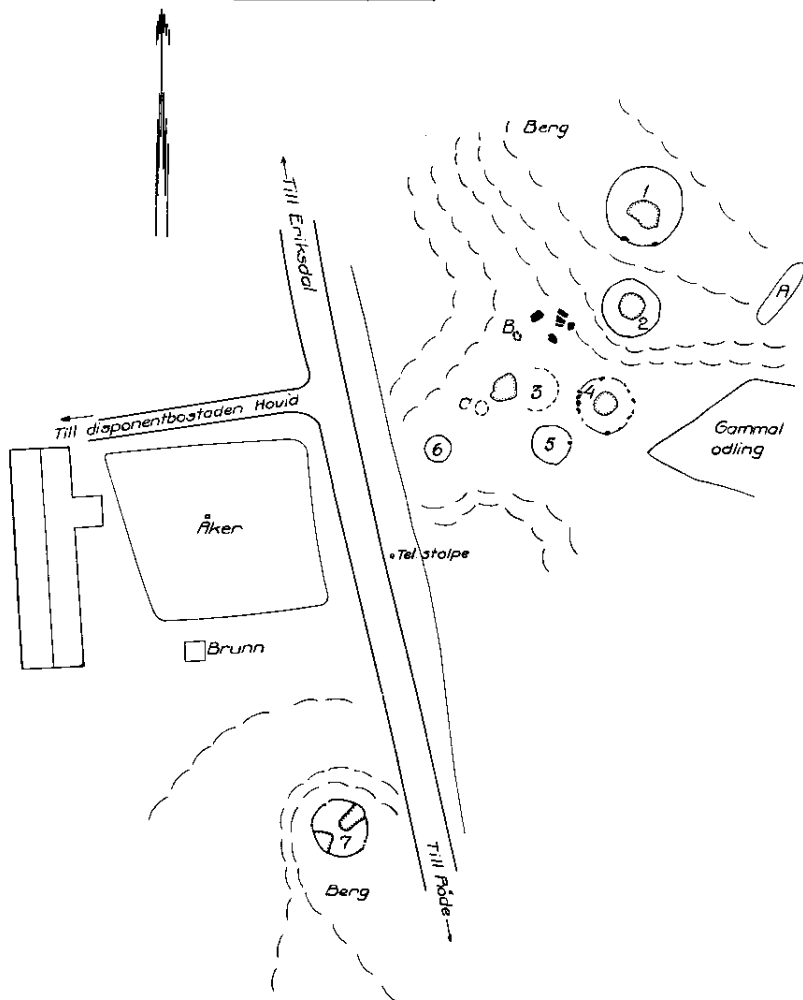

Beskrivning:

1. Hög, h ca 0,8 m. I mitten grop dj ca 0,6 m. av stenar i storlek ca 0,4-0,6 m. Utanför foten i NV står en ledningstolpe med 3 stöd. Undersökt och restaurerad 1939.
 2. " h ca 1,0 m. I mitten grop dj ca 0,7 m. av i huvudsak skarpkantade stenar ca 0,3-0,7 m. stora. Ytakadot. Vid foten i NO växa 3 stora björkar och buskar.
- Anm. Undersökt och restaurerad 1939.
 A. Stensamling h ca 0,2 m. Ej forn-
 lämning.

Nr 4 RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
öfver
GRAVFÄLT vid HOVID, ALNÖ Sn, MEDELPAD
Upprättad den 21 april 1939 av G. Ekkelund
Skala 1:500

0 5 10 15 20 25 M

- Beskrifning:
- 1 Hög, h c:a 1,1 m. I mitten grop, dj c:a 0,6 m. Undersökt och restaurerad år 1939.
 2. » , h c:a 0,7 m. I mitten grop, dj c:a 0,4 m. Undersökt och restaurerad år 1939.
 3. Stensättning? närmast rund, fylld h c:a 0,15 m. Grav?
 4. » , rund, fylld, h c:a 0,6 m. Tydlig kantkedja av 0,4-0,8 m. stora stenar. Undersökt och restaurerad år 1939.
 5. » , rund, fylld, h c:a 0,3 m. Undersökt och restaurerad år 1939.
 6. Hög, h c:a 0,3 m. I ytan synliga stenar int. 0,2 m stora.
 7. » , h c:a 1,3 m. I NÖ delen grop dj c:a 0,6 m. Undersökt och restaurerad år 1939.

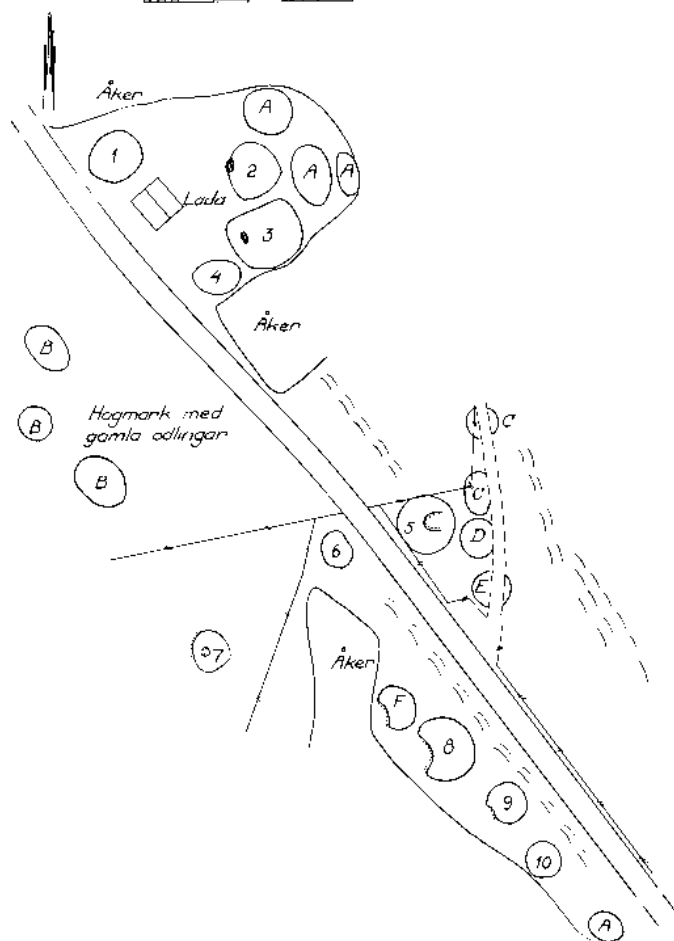
Anm. A = Gammal stenmur.

» B = Troligen gammalt stolphål.

» C = Ötydlig förhöjning i markytan 0,15 m h.

N-5 AIKSANTIKVARIERÄMBETETS KARTA
övers
GRAVFÄLT vid JÄRVIK, ALNÖ Sn, MEDELPAD
Upprättad den 1 juni 1937 av E. Floderus
Kompletterad 1939 av G. Ekelund.

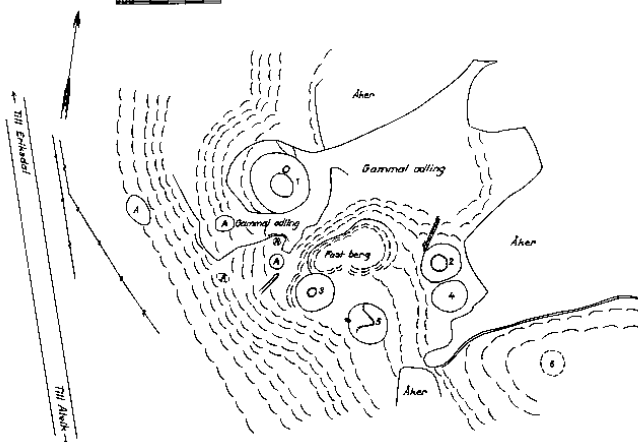
Skala 1:500
5 0 5 10 15 20 25 m

- Bestyrkning:
- 1 Hög, h 0,8 m. Undersökt 1937 och restaurerad 1939.
 - 2 " ,h int 0,8 m. I V ett jordfäst block.
 - 3 " ?h int 1,5 m. Grav?
 - 4 " , " ca 0,7 m.
 - 5 " , " " 1,2 ". Restaurerad 1939.
 - 6 " , " " 0,4 ".
 - 7 " , " " 0,7 ". Undersökt och restaurerad 1939.
 - 8 " ,h ca 1,5 m. Restaurerad 1939.
 - 9 " , " " 0,65 m. " " .
 - 10 " , " " 0,8 ".

Anm. A Odlingarösen.
B " " undersökt 1939.
C. Naturliga markförhöjningar, undersökt och borttagna 1939.
D. Jordblandat röse, undersökt och borttaget 1939.
E. Jordblandat röse, undersökt och borttaget 1939.
F. Hög, undersökt och borttagen 1939.

Nr 6 RIKSANTIKVARIAMBEGETS KARTA
 GRAVFÄLT ca 75 m SV om Disponenthuset i RIVID.
 ALNÖ SÖR. MEDELPÅD
 Upprättad den 30 9 31 aug. 1938 av G. Ekstrand
 Skala 1:500

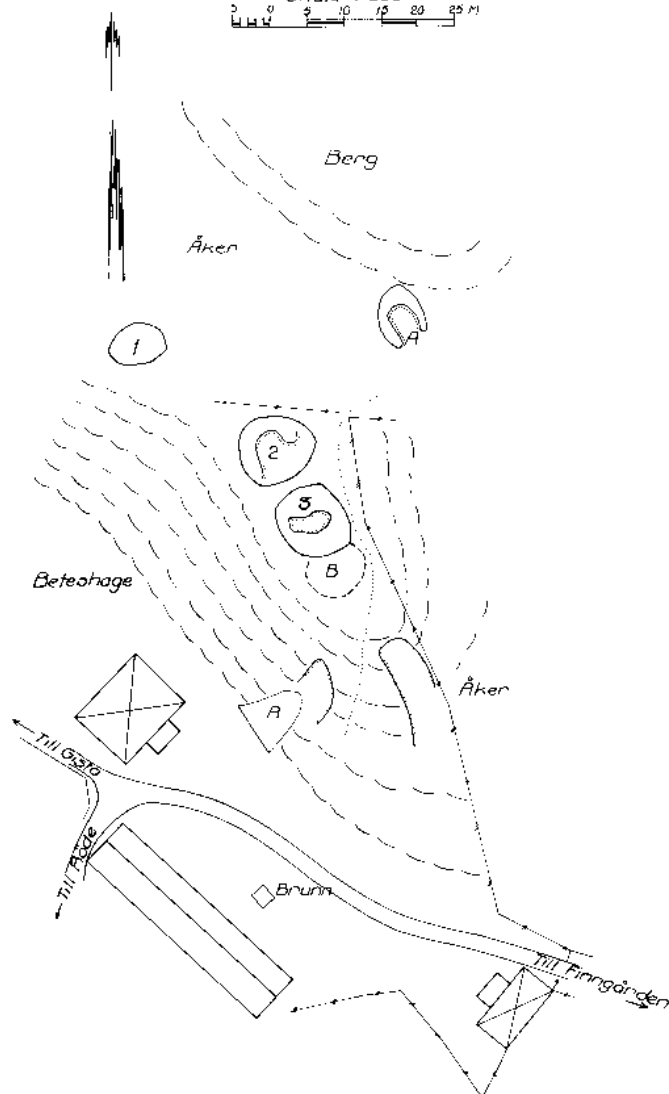
- Beskrivning:
1. Hög, h. int 17 m. Ligger i sluttning mot V. Krönet plant. Beväxt med 6 björkar och 1 sten rönn.
 2. h. int 17 m. Toppen bortgrävd och på kanten kvarlägga rester av en påvilling. Stenar i ytan 0,8 m stora. Beväxt med 1 sten rönn, 1 björk och buskar.
 3. h. int 17 m. I mitten gräv, dj. int 0,6 m. 3 gropar ligger utanför int 0,4 m stora. Beväxt med 4 rönnar och några buskar.
 4. h. int 1,6 m. Beväxt med 1 rönn och 1 björk.
 5. h. ca 1 m. Toppen helt bortgrävd, på kanten ligger stenar. Beväxt med 1 rönn och 1 höggubbe.
 6. h. int 0,7 m. I ytan synliga stenar int 0,8 m stora. Stenarna ligger i en linje. Beväxt med 1 björk och buskar.

Antik. Ödlingen.

Nr 1, 2, 3 och 5 restaurerade 1939.
 = 5 underkastet 1939.

N:2 AIKSANTIKVARIETÄMBETETS KARTA
 över
 FORNLÄMNINGSMÅDE vid LILL-BÅRÅNG,
 ALNÖ Sn, MEDELPAD
 Upprättad i maj 1939 av Gunnar Ekelund

Skala 1:500
 0 5 10 20 25 M

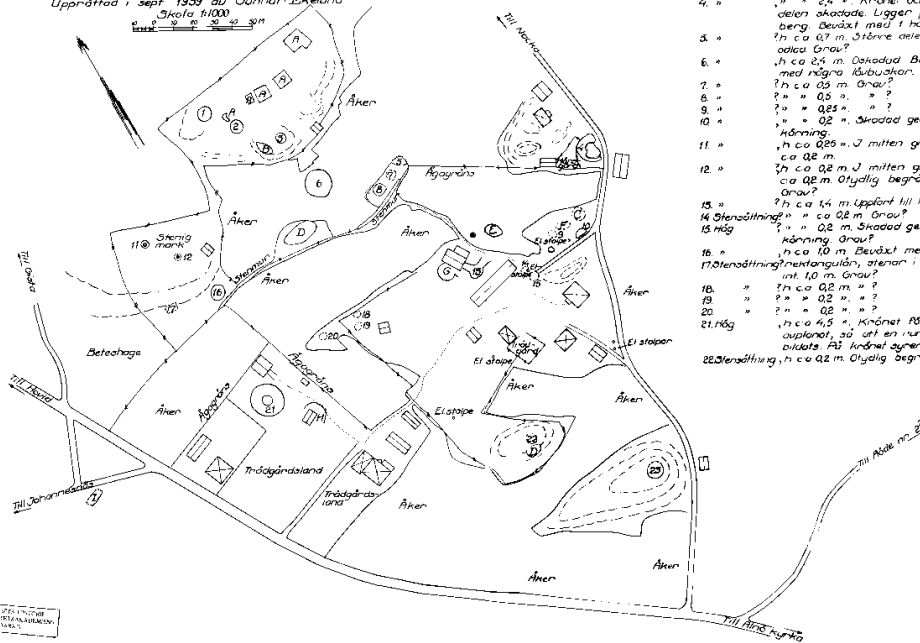

- Beskrivning:
1. Hög, h ca 0,4 m. Beväxt med enbusken. Undersökt och borttagen år 1939.
 2. " h ca 0,8 m. Undersökt och restaurerad år 1939.
 3. " h ca 1,2 m. I mitten grop, dj ca 0,8 m. Undersökt och restaurerad år 1939.

Anm.

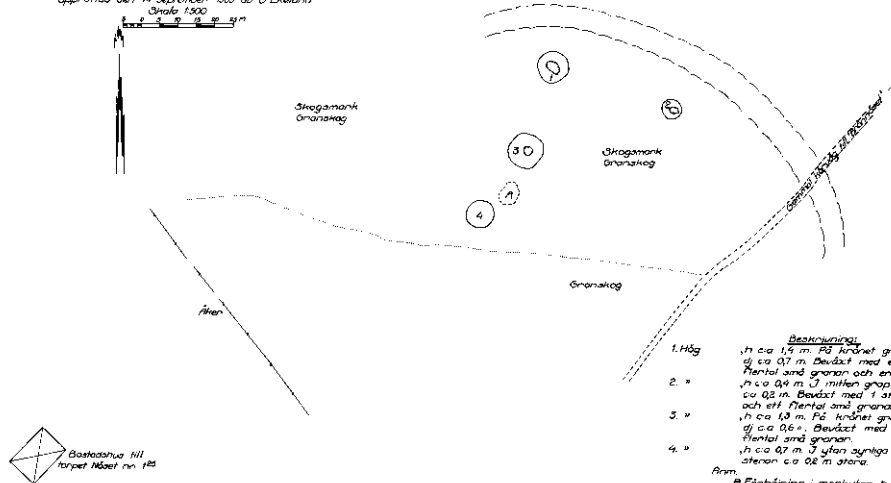
- A. Källare.
 B. Oregelbunden förhöjning. Ej fornlämning.

N:10 ARKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
övern
GRAVFÄLT vid GISTA och RÖDE
ALNO Sn, MEDELPAID
Upprättad i sept. 1959 av Gunnar Ekelund
Skala 1:1000

- Beskrivning**
1. Hög, h ca 0,9 m. Kärntermin och kändhet skadade.
2. " h ca 0,6 m.
3. " h ca 0,6 m. Yttre del.
4. " h ca 0,6 m. Kärntermin och östern skadade. Ligger på fast berg. Beväxt med f. högg.
5. " h ca 0,7 m. Större delen bort. östern östern?
6. " h ca 0,4 m. Skadad. Beväxt med några kubbakar.
7. " h ca 0,5 m. Östern?
8. " h ca 0,5 m. " ?
9. " h ca 0,5 m. " ?
10. " h ca 0,2 m. Skadad genom källning.
11. " h ca 0,8 m. J. mitten grop dj ca 0,2 m.
12. " h ca 0,2 m. J. mitten grop dj ca 0,2 m. Östern begränsning.
13. " h ca 1,4 m. Uppfört till lög. Östern?
14. Stensättning " h ca 0,2 m. Östern?
15. Hög, h ca 0,2 m. Skadad genom källning. Östern?
16. " h ca 1,0 m. Beväxt med f. högg.
17. Stensättning rektangulär, stenar i stället int. 1,0 m. Östern?
18. " h ca 0,2 m. " ?
19. " h ca 0,2 m. " ?
20. " h ca 0,2 m. " ?
21. Hög, h ca 4,5 m. Kärntermin och kändhet, så att en rund platt bildats. På kärntermin syns benad.
22. Stensättning, h ca 0,2 m. Östern begränsning.
- Ämn.**
- A. Huslänning.
B. Uppfört sten.
C. Stensättning. Föreläggning. Under- sökt av E. Floderus 1937.
D. Östern.
E. Östern. Parti i Åker Berg?
F. Östern. Föreläggning i markytan, h ca 0,2 m.
G. Trädgårdsländ.
H. Järnåll. Järn. Ståll. Möjlig. ursprungligen föreläggning.
I. Stensättning nr 12. Se karta över detta område skala 1:500.

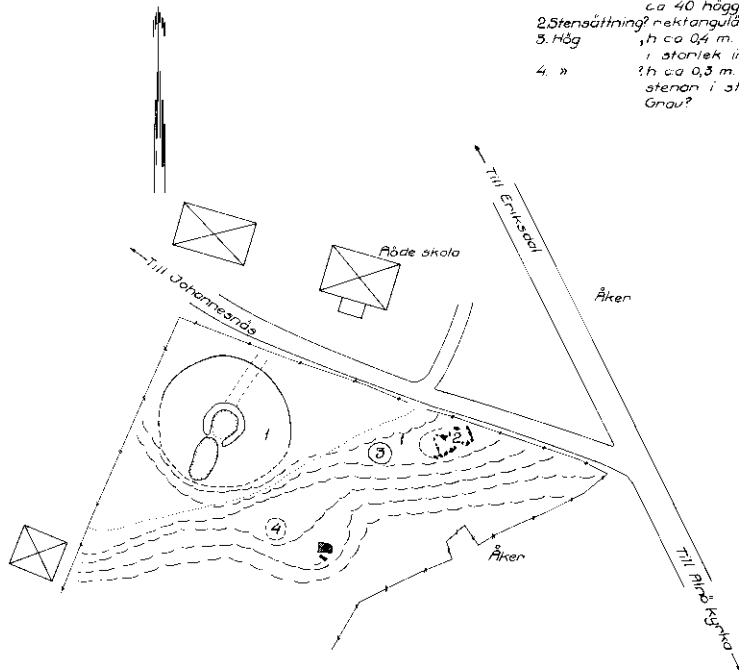
N:11 ARKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
övern
GRAVFÄLT i STORNAÄTETS
ALNO Sn, MEDELPAID
Upprättad den 14 september 1959 av G. Ekelund
Skala 1:500

- Beskrivning**
1. Hög, h ca 1,4 m. På kärntermin och kändhet skadade. Beväxt med ett flertal små granar och enon.
2. " h ca 0,4 m. J. mitten grop dj ca 0,2 m. Beväxt med f. ston och ett flertal små granar.
3. " h ca 1,0 m. På kärntermin och kändhet skadade. Beväxt med ett flertal små granar.
4. " h ca 0,7 m. J. yttre synliga stenar ca 0,2 m. ston.
- Ämn.**
- A. Föreläggning i markytan h ca 0,2 m. Stensättning i föreläggning.

Nr 12. RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
öven
GRAVFÄLT vid HÖDE Nr 3, ALNÖ Sn,
MEDELPAD
Upprättad den 26 april 1939 av Gunnar Ekelund
Skala 1:500

0 5 10 20 25 M

- Beskrivning:
1. Hög
, kallad "Vändeshögen", h ca 4,0 m. Krönet och S sidan groppförmigt ungrävd, dj int. 1,4 m. Högen ligger vid gränsen av en sluttning, vilken utnyttjats vid högens uppläggning. Ötydlig begränsning i S och SV. Beväxt med ca 40 höggan och rönnan.
2. Stensättning? rektangulär. Grav?
3. Hög
, h ca 0,4 m. I ytan synliga stenar i storlek int. 0,15 m.
4. »
, h ca 0,3 m. I ytan synliga stenar i storlek int. 0,4 m. Grav?

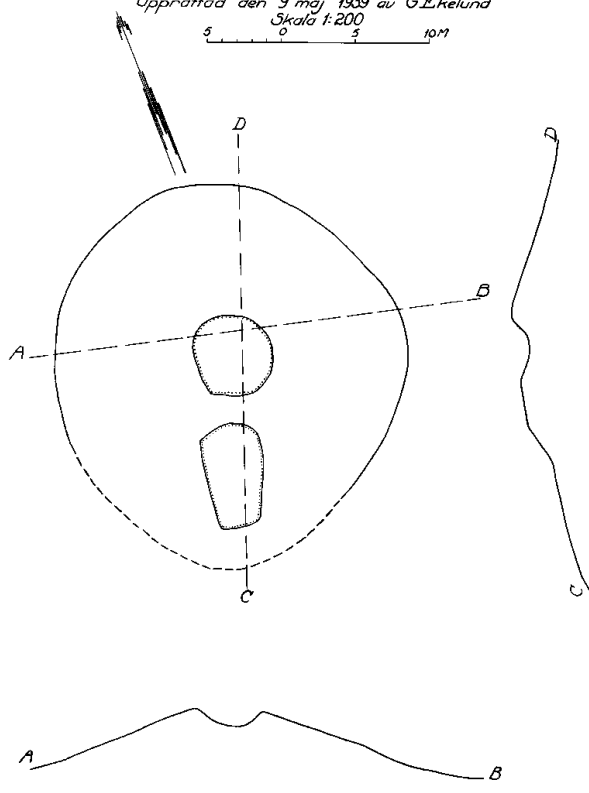
Nr 12:1

PLAN och PROFILER

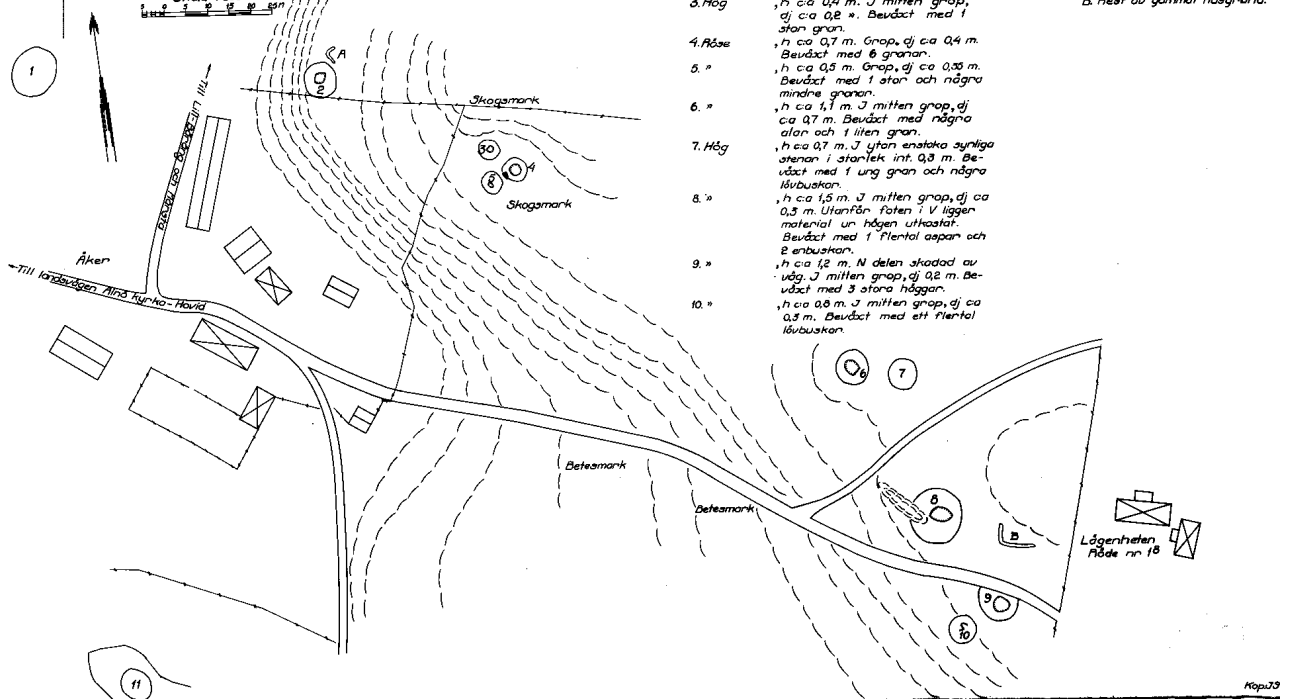
högen forn/nr 12:1, "VÅRDESHÖGEN",
belägen vid RÖDE skola ALNO Sn,
MEDELPAD

Upprättad den 9 maj 1939 av G. Ekelund
Skala 1:200

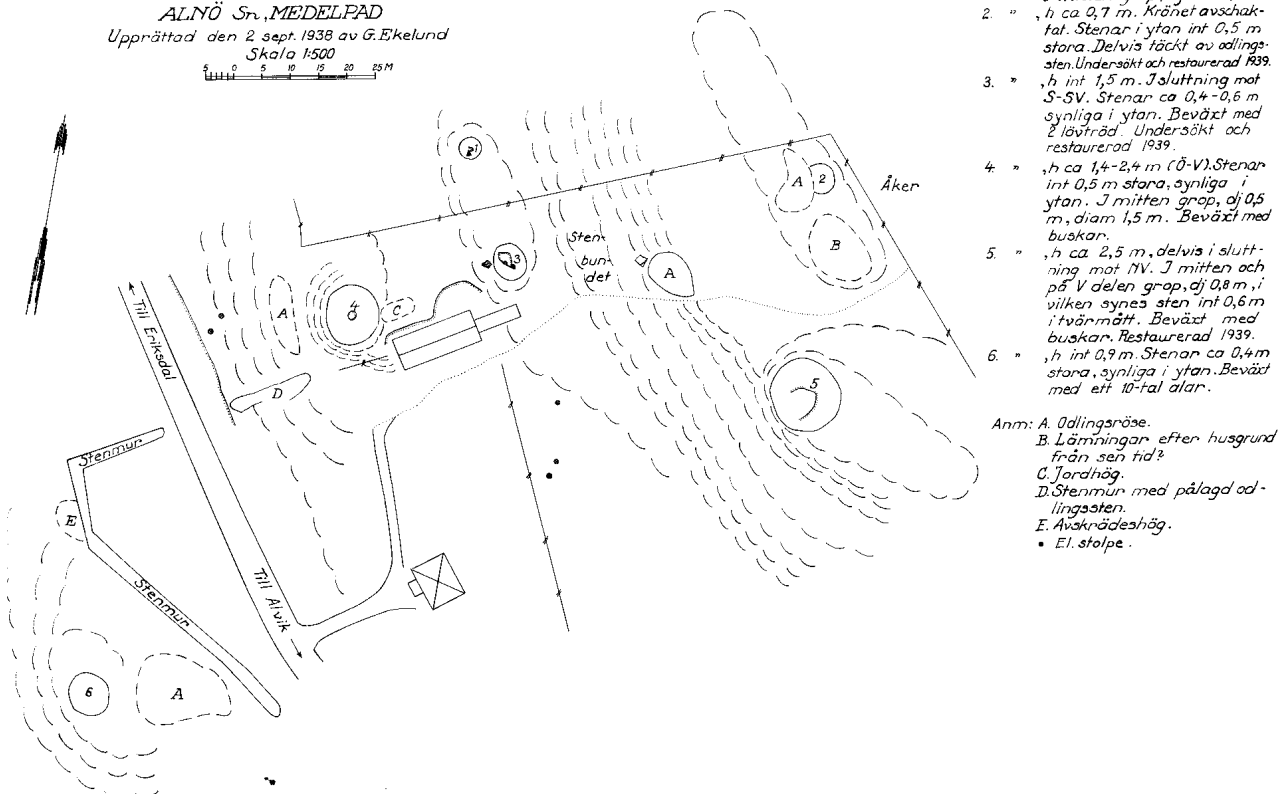
5 0 5 10 M

Nr 14. RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
GRAVFÄLT vid RÖDE över
ALNÖ Sn. MEDELPAD
Upprättad i sept. 1939 av G. Ekelund
Skala 1:500

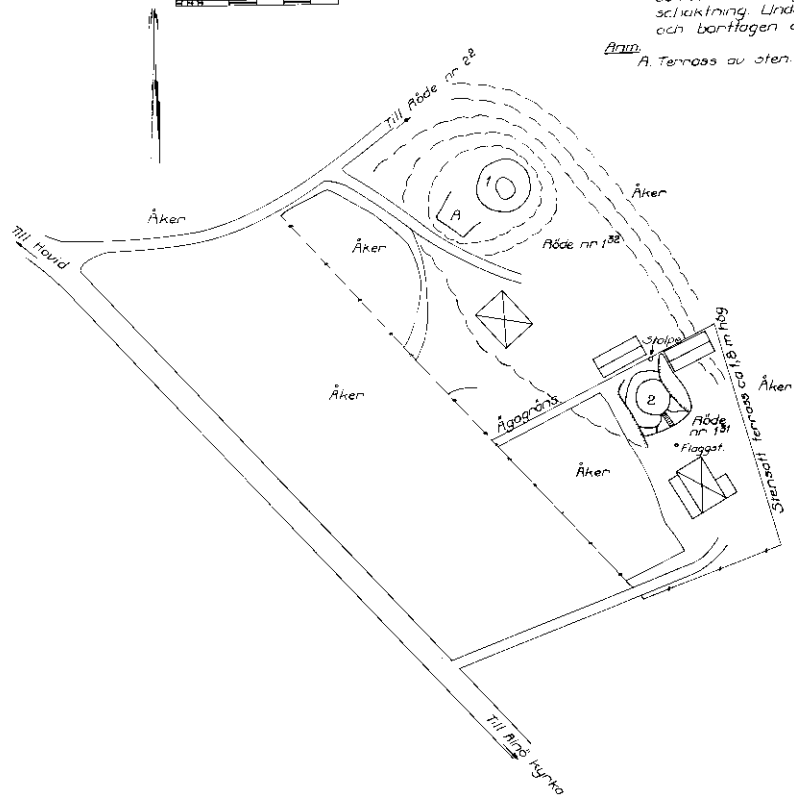

Nr 15. RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
GRAVFÄLT vid RÖDE, över
ALNÖ Sn. MEDELPAD
Upprättad den 2 sept. 1938 av G. Ekelund
Skala 1:500

Nr 17. **RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA**
 över
FÖRNLÄMNINGSOMRÅDE vid lägenheten **RÖDE** Nr 1³¹ och 1³²,
ALNÖ Sn., MEDELPAD
 Upprättad den 20 september 1939 av G. Ekelund
 Skala 1:500

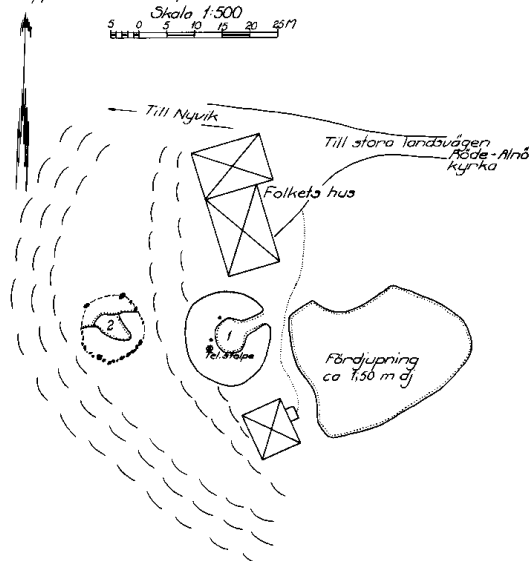
0 5 10 15 20 25 m

- Beskrivning:
1. Hög, h. ca 1,4 m. Krönet avplanat. Undersökt och restaurerad år 1933.
 2. " h. ca 1,4 m. Krönet avplanat. På högens slänt mot SÖ är en cementtrappa. Slänten mot NO och SV skadade genom schaktning. Undersökt och borttagen år 1933.

Ant.
 A. Terrass av sten.

Nr 19 RIKSANTIKVARIÉAMBEETETS KARTA
 över
 FÖRNLÄMNINGAR vid lidenheten NYSÄTER 2³⁶
 ALNÖ Sn, MEDELPA
 Upprättad den 22 april 1938 av G. Ekelund
 Skala 1:500

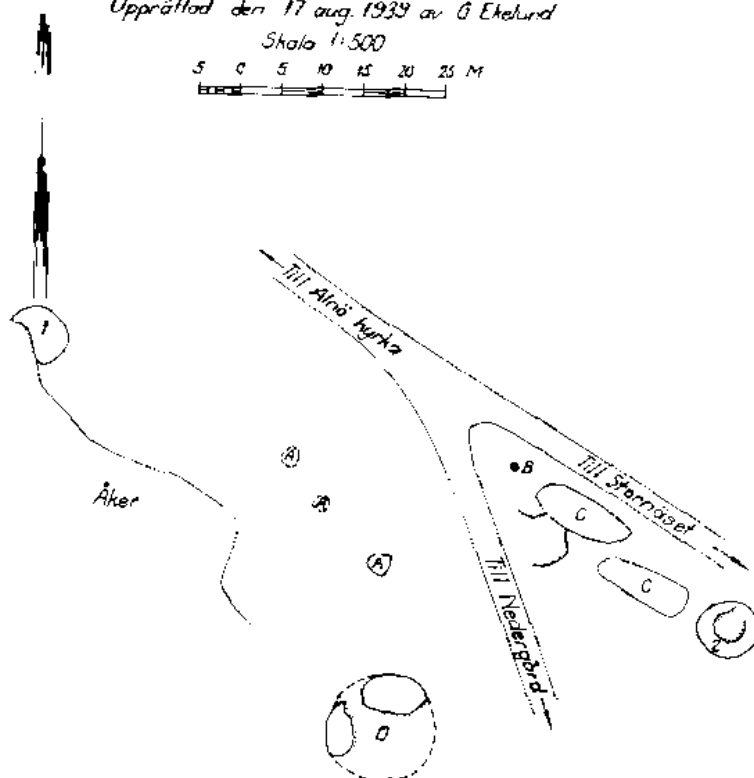
- Beskrivning:
1. Hög, h ca 2 m. Ligger i sluttning mot V. På krönet grop, dj ca 1,40 m, som i NO öppnar sig mot högens fot. På krönet 2 nästenar.
 2. Stensättning, i tydlig kantkedja. Inre fyllning 0,60 m hög. Fyllningen består av jord samt stenar, ca 0,20-0,60 m stora. N delen skadad.

N:24 RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
 över
 FORNLÄMNINGSOMRÅDE vid SMEDSGÅRDEN,
 ALNÖ Sn, MEDELPAD

Upprättad den 17 aug. 1939 av G Ekelund

Skala 1:500

5 0 5 10 15 20 25 M

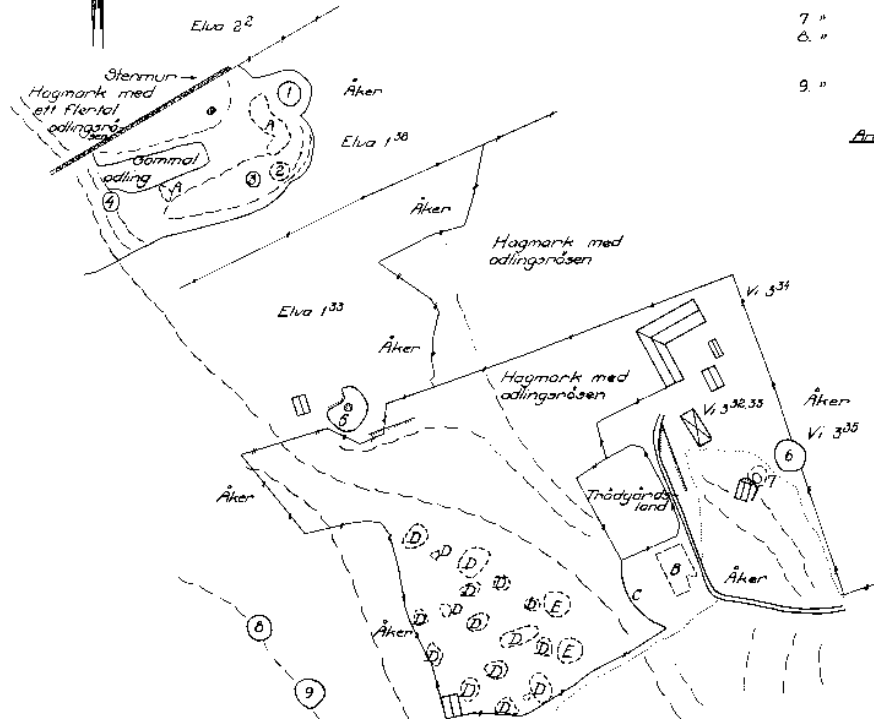
Beskrivning.

1. Hög
 h ca 0,5 m. V delen helt bortgrävd
 vid odling. Beväxt med 2 stora
 björkar och buskar. Undersökt och
 borttagen 1939.
2. "
 h ca 0,7 m. I mitten grop, dj ca 0,4
 m. Belamrad med sten. Beväxt med
 buskar. Undersökt och restaurerad
 1939.

- Anm. A Förlöjning i markytan, h ca 0,3 m.
 B Sten med påskruvad, numera sänder-
 slagen platta av gjutjärn med text
 "Norrlands Statsarbete 1921-1922."
 C Stensamling.
 D Naturlig markförlöjning. Undersökt
 1939.

Nr 26 RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
öven
FORNLÄMNINGSOMRÅDE vid Vi och ELVA,
ALNÖ Sn, MEDELPAD
Upprättad i augusti 1939 av G. Ekelund

Skala 1:1000
0 10 20 30 40 50 m

- Beskrivning:
- 1 Hög, h ca 1,5 m. Undersökt och restaurerad 1939.
 - 2 " h ca 0,5 m. Ötydlig begränsning. Grav?
 - 3 " h ca 0,35 m.
 - 4 " " 0,9 " (Använd såsom avskräddeshög) Restaurerad 1939.
 - 5 " h ca 1,0 m. På krönet grop, dj ca 0,9 m och 2x2 m stor. Högens N del skadad genom grävning, dj ca 0,8 m. Restaurerad 1939.
 - 6 " h ca 1,7 m. Undersökt och restaurerad 1939.
 - 7 " h ca 0,5 m. Grav?
 - 8 " " 1,3 " Jytun synliga stenar int 0,6 m stora. Beväxt med buskar.
 - 9 " h ca 1,6 m. Ligger i sluttning mot V. Jytun synlig sten int 0,6 m stor.

Ann

- A. Odlingssten.
B. Flugngrund.
C. Gammal stenbarriär, h ca 1,4 m.
D. Odlingsrösen.
E. " Undersökta.

N:27 RIKSANTIKVARIÄMBETETS KARTA
 över
 FORNLÄMNINGSOMRÅDE vid ÖDE, ALNÖ Sn.
 MEDELPAD

Upprättad den 13 sept 1939 av G. Ekelund
 Skala 1:500

0 5 10 15 20 25 M

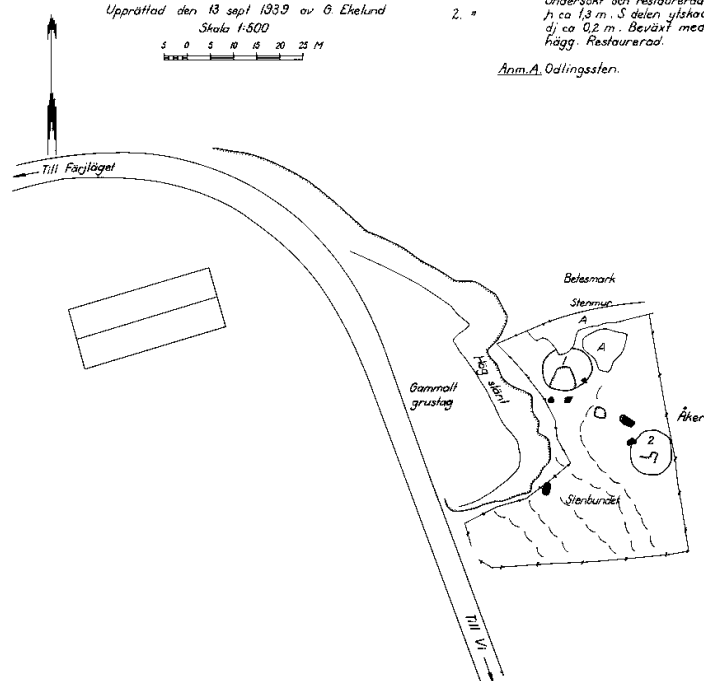
1. Hög

Beskrivning

H ca 12 m. S delen starkt
 skadad. Delvis belamrad med
 odlingssten. Beväxt med 1 hägg.
 Unutrustad och restaurerad.
 2. " H ca 13 m. S delen yttre skadad,
 dj ca 0,2 m. Beväxt med 1
 hägg. Restaurerad.

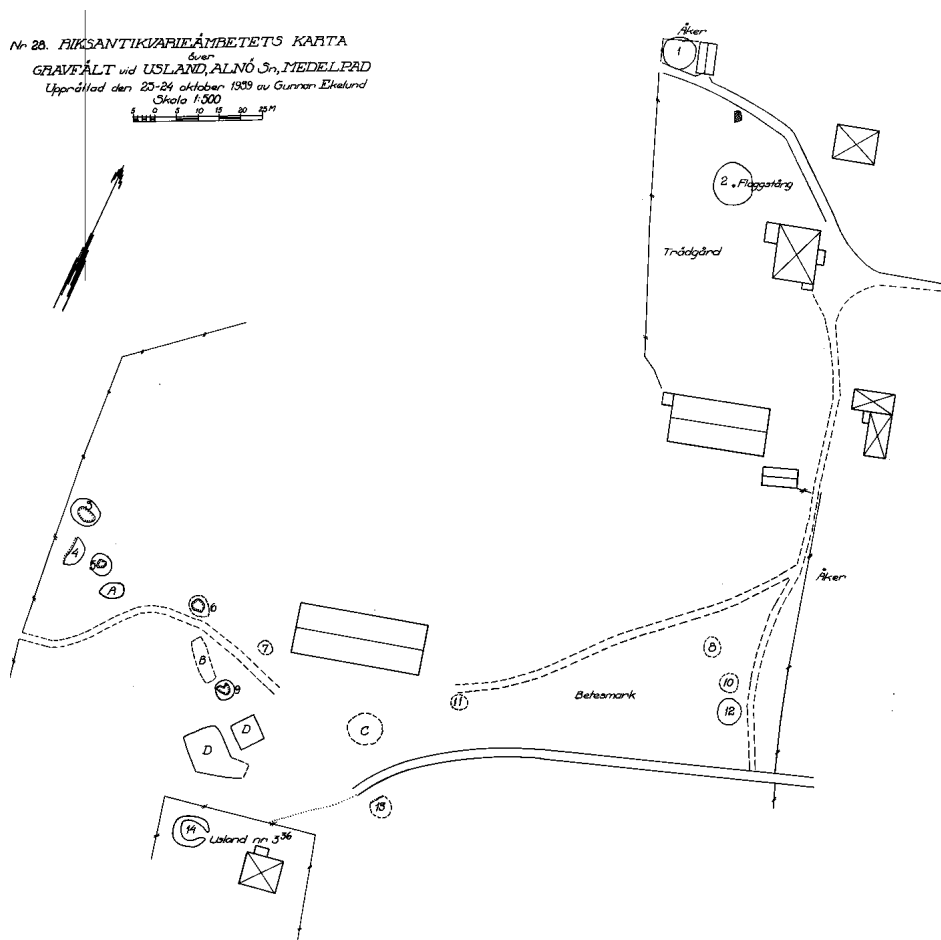
2. "

Anm. A. Odlingsslen.

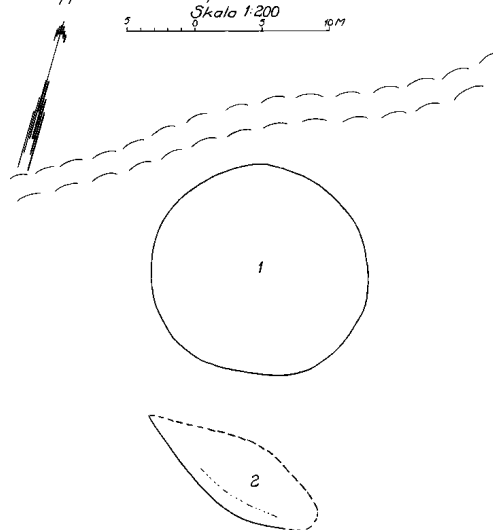
Kop. MG.

Nr 28. RIKSANTIKVARIAMPEJETETS KARTA
övern
GRAVFÄLT vid USLAND, ALNÖ Sn, MEDELPAD
Upprättad den 20-24 oktober 1939 av Gunnar Ekelund
Skala 1:500

- Beskrivning:
1. Hög, h ca 1,0 m. NV delen skadad genom pålagd odlingssten. Bevädd med lövträd och buskar.
 2. " h ca 0,8 m. På mitten finns 1 flaggstäng. Bevädd med ett 30-tal unga björnar planterade som bär.
 3. " h ca 0,7 m. J mitten grop, dj ca 0,4 m. J ytan synliga stenar int 0,5 m stora, de flesta ca 0,2 m stora.
 4. " h ca 0,7 m. V delen helt bortfagen. J ytan synliga stenar int 0,3 m stora, de flesta ca 0,2 m stora.
 5. " h ca 0,5 m. J ytan synliga stenar int 0,6 m stora. Ytskadad.
 6. " ? h ca 0,3 m. Skadad av grop, dj ca 0,4 m. Gräv?
 7. " ? h ca 0,25 m. Ytskadad. Gräv?
 8. " ? " " 0,15 m. Otydlig begränsning. Gräv?
 9. " h ca 0,5 m. J mitten grop, dj ca 0,3 m. Ytskadad.
 10. " ? h ca 0,4 m. J ytan synliga stenar int 0,5 m stora. Gräv?
 11. " ? h ca 0,25 m. J ytan synliga stenar int 0,5 m stora. Ytskadad. Gräv?
 12. " h ca 0,7 m. J ytan synliga stenar int 0,2 m stora. Något yt-skadad.
 13. " ? h ca 0,25 m. Gräv?
 14. " " " 0,8 m. Utid fäsen synliga stenar int 0,5 m stora, de flesta ca 0,4 m stora. Krönet avplanat och grusbelagt. Bevädd med ett 10-tal björnar.
- Övrigt: A. Odlingsstenar upplagda kring 2 stora stenar.
B. Odlingssten.
C. Gammla trädskavrandring synlig i markytan.
D. Gamla husgrunder.

PLAN
övern
Nr 31. RÖSE och SKEPPSSÄTTNING forn nr 31
vid RAHOLMEN, RÖKLAN nr 16
ALNÖ Sn, MEDELPAD
Upprättad den 27 sept. 1939 av G. Ekelund
Skala 1:200

- Beskrivning:
1. Röse, h ca 2,5 m. Underökt och restaurerad 1939.
 2. Skeppssättning, fylld, h ca 0,75 m, starkt skadad genom stenmaterialets avplockning. Otydlig begränsning. Skeppssättningens ursprungliga kant delvis synlig i S.

Bilaga 2. Utgrävningsresultat

Tabellen i bilaga 2 sammanfattar resultaten av utgrävningar på Alnön. Texterna är hämtade från Adin (uppdaterat 2011). Bilderna är från SHM:s webbaserade databas över samlingarna om inget annat uppges.

Hovid **RAÄ 2**. Röse,
jordblandat, 2 st.

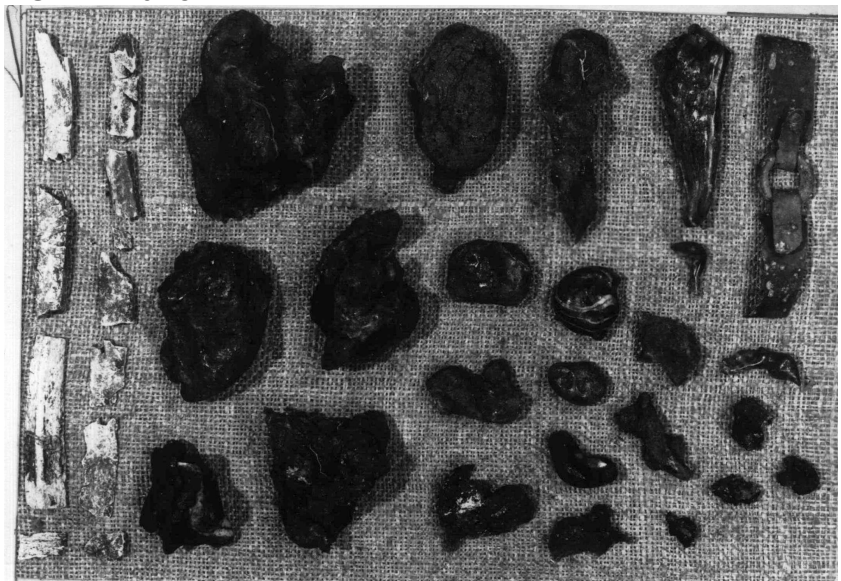
Undersökning av ett jordblandat röse med 1,75 m lång
hällkista, samt ytterligare ett jordblandat röse. **Fynd** från nr
1:1 enligt rapporten: brända ben. Från nummer 1:2 i
rapporten framkom inga fynd.

Hovid **RAÄ 3**. Röse 2 st.

Undersökning av två rösen i en gravgrupp. Röse 2:1 enligt
specialkartan: inga fynd. Röse 2:2 enligt specialkartan (eg.
övertorvad stensättning): Inga fynd.

Hovid **RAÄ 5**. Gravhög.

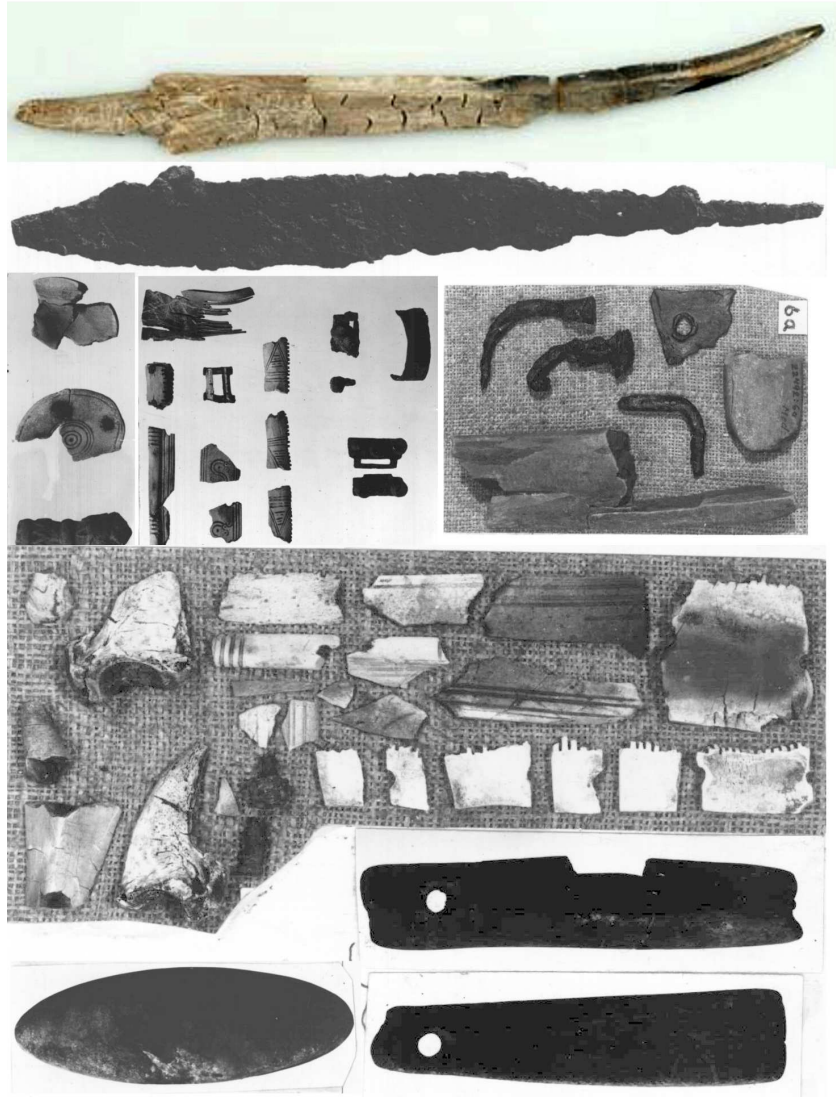
Undersökning av gravhög med brandgrop. **Fynd**: en ring med två
vidhängande rembeslag av brons, bit av triangulär benpilspets,
brända ben, smältklumpar av ett 30-tal glaspärlor, en del med
insmälta färgade glastrådar och ett bronsfragment. Enligt
rapporten hittades rembeslagen inte i själva brandgropen men
strax utanför.
SHM 22492:8.

Hovid **RAÄ 7**. Hög.

Undersökning av en starkt skadad gravhög med två
begravningar, primär- och sekundärbegravning, bägge med
brandlager. det undre brandlagret var lagt över en naturlig
skreva i berggrunden. **Fynd** från övre brandlagret
(sekundär): brända ben (människa och djur), två hängbrynen,
nitar/spikar av järn, fragment av benkam med kamfodral,
hornföremål med knopp (ornerat med flätbandsmönster och
zick zack mönster), sandstensbryne, nitbricka. Ca 10 cm
över undre brandlagret fynd av en spetsoval eldslagingssten
med kantränna. **Fynd** från undre brandlagret (primär):
brända ben (människa och tåfalter av hund

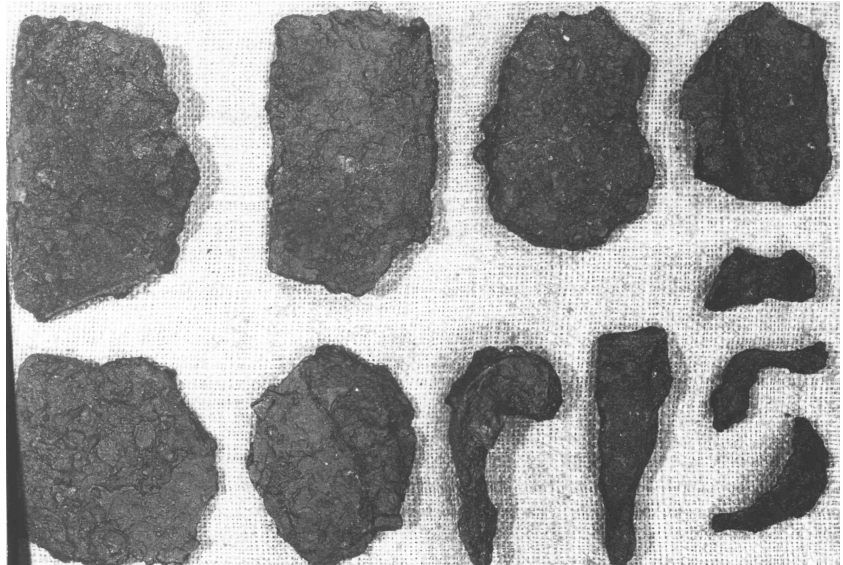
[björnfalanger]], eneggad järnkniv, två bitar av olika pilspetsar av ben, nitar av järn, fragment av benkammar (handtagskam?), kamfodral, hyska och häkta av brons (häktesspännen med agraffer), bronsfragment, pryl av järn, triangulär benpilspets, del av kniv?beslag av brons. Enligt Selinge 1977 s. 272. skall pärlor ha hittats i undre brandlagret och falangerna är inte av hund utan av björn. SHM 22492:6

Hovid **RAÄ 8**. Högar 2, stensättningar 2.

Undersökning och restaurering av fyra fornlämningar, 2 högar och 2 stensättningar. Hög 4:1 enligt rapporten: inga fynd. Hög 4:2 enligt rapporten: inga fynd. Stensättning 4:3 enligt rapporten: enbart recenta fynd av brända spikar m.m. I mitten av fornlämningen i botten påträffades en avlång sten 0,6 m l, 0,35 m br, 0,15 m tj. Stensättning 4:4 enligt rapporten: i botten på fornlämningen fanns en kittelformig grop, 0,5 m i diameter, 0,2-0,25 m dj. i kanten kunde urskiljas ett 3-4 cm tjockt lager bränd lera. **Fynd:**

sönderbrända järnbitar varav några nitar. Inga ben kunde iakttas. SHM 22492:7

Röde **RAÄ 10** Hög.

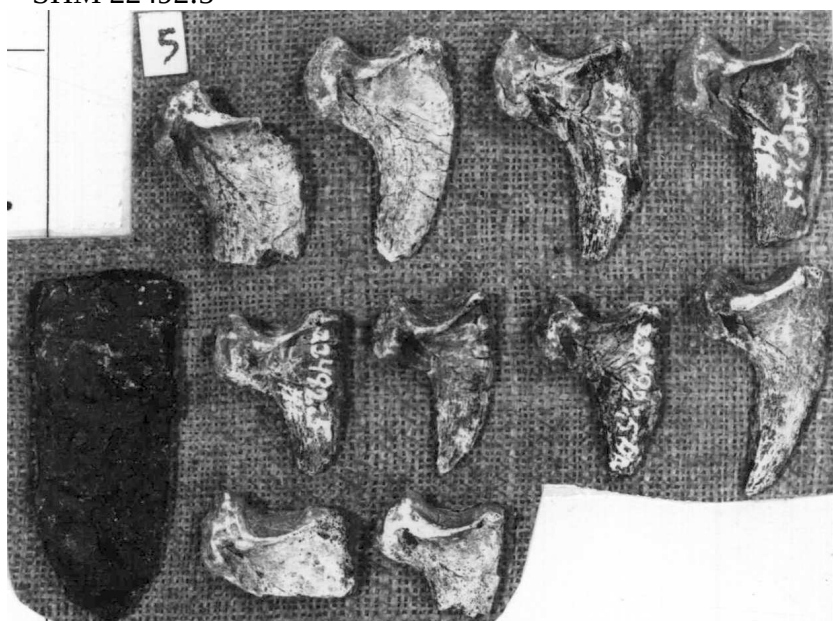
Undersökning av en storhög vid namn Varrehögen, Sverrehögen eller Vårdeshögen samt ytterligare en grav intill.

Förmodligen är det ur denna hög fynden av stigbyglar kommer. **Fynd:** Eric Teet, 1684, en bronskittel och brända ben ("en förmurknad Urna av Messing med brända been"), hästben? och vapen? ("...en annan högh bredewijdh som hästen och wapn warit förwaradhe uthi..."). Tuneld 1794 beskriver en "förgyld och utarbetad Koppar-Stegbygel". Liljegren 1830 talar om två stigbyglar. I SHM 326 står att tre stigbyglar inlämnats och att de överförts till Livrustkammaren år 1900. Livrustkammaren (Sofia Nestor) uppger att fyndet fått nr. 7883.

Gista **RAÄ 14**. Hög.

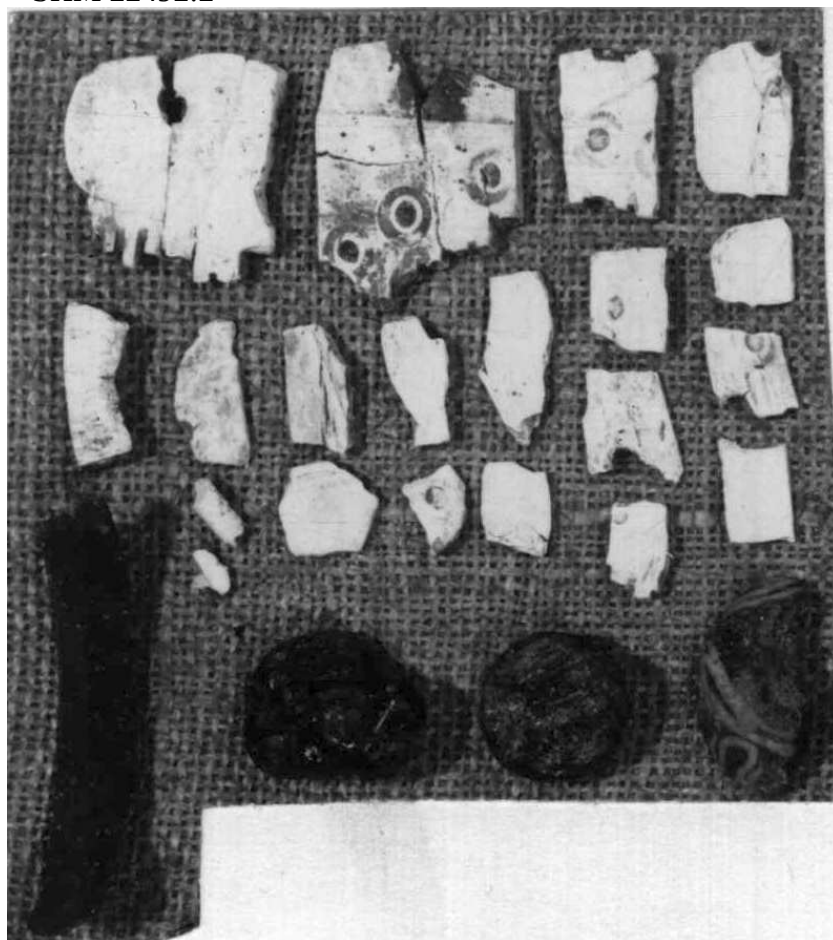
Undersökning av gravhög vars V del var bortodlad. Graven överlagrade ett brandlager. **Fynd:** rikligt med brända ben, 8 falanger av hund (björnfalanger?) och ett tungformigt ändbeslag av järn.
SHM 22492:5

Gista **RAÄ 14**. Hög.

Något skadad hög, 6 m diam. **Fynd:** Böjt brons huvud, 15 bitar av benkam, 40 bitar försmält glas, br. ben.

SHM 22492:2

Järvik **RAÄ 15**. Gravhög.

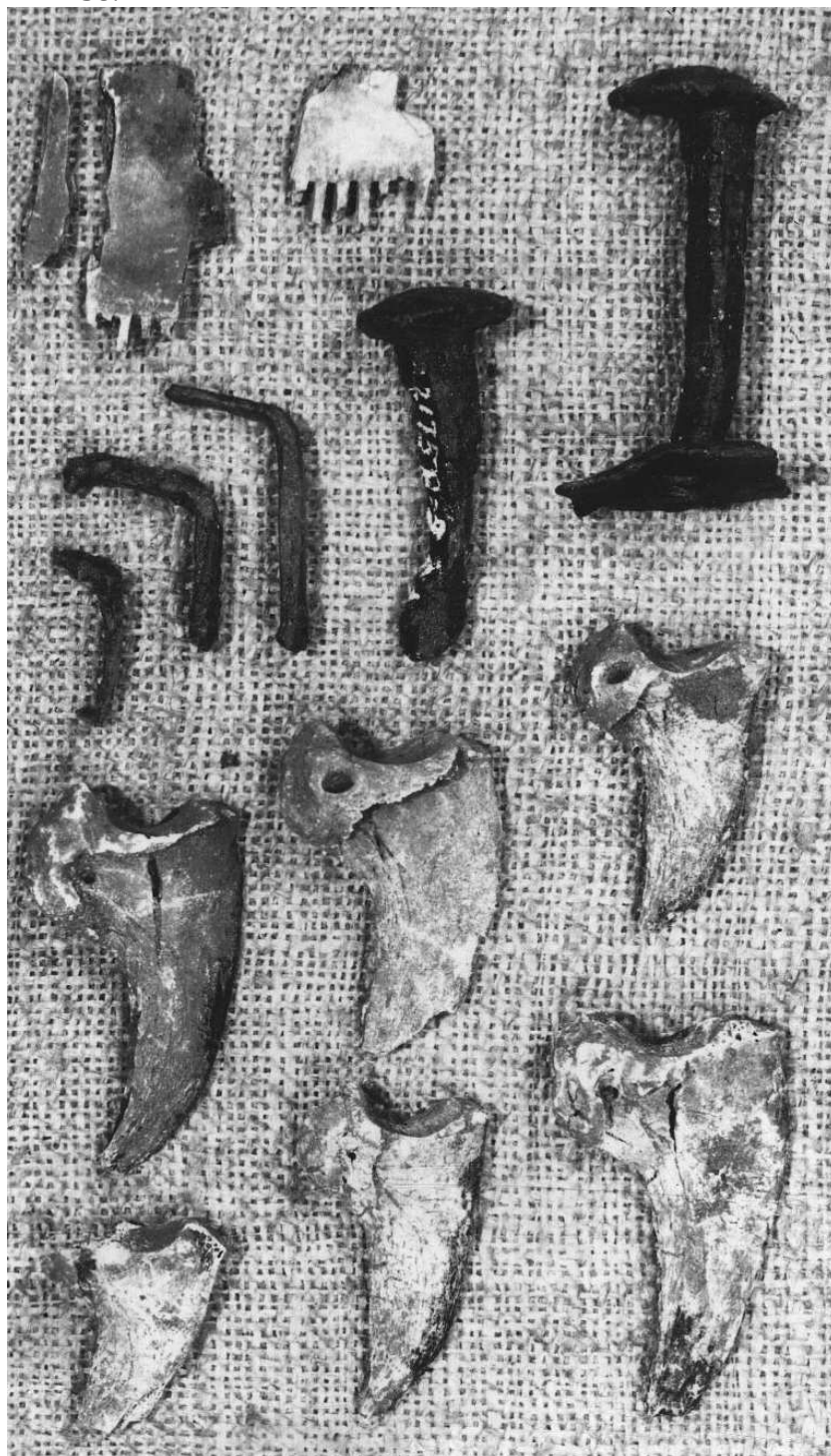
Undersökning och borttagning av tidigare grävd gravhög.

Fynd: Vid undersökningen i nr 1 på Floderus karta påträffades 4 nitar eller spikar, 1 järnmärkla, 2 fragment av punktcirkelornerat benföremål (kam?), brända ben och kol. Tidigare har 2 ovala spännbucklor, ett försmält bronsföremål och en bergskristallpärla hittats i högen.
SHM 20430

Röde **RAÄ 21.** Hög.

Undersökning av grav. **Fynd:** nit av järn, spik av järn, delar av benkam och 6 falanger av hund (björnfalanger?) SHM 21758.

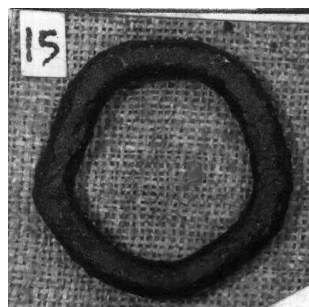
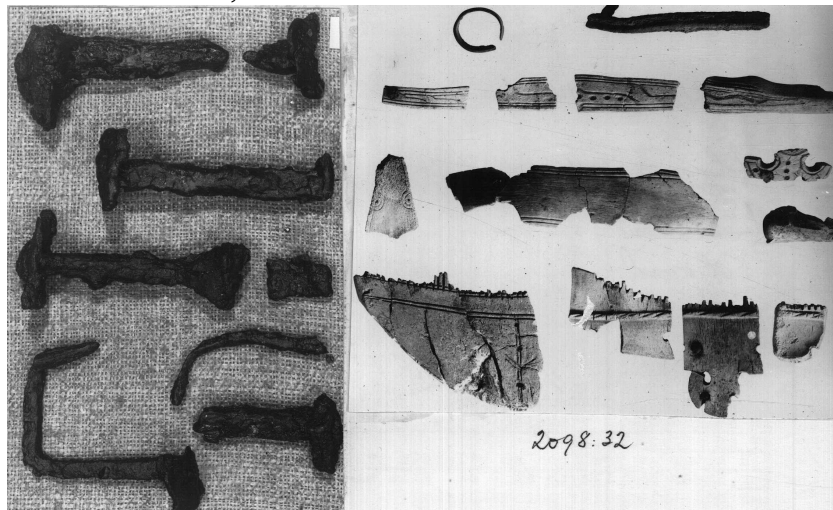

Röde **RAÄ 24.** Hög.

Undersökning av hög med kantkedja och benlager. **Fynd:** fingerring av hopböjd bronsten, triangulär benpilspets, delar av osammansatt kam, delar av handtagskammor (2 st), bearbetade benföremål varav ett genomborrat, nitar och spikar av järn, 2 bronsfragment varav ett från ett rännformigt

kantbeslag med nit, slaggklumpar, 15 björnfalanger, rätt mycket brända ben av människa och djur och en "benknota" av däggdjur.

SHM 22492:14,15

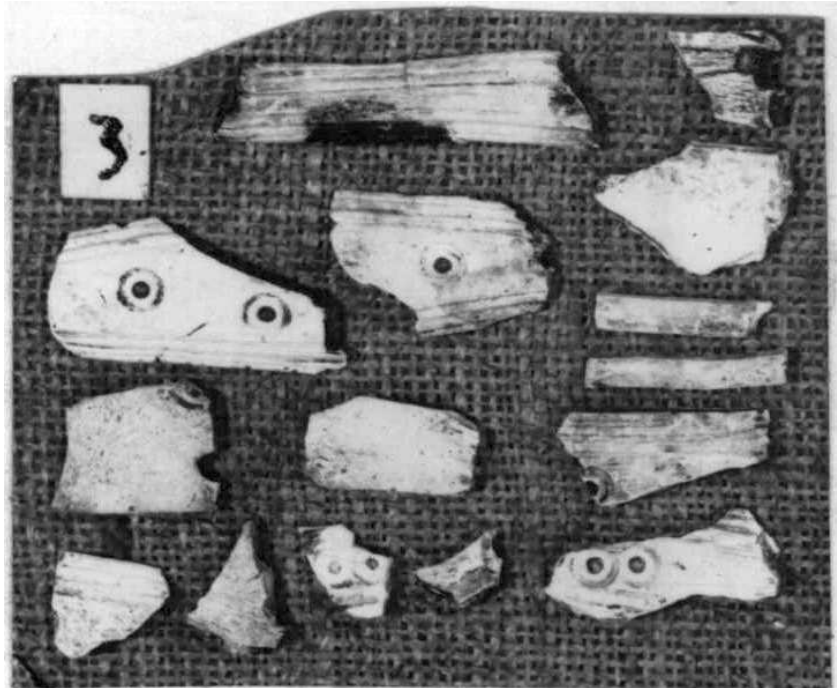

Närsta, Båräng **RAÄ 27**. Hög. Undersökning av jord och stenblandad hög. **Fynd:** brända ben av människa, tåfalanger av hund (björn?) och ett avbrutet rektangulärt bronsbeslag med ornering i form av instämplade halvmåneformade figurer.
SHM 22492:9

Järvik, Gista **RAÄ 35**. Högar 2st.

Undersökning och borttagning av två gravhögar som i rapporten beskrivs som jordblandade rösen med brandlager. **Fynd** från grav 3:13 enligt rapporten (5D enligt invent. handl. 1950), 14 bitar av benkam ornerad med parallella linjer och punktcirkelornering, relativt mycket brända människoben samt brända ben av däggdjur. **Fynd** från grav 3:14 enligt rapporten (5E enligt invent. handl. 1950), Bitar av benkam, trint benföremål (förmodligen en bennål), brända ben av människa, brända ben av däggdjur. SHM 22492:3

Järvik **RAÄ 36**. Hög.

Undersökning av en gravhög. **Fynd**: fragmentariskt bronsband med kupig ytersida (armband?), 15 bitar av benkam med punktcirkelornamentik och streck, 40 bitar av glas (förmodligen pärlor) några med vita ränder och röda fläckar samt brända ben. i fyndlagret förekom ett fåtal kolbitar men där fanns inget brandlager.

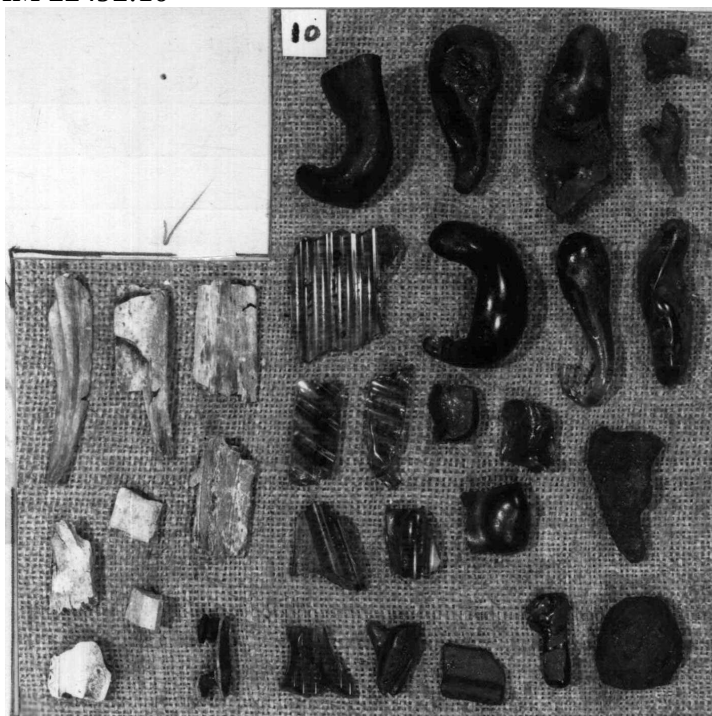
Båräng **RAÄ 37**. Högar 3 st.

Undersökning av tre högar varav en utan fynd. Nr 9:1 enligt rapporten (9:2 enligt invent. handl. 1950, SHM 22492:10), en hög med jord och stenfyllning med kompakt brandlager. **Fynd**: Brända ben av människa, rektangulärt bronsbeslag med två nitar med platta huvuden, bitar av triangulär benpilspeps, kamfragment ornerad med linjer och punktcirklar (enl. Selinge handtagskam), 15 smälta, samt några osmälta, bitar av en gulgrön glasbägare (typ VWG 282, snart mobägare) och en falang av hund (björnfalang?). Nr 9:2 enligt rapporten (9:3 enligt invent. handl. 1950) utan fynd. Tidigare (vid 1900-talets början) skall en ortsbo ha grävt i högen och hittat ett plåtmynt av

koppar (1 daler S.M. med årtalen 1715 och 1718, SHM 22505)

Nr 9:4 enligt rapporten (9:1 enligt enligt invent. handl. 1950, SHM 22492:11), en osäker fornlämning liknande ett odlingsröse. **Fynd:** brända ben av människa, 10 nitar av järn, 8 stift av järn, kamfragment, 30-tal pärlor (av karneol, bergskristall, glas, glasfluss), en liten flintbit, tåfalang av hund (björnfalang?), trind bronsten som böjts om till en ring med öppna ändar.

SHM 22492:10

SHM 22492:11

Båräng **RAÄ 38**. Hög.

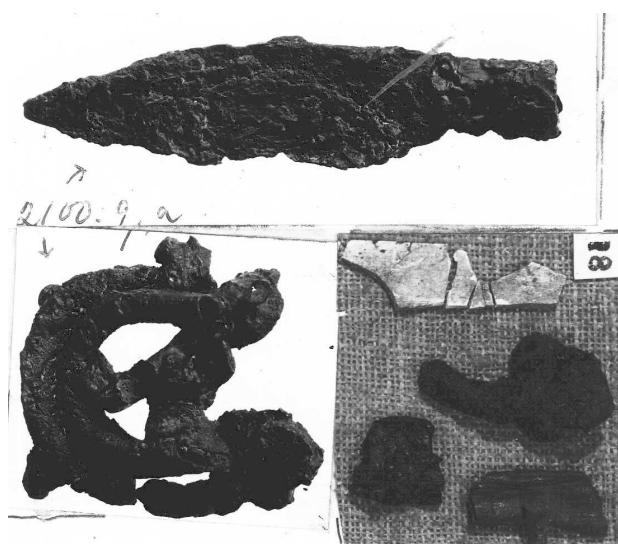
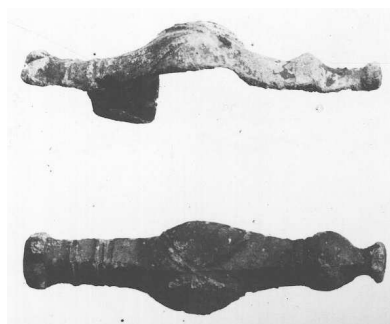
Undersökning av en gravhög liknande ett odlingsröse, med brandlager. **Fynd:** brända ben av människa, 22 bitar av spelbrickor av ben el. horn samt en bit av en triangulär benpilspets.

SHM 22492:17

Båräng **RAÄ 39**. Hög
(jordblandat röse).

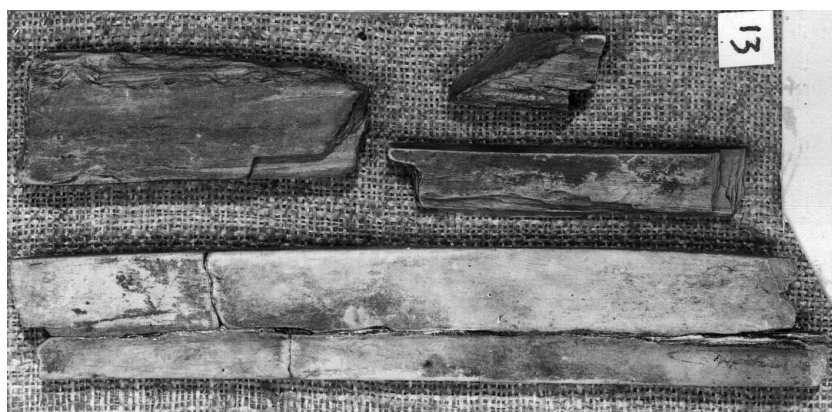
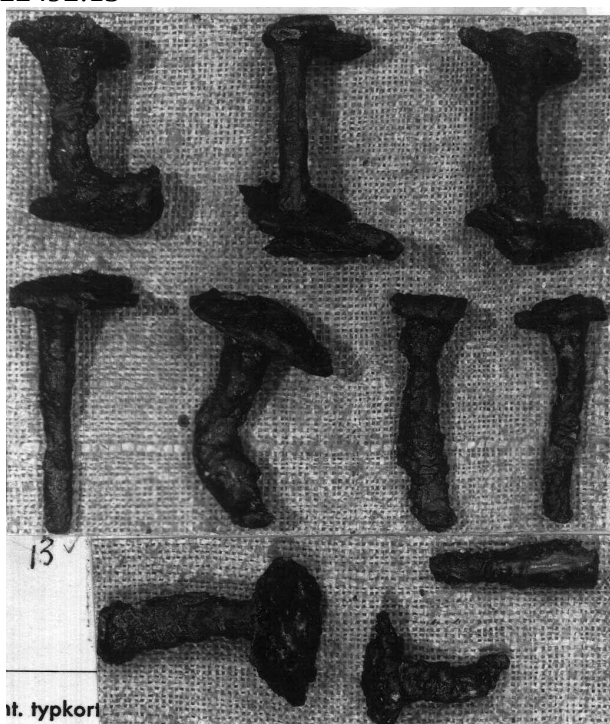
Undersökning av jordblandat röse med brandlager. **Fynd:** 2 st likarmade spännen av brons, bågsparne av brons, korsformigt spänne av brons, kniv av järn, del av ett ringsparne, doppsko av brons till knivslida, järnfragment, delar av ett kamfodral (ornerat), brända ben av människa.
SHM 22492:18

Röde **RAÄ 43**. Hög
(jordblandat röse).

Undersökning av ett jordblandat röse med brandlager och en rest sten på toppen. **Fynd:** brända ben av människa, 4 järnnitar, 6 järnspikar, delar av 2 brynen av skiffer.

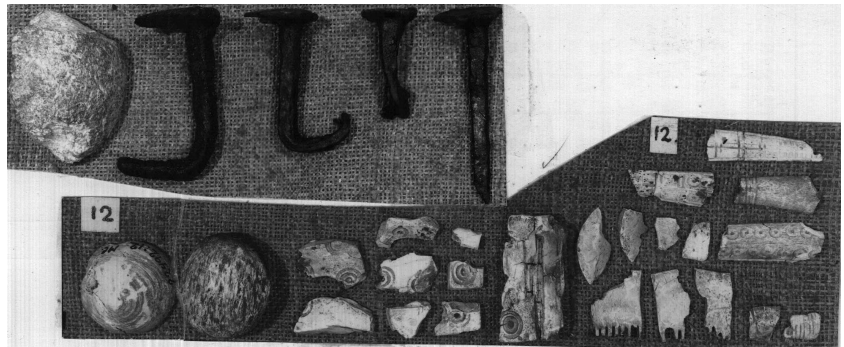
SHM 22492:13

Röde **RAÄ 44**. Hög
(jorblandat röse).

Undersökning av gravhög med jord och stenblandning och brandlager. **Fynd:** 4 järnnitar, bitar av benkam ornerade med linjer och punktcirkelornamentik, bitar av en tärning av ben, 2 spelbrickor av ben, bit av vitbränd flinta, brända ben av människa.

SHM 22492:12

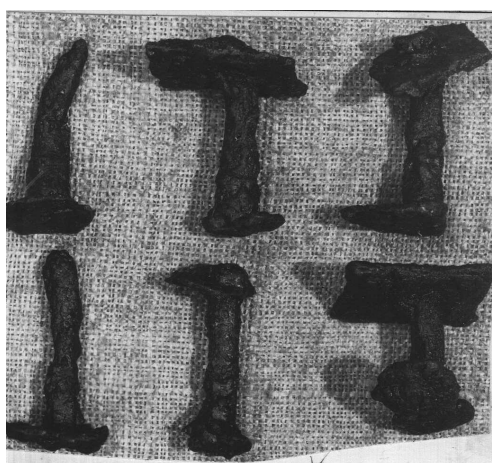
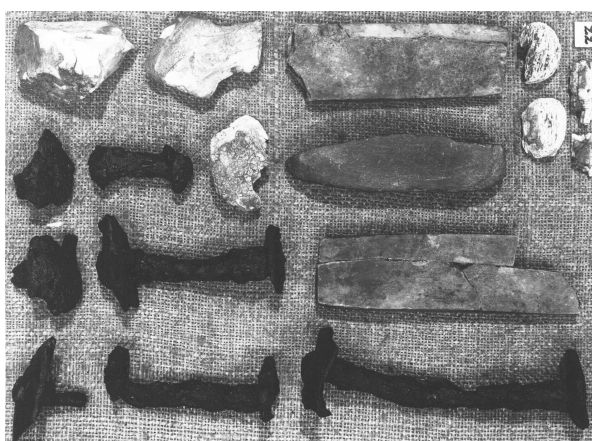
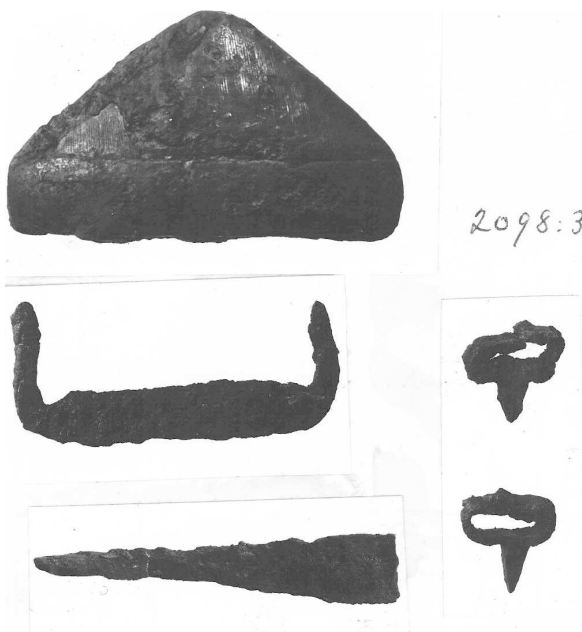
Nysäter **RAÄ 46**.

Vid grävning under "lillstugan" på ca 40 cm djup påträffade markägaren bottenskållorna till två ovala spännbucklor. SHM 22532

Öde **RAÄ 56**. Hög. Järnålder, vikingatid. Ekelund. Gunnar

Undersökning av gravhög med jord och stenblandning med brandlager. I brandlagret fanns en grop 0,18 m i diameter, 0,1 m dj. där de brända benen låg samlade. **Fynd:** svärdsknapp (typ Petersen, Vikingetidens sverd II) med spår av pålagda silvertrådar, eldstålsliknande järnföremål, lansettformad pilspets av järn, 2 bandliknande broddar av järn, 46 järnnitar och ett 50-tal bitar av nitar och spikar, ornerad benkam, 2 halvsfäriska spelbrickor av ben, sandstensbrynen, 3 flintbitar, brända ben. SHM 22492:22

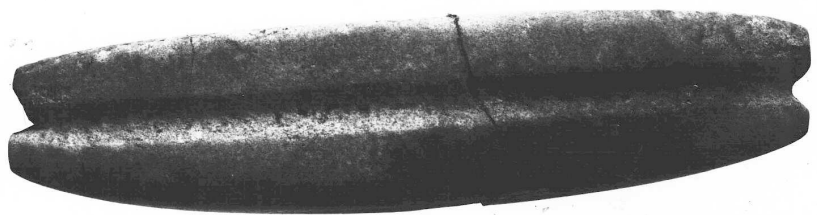
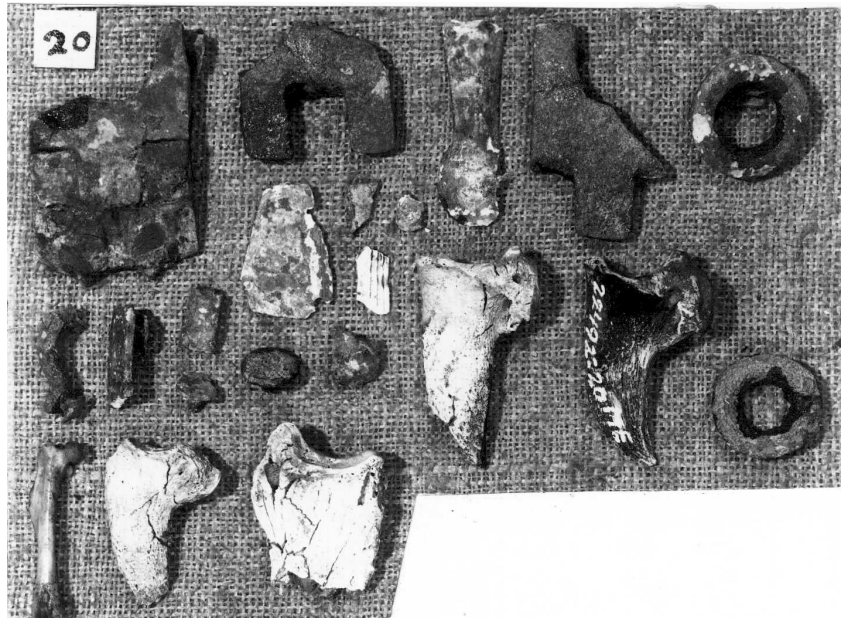

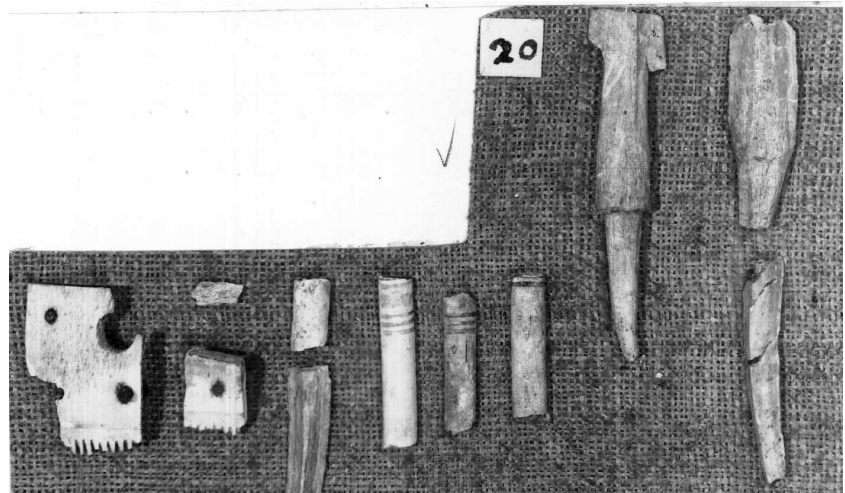
Rökland **RAÄ 57**. Hög.

Undersökt och restaurerad 1939 enligt inventeringshandlingen men ej upptagen i undersökningsrapporten.

Älva **RAÄ 58**. Hög. Järnålder, äldre folkvandringstid.
Ekelund. Gunnar

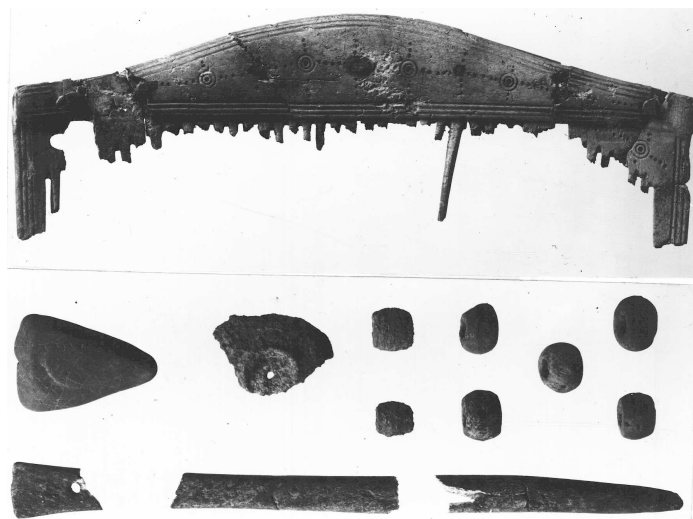
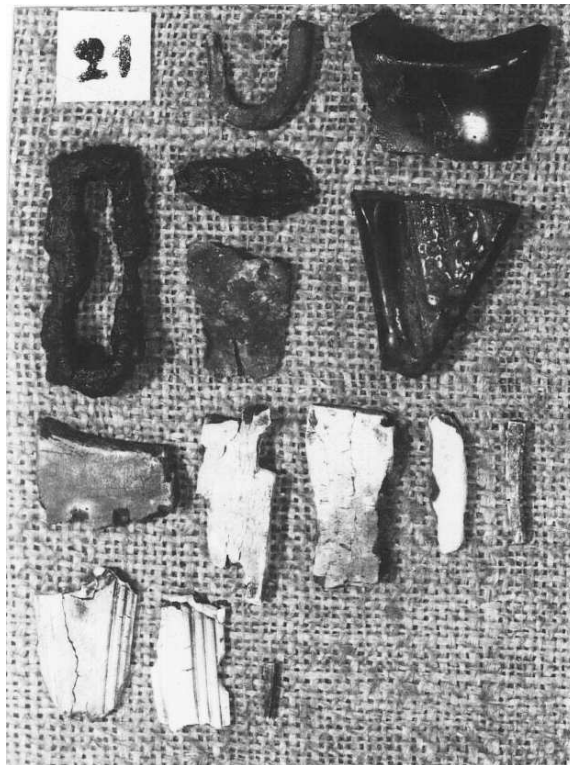
Undersökning av gravhög med centralt kärnröse och brandlager. **Fynd.** 2 gångjärn av brons, remändesbeslag av brons (skedliknande), bronsbygel, rektangulärt rembeslag av brons med nitar, 2 bronsringar med längsgående ränna, 2 bronsnitar (till något av spännena), 2 bronsfragment, bitar av minst 2 benpilspetsar (en med och en utan hullingar), handtagskam med kamfodral, ett lerkärl med skulderhank (ornerad), spetsoval eldslagingssten, brända ben varav 4 tåfalanger av björn.
SHM 22492:20

Vi **RAÄ 61**. Hög. Järnålder,
äldre vendeltid. Ekelund.
Gunnar

Undersökning av en gravhög med i mitten ett kärnröse. Under kärnröset fanns ett rektangulärt brandlager 1,15 m l. och 0,6 m br. Runt detta brandlager fanns en av klumpstenar uppbyggd stensättning som bildade en rektangulär inneslutning för brandlagret. **Fynd** från brandlagret: fragment av ett bronsmycke med pånitad rundel (jmf. ryggnappsspännena), 7 pärlor (2 bronsspiral, 5 glasfluss), bronsten, litet bronsbleck, järnkrampa, 2 smälta glasbitar av brunt glas, 2 sammansatta kammar, hjärtformig plan sten, brända ben varav en del djurben. Under brandlagret framkom en benkam, en bennål med platt genomborrat huvud.
SHM 22492:21

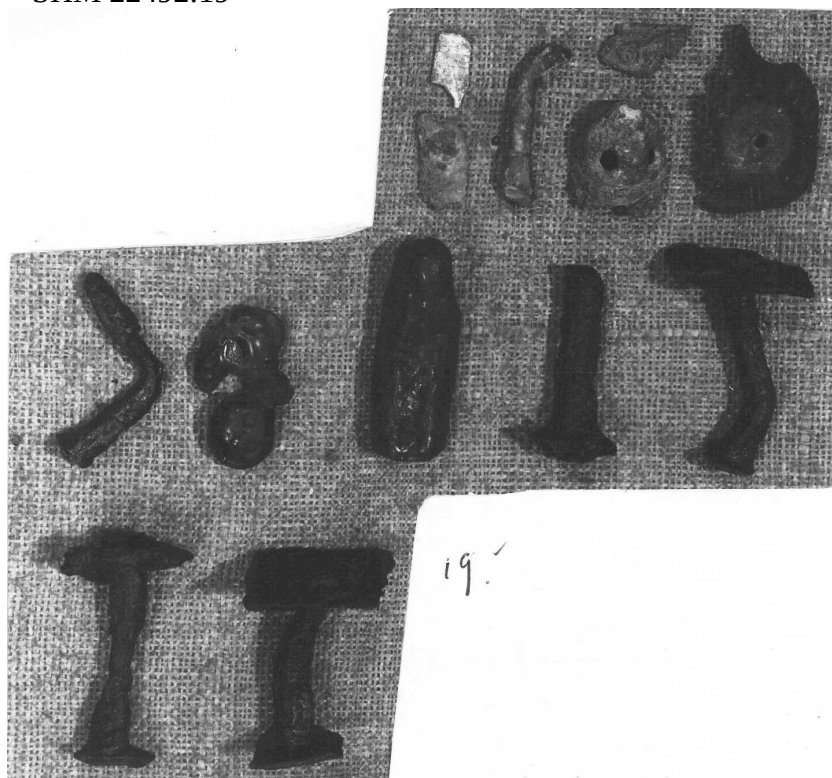
Alnö-Näset 1:62 **RAÄ 62.**

Arkeologisk utredning med anledning av anläggande av golfbana. **Fynd:** 2 st. likarmade spänner av brons, smidd spik.

Smedsgården **RAÄ 65**. Hög
(jordblandat röse).

Undersökning av en gravhög som mest liknade ett odlingsröse. I botten ett brandlager. **Fynd:** Brända ben av människa, nitar av järn, två glassmältor av pärlor, del av likarmat spänne (800-talstyp), bitar av en oval spännbuckla, nål? av brons med rektangulärt huvud, liten ornerad benbit. SHM 22492:19

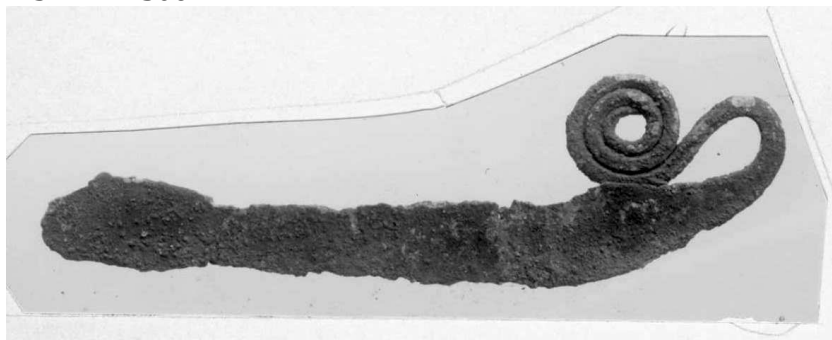

Spikarna **RAÄ 76**. Röse.

Undersökning av ett röse med kista. Inga fynd.

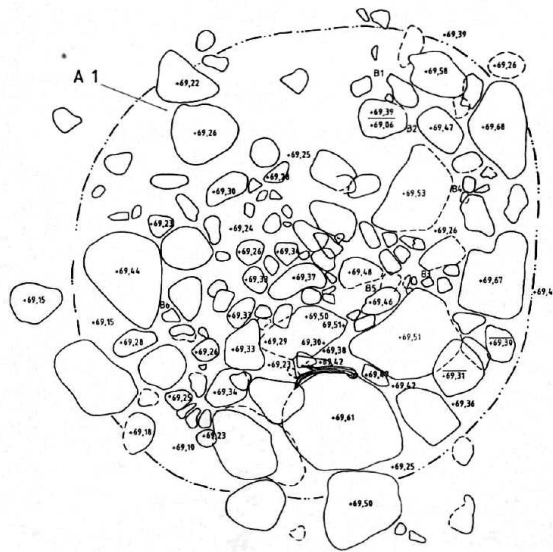
Rökland, Raholmens gård
RAÄ 78. Röse och
stensättning

Undersökning och återställning av ett urgrävt röse med kantkedja samt en stensättning?. Ekelunds nr 30. **Fynd** från röset: en 10 cm lång rakkniv av brons daterad till Montelius per. V. I övrigt inga fynd. Från den lilla stensamlingen intill röset som täckte en naturlig bergsskrevs gjordes inga fynd. SHM 22506

Gösta **RAÄ90**. Stensättning, stolphål, annan anläggning.

Undersökning av en grav och boplatslämningar med intilliggande agrar lämning. Stensättning, rund. **Fynd:** järnnit, järnfragment, brända ben, bränd lera 14C-daterad till vikingatid Vall med grop (gravrest?) **Fynd:** pärla: blå glaspärla, nitar av järn, bälteshake, knivar, flintavslag, eldslagningsflinta, järnpryl, brända ben varav tandfragment från djur, järnslag, järnten, kniv av järn + knivblad av järn och stearinliknande fragment. anläggningen 14C-daterad till vikingatid **Osteologi:** nöt. Kulturlager **Fynd:** pärla: grön glaspärla (vendeltida), kniv, sintrad lera. 14C-daterat till vendeltid Stolphål, stenskott.

Före 1684. Röde, "Varrehögen", "Sverres hög", "Värdehögen" **RAÄ 10:1**. Hög, storhög. Järnålder, folkvandringstid?. Teet, Eric.

Undersökning av en storhög vid namn Varrehögen, Sverrehögen eller Värdehögen samt ytterligare en grav intill. **Fynd:** en bronskittel och brända ben ("en förmurkad Uma av Messing med brända been").

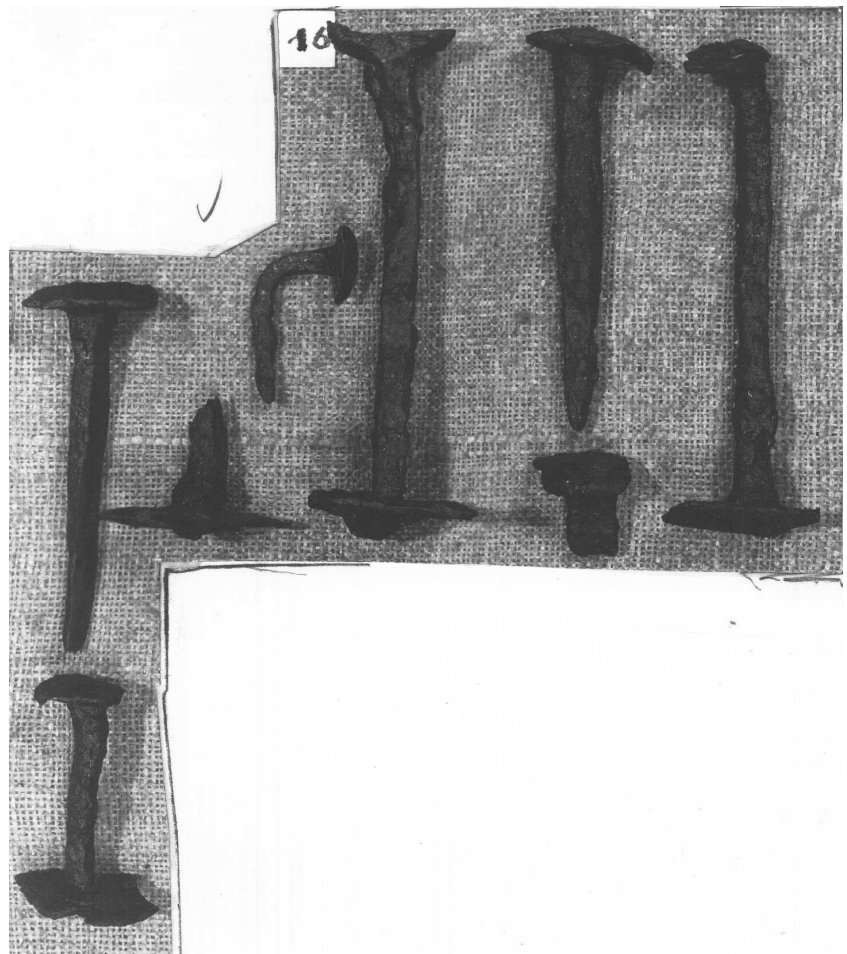
Älva **RAÄ 101**. Hög (jordblandat röse).

Utredningsgrävning av osäker gravhög för att fastställa status. Vid utredningsgrävningen framkom att anläggningen var en grav anlagd uppe på en ås som grävts av för att få graven att se större ut än den var. **Fynd:** brända ben (liten ungulat, människa?)

2007. Älva 4:23 **RAÄ 102**. Husgrund. Nyare tid. George. Ola.

Utredningsgrävning av en husgrund som vid inventeringarna bedömts som kalkugnsruin. Inget kalk framkom vid utredningsgrävningen. I botten framkom grunderna till en källare. **Fynd:** tegel (varav en del eldfast Höganästegel),

Alnö-Nysäter **RAÄ 133**. Hög. Undersökning av en gravhög om 16 meters diameter och en

Bilaga 3. Sågverken på Alnön

Utdrag ur *Industriminnen i Västernorrland : rapport. D. 1, Sundsvallsområdet : en inventering 1977-78*

ERIKSDALS SÅGVERK

Den första sågen sattes upp här år 1860 av inspektör E Edholm. Sågen var en lokomobilsåg med 2 ramar. Två nya ägare byggde 1871 en ny ångsåg med 4 ramar. Nästa utökning av sågen till 6 ramar gjordes 1890 av det nybildade Eriksdals Ångsågs Aktiebolag. 5.000 stds skeppades ut årligen. Bolaget bytte sedan ägare ett flertal gånger innan Eriksdals Trävaru AB bildades 1899. Nu fanns 7 ramar i sågen. Firman trädde i likvidation och verket stod stilla mellan 1914 - 1917 då ett norskt konsortium tog över. Sågen byggdes om för stora pengar men måste ändå efter dåliga år läggas ner helt 1931. Lastageplatsen köptes av Skönviks AB och såganläggningen revs.

Sågfundament, smedja, ribbkajer och en takpråm utgör minnena från sågverkstiden, Herrgården och kontoret används för ungdomsverksamhet. Samhället har växt upp där flera vägar korsar varandra. I dag består samhället av en vildvuxen äldre småhusbebyggelse och några större f d arbetarbostäder.

GUSTAVSHAMNS SÅGVERK

År 1893 byggdes en ångsåg om 3 ramar av en norman, Gustaf Andersen. Det var den norra Alaforssågen som flyttades hit. Nya ägare använde verket för legosågning mellan 1907 - 1910. O Furuskog köpte sedan sågen och moderniserade den. 1915 köpte han även Ankarsviks Ångsågs AB och Myrnäs sågverk. Efter ett stort prisfall 1920 gick verket i konkurs och Furuskog lämnade sina tillgångar. Han återköpte emellertid Gustavshamn och bildade Sundsvalls Trävaru AB. Produktionskapaciteten var högst 1500 stds. Driften lades ned 1935 och 1940 revs sågbyggnaden. Bolaget fortsatte med skogs- och timmeraffärer.

Kajrester och fundament visar i dag sågplatsen. Av sågverkets byggnader finns endast herrgården kvar. Runt herrgården och i slutningen mellan den övre och nedre landsvägen finns nu sentida villabebyggelse.

HOVIDS SÅGVERK

Normannen G P Braathen köpte här först en bjälkgrop år 1870 och lät bygga en ångsåg 1882 om 3 ramar. Sågen utökades efter hand 1899 till 6 ramar och 1901 till 8 ramar och 4 kantverk. Verkets kapacitet var ca 6.000 stds, utom bjälkar och sparrar. Braathen förvärvade 1891 den stora rörelsen vid Dicksons Svartvik och bildade Trävarubolaget Svartvik. 1896 köpte han även Holmsund av Dickson. Braathen dog 1911 och efterträddes av sin bror och några år senare av sin son Einar Braathen. Einar Braathen påbörjade genomgripande ombyggnader. De dåliga tiderna gjorde att företaget likviderades 1922 och bankerna bildade ett nytt bolag Hovids Trävaru AB. 150 anställda fanns då vid sågen. 1942 övertog Ankarsviks Ångsågs AB sågen men

I dagens Hovid finns pannhus och skorsten kvar, liksom den lilla brandstationen. Vid stranden ligger vraket efter en pråm. En skola och bostadshus finns även kvar från sågverkstiden.

tvingades lägga ned och 1945 revs byggnaderna. Herrgården med parkanläggning revs några år senare.

HÖRNINGSHOLMS SÅGVERK	På en holme byggde J A Enhörning en ångsåg om 2 ramar år 1882. Holmen förbands med Alnön genom en lång pålad bro. När sonen E A Enhörning efterträdde sin far såldes sågen till trävarumannen P O Elf. Han drev den gamla sågen och byggde en ny om 3 ramar. År 1899 bildades Hörningsholms Trävaru AB. Företaget gick bra fram till branden 1905 då sågen brann ner helt men återuppbyggdes och utökades med ett hyvleri. Mellan 1908--1930 drev svärsonen O Norberg företaget med växlande framgång. 1930 lades driften ned och sågbyggnaden revs. År 1890 bildade arbetarna egen fackförening och byggde Thors lokal som var ett av Sveriges första Folkets hus. På holmen fanns en kasern "holmbyggningen" som uppläts åt tjänstemän, faktorer, sågställaren m fl. De övriga fick skaffa husrum på bygden.	På ön, som är helt igenväxt, syns plintar och resterna av ramfästena samt pråmkanalerna. Av bron finns fortfarande pålar kvar. På öns NV sida finns några sommarstugor. Herrgården på Alnön står kvar men används som semesterhem. Thors lokal är ännu samlingslokal, som ägs av en byggnadsförening och har nyligen restaurerats och har klassats som byggnadsminne .
JOHANNESVIKS SÅGVERK JOHANNESNÅS	Hemmansägare med skogsprodukter köpte i början av 1870-talet Johannesviks lastageplats för att skeppa ut hollandstimmer. För att kunna bygga en ångsåg om 2 ramar bildades Johannesviks Aktiebolag. Sågen blev färdig 1874. 1892 installerades ytterligare en sågram och jämte Nacka Sågverk (i bolagets ägo) försågades 198.708 stockar och de gick en tid med dubbla skift. Johannesvik såldes 1906 och bytte då namn till Johannesnäs. Fram till 1934 bytte sågen ägare ett flertal gånger då Skönviks AB till sist fick den i sin ägo och genast rev sågen. I stället uppfördes en barkningsanläggning som drevs ännu på 1950-talet.	Endast kajrester och fundament visar nu sågplatsen. Några bostadshus vid nedfarten till sågplatsen finns kvar från sågverkstiden.

NACKA SÅGVERK	Platsen kallades tidigare Gistavik och här uppförde firman Cassel och Sjöberg i Sundsvall en 2-ramig såg år 1874. För driften bildades Gista Ångsågs Aktiebolag. Efter olika ägare kom sågen 1885 till Johannesviks AB. Verkens kontor förlades till Nacka. Nu installerades ytterligare en ram och 1894 en hyvelmaskin. Nackasågen brann 1902. Anläggningen återuppfördes och utrustades med 6 ramar, 2 kantverk, hyvleri och 2 exporthyvlar, klyv- och kapsågar. Efter 1905 innehades aktiemajoriteten i Johannesviks AB av konsul Henrik (Hippen) Åslund 1910 gick bolaget i konkurs och gick till Eriksdals Trävaru AB, vidare till Trävaru AB Carlsvik och 1914 till Skönviks AB. Skönviks AB byggde om sågen, och drev den till 1932 då verksamheten lades ner helt och anläggningen revs.	Ramfästen, pråmkanaler och igenvuxna vägar avslöjar i dag sågplatsen. Av bostäderna finns faktorns och hyvlarens bostad kvar strax söder om landsvägen. Någon ytterligare bebyggelsebildning i nära anslutning till sågverket växte aldrig upp.
NYVIKS SÅGVERK	På Nyvik byggde norrmannen P Guldrandsen i slutet av 1860-talet en 3-ramig ångsåg med ett kantverk. Han sålde sågen ganska snart till Braathen & Co. 1874 inköptes Nyviks såg av Sunds bolag för att ersätta den nedbrunna sågen på Sund. De nya ägarna anlade här 1877 ett hyvleri med 2 hyvelmaskiner och en klyv intill sågen. Samtidigt installerades en dubbel ångmaskin. Kapaciteten var ca 3.000 stds. Driften fortsatte under Sunds ledning till 1939 då sågen lades ner. En trähusfabrik ersatte sågen, men drevs endast till 1944.	Alla byggnader är numera rivna med undantag av maskinhuset. Ett bostadshus står kvar i gott skick. I direkt anslutning till sågverket finns ingen övrig bebyggelse men längre upp på sluttningen och vid den övre landsvägen finns gamla bybildningen som kan ha byggts till under sågverkstiden. Här finns bl a ett Folkets hus.
RÖDESTRANDS SÅGVERK	På platsen fanns på 1870-talet en bjälkgrop, som troligen ägdes av fem Alnöbönder. Det är osäkert vem som lät bygga en ångsåg här och vem som bildade Rödestrands Ångsågs AB. En skotte Laurence Andersson ägde en tid den 3-ramiga sågen med ett kantverk. Sågen brann år 1884 och återuppfördes aldrig. År 1888 köpte Sunds bolag lastageplatsen och Rödestrands Ångsågs AB avvecklades.	Kajrester och några stenmurar utvisar idag sågplatsen. Ett obebott bostadshus står kvar i närheten. Den nuvarande bebyggelsen återfinns vid den övre landsvägen. Där låg före sågverkstiden jordbruksbyarna, som byggdes på när sågverken anlades nere vid stranden. Båräng blev ett litet samhälle under sågverkstiden med småhusbebyggelse, affärer, kapell och Folkets hus. Alla servicefunktioner är i dag nedlagda.

RÖKLANDS
SÅGVERK

Sågen på Rökland anlades i mitten av 1870- I dag återstår endast kajrester talet av en göteborgsfirma, Lewin & Molten. och fundament på sågplatsen. Sågen drevs med en lokomobil. Verket lades ned efter en kort tid. Kontoret var inrymt i den s k Röklandsgården på Norra berget i Sundsvall.

STORNÄSETS
SÅGVERK

Stornäsets såg uppfördes först år 1895. Stornäset var redan på 1700-talet en stor jordbruksegendom. Engelsmannen E Aston köpte egendomen i slutet av 1880-talet och uppförde en kvastskäppsfabrik här 1891. I förvaltare Gillis de Bèsche ägo utökades fabriken med stav- och laggkärlstillverkning. Fabriken dåliga lönsamhet tvingade de Bèsche sälja anläggningen till L U Öqvist, ägare till Eriksdals sågverk. Han byggde om den gamla fabriken till en ångsåg om fyra ramar och anlade även ett hyvleri. Sågen bytte ägare ett flertal gånger fram till 1912 då grosshandlaren Algot Löfgren köpte både sågen och jordbruket. Alnö kommun köpte jordbruksfastigheten, där man inrättade vårdhem. Driften på sågverket pågick till 1924, då den lades ned och sågen revs. På platsen uppförde år 1934 grosshandlare C O Dahlström på Lervik ett tegelbruk ett hundratal meter från sågverket.

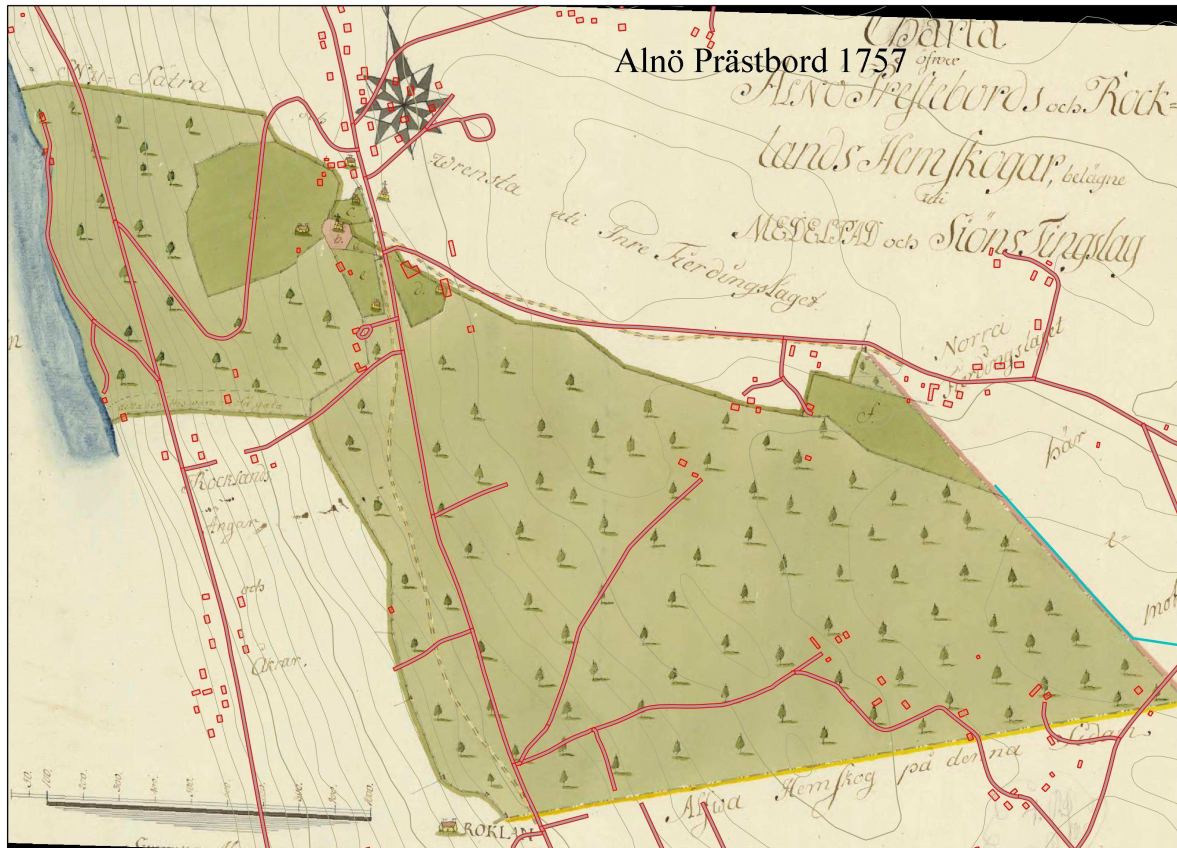
Grundstenar och ramfästen avslöjar sågens läge. I övrigt finns inga rester från sågverkstiden. Inget samhälle uppstod vid sågverket.

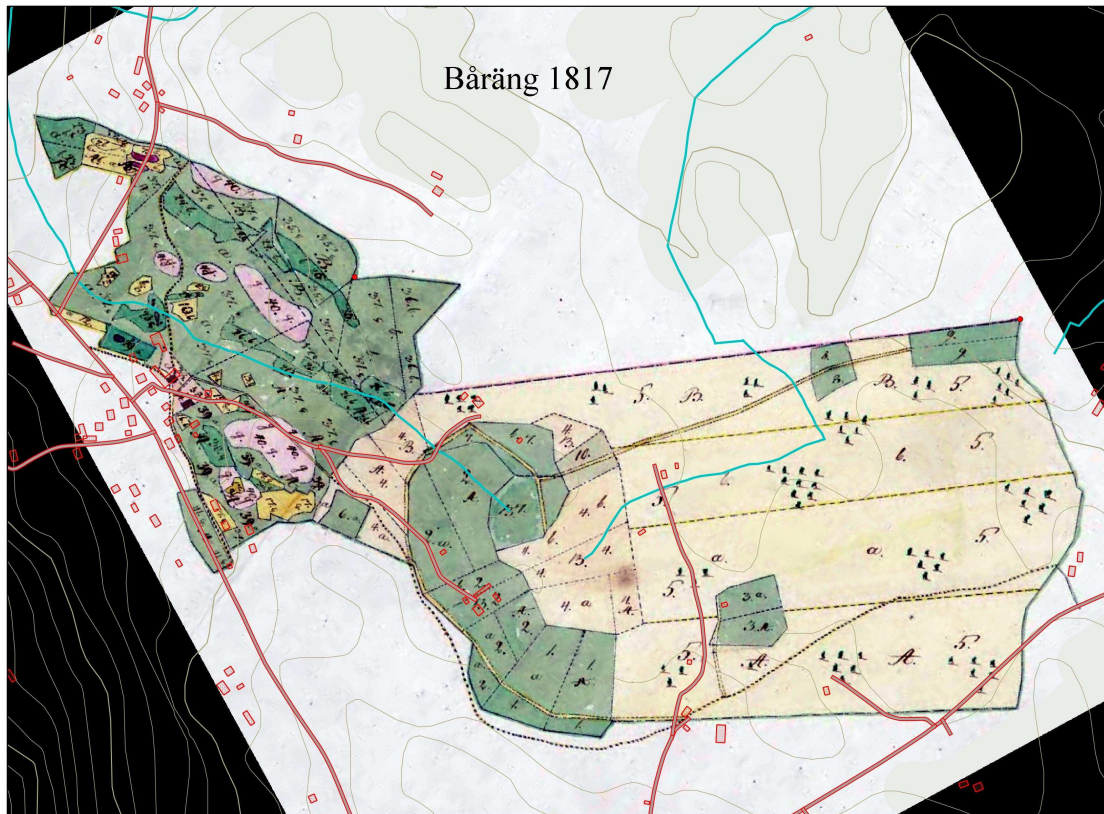
Bilaga 4. Rektifierade storskifteskartor över byar på Norra Alnön

Dagens förhållanden som rött överlägg.

Historiska kartor

Storskifteskartor från 1700-talet har rektifierats inom riksintresseområdet. Rektifieringen är relativt grov. Normalt har kartornas fastighetsgränser varit bäst att utgå ifrån. Moderna skikt har lagts ovanpå den historiska kartan; vägar, hus, vatten och fastighetsgränser.

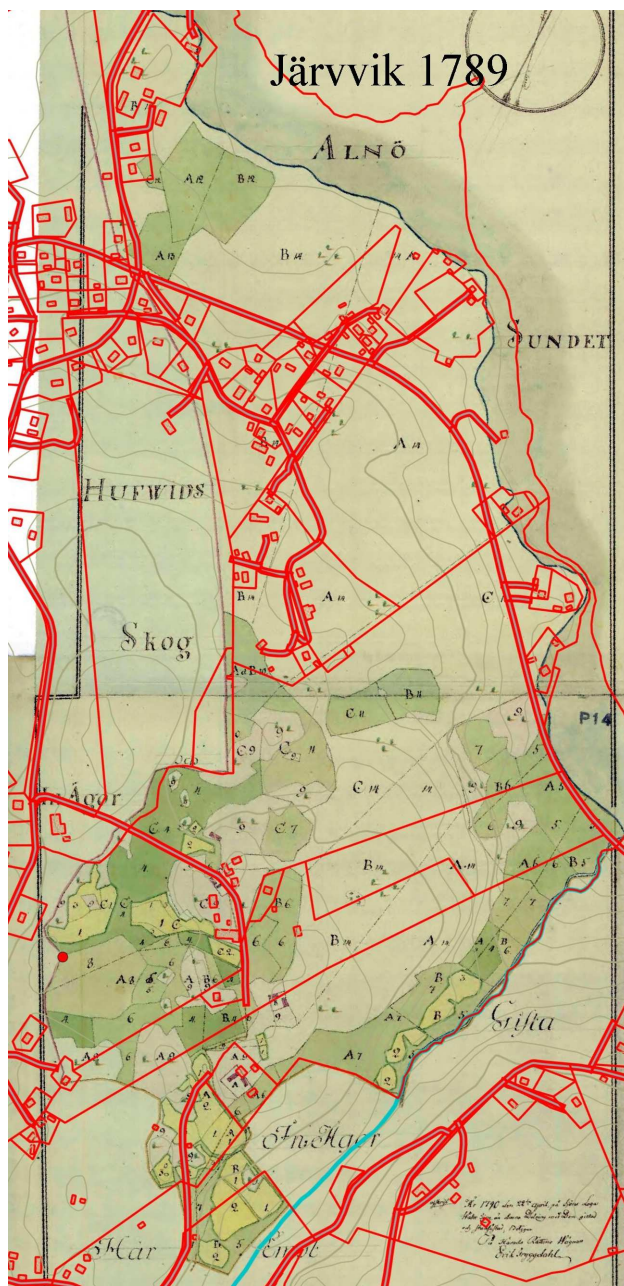

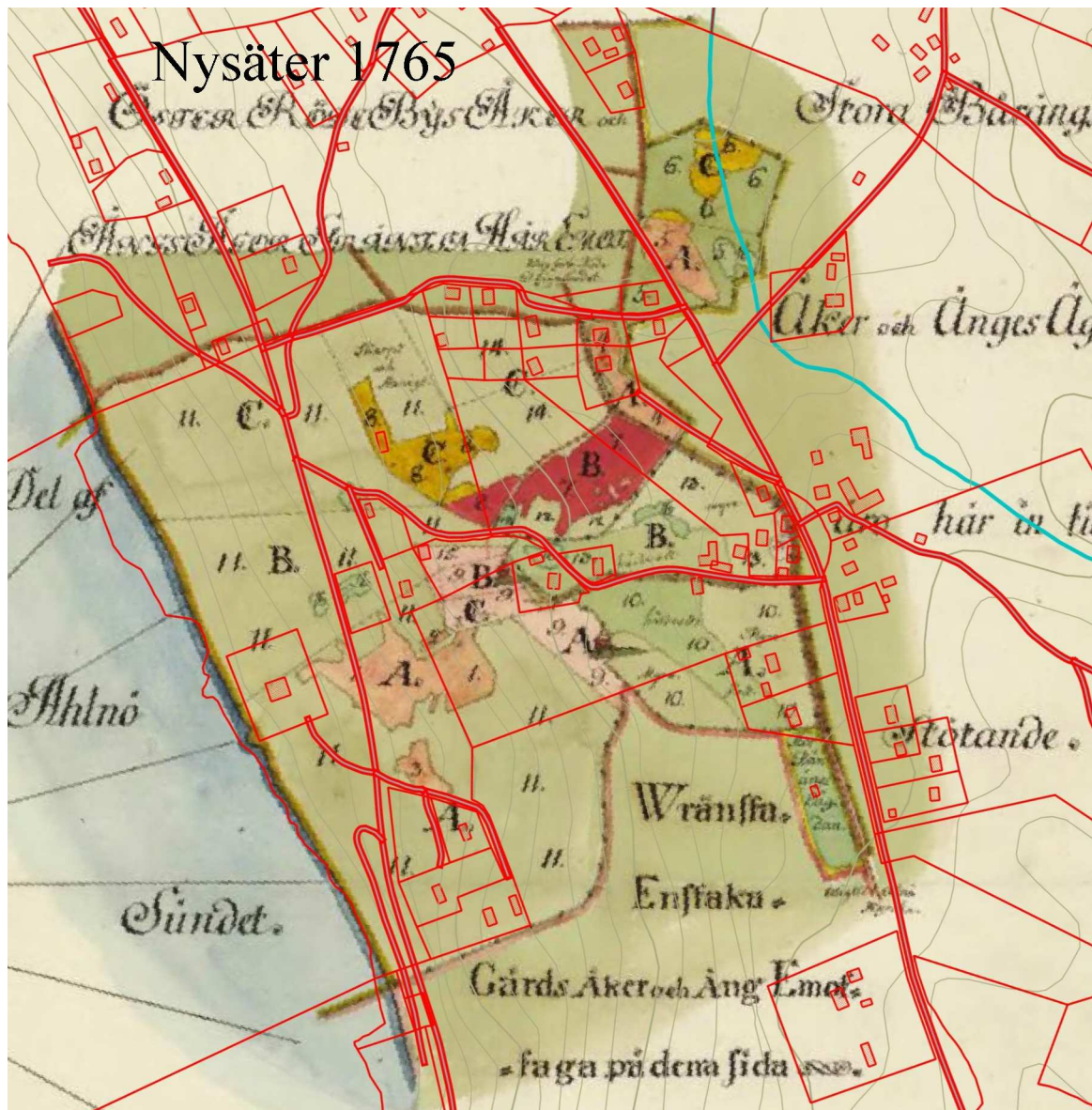
Gista 1773

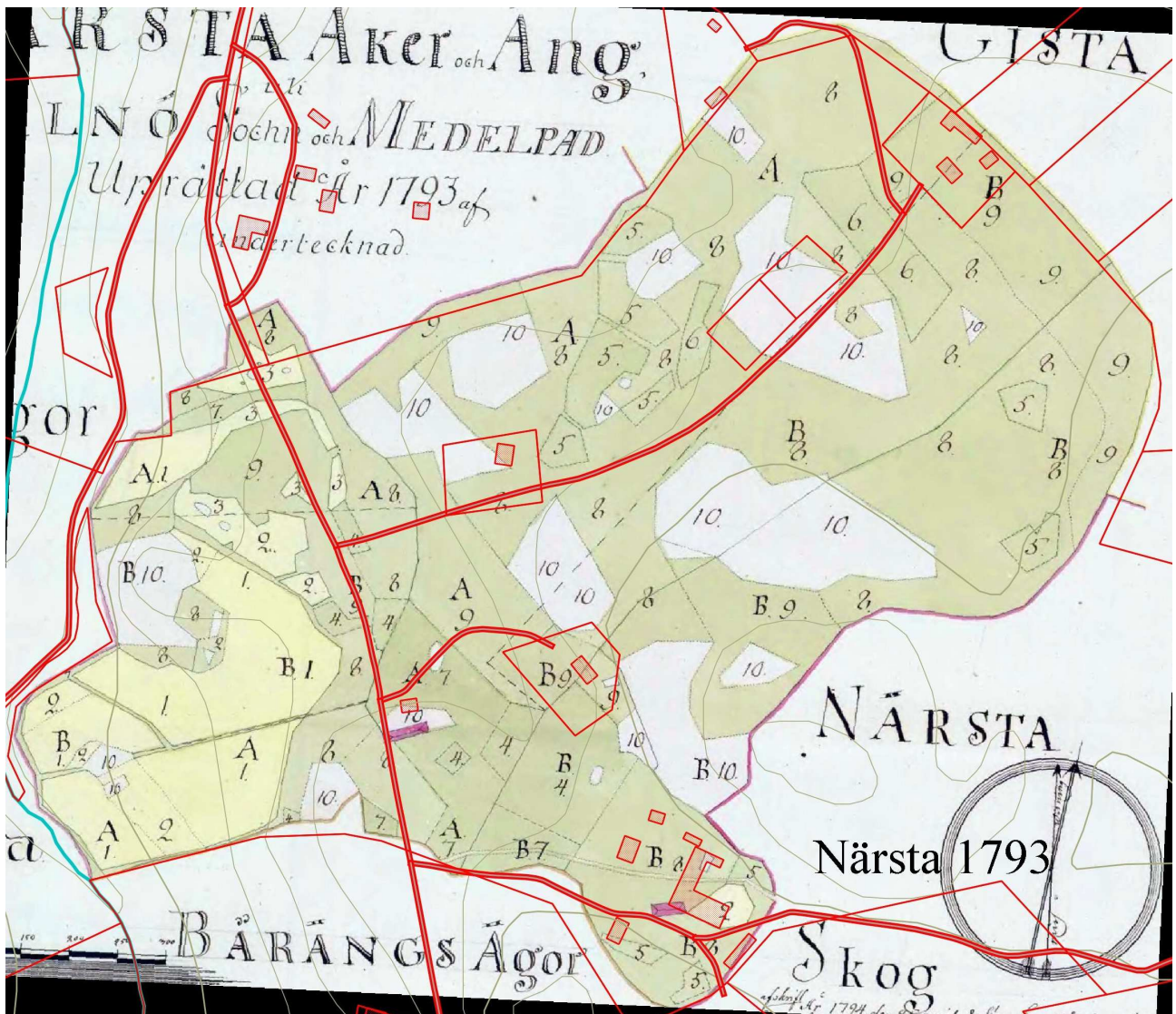

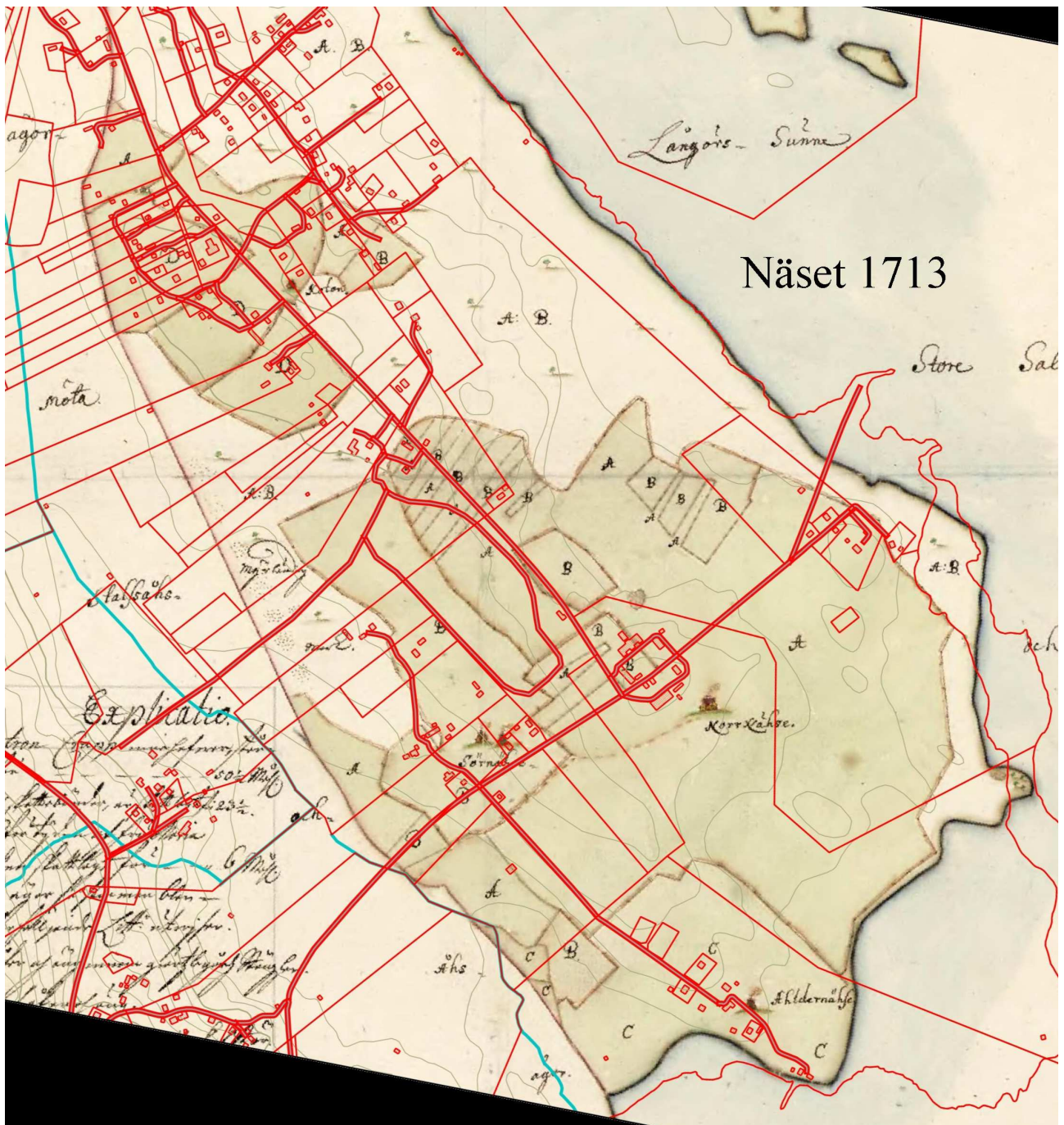
Hartung
1790

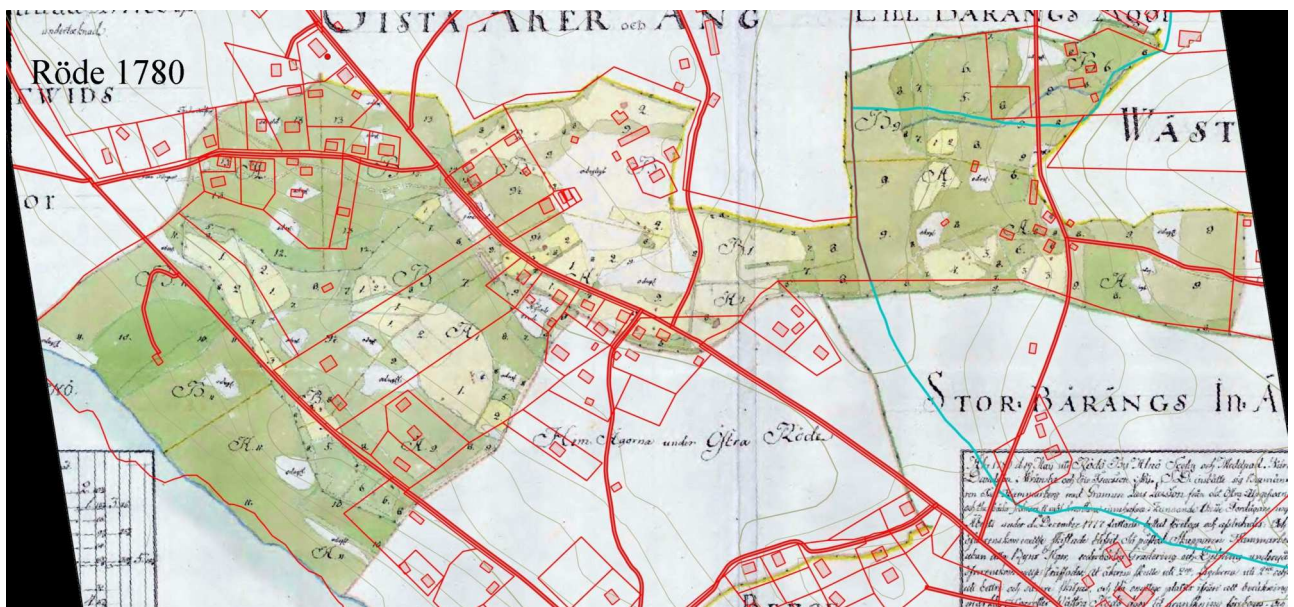
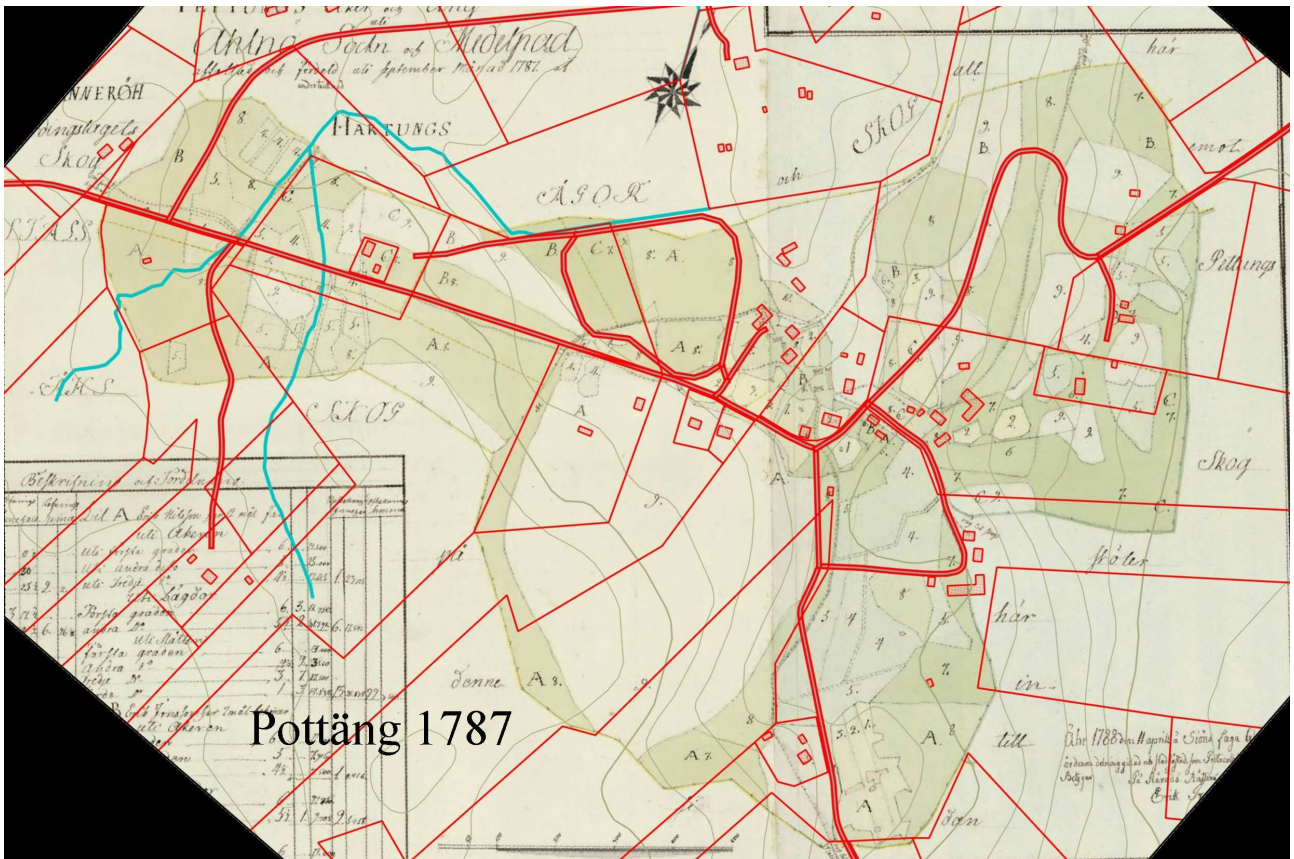

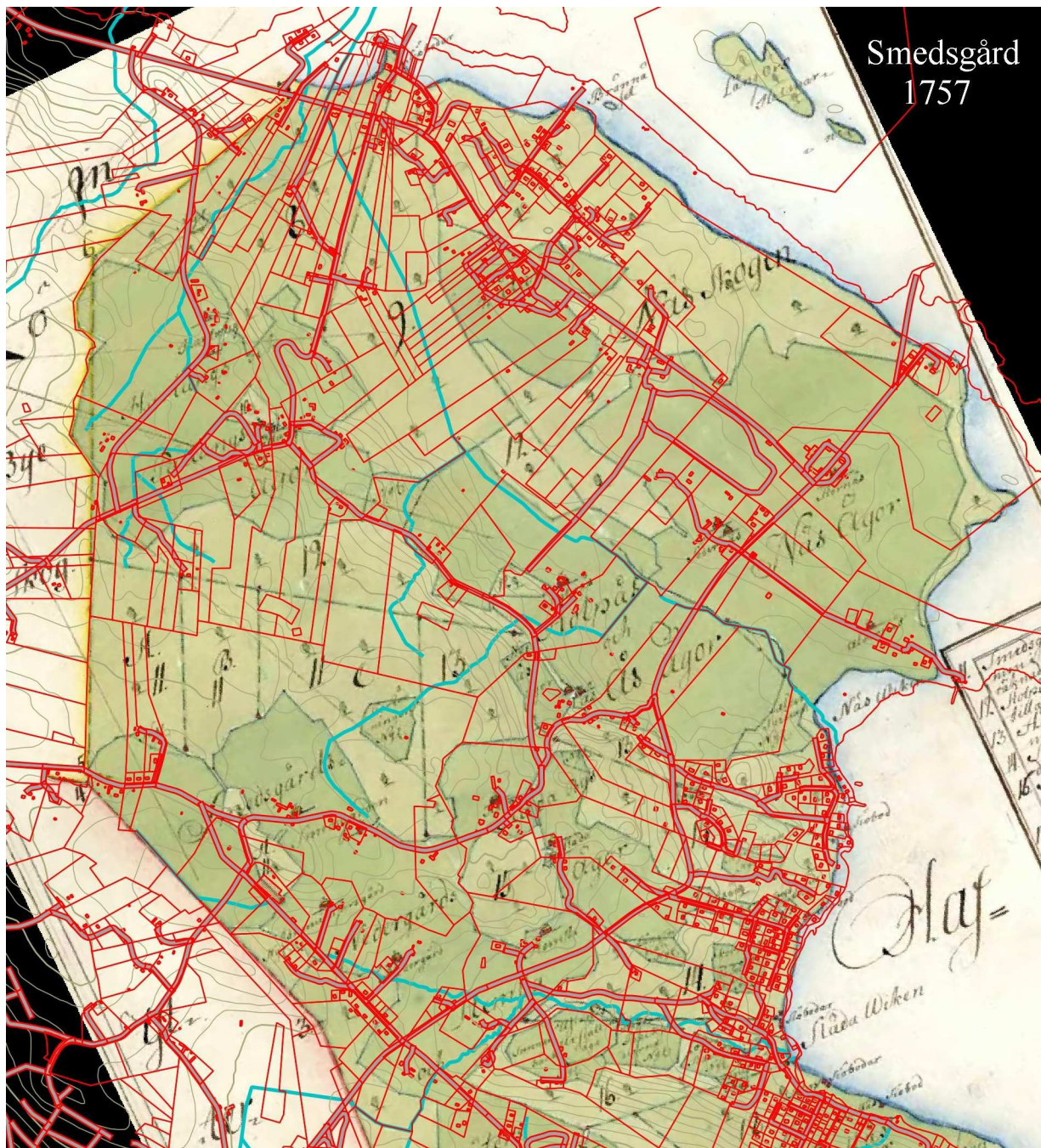

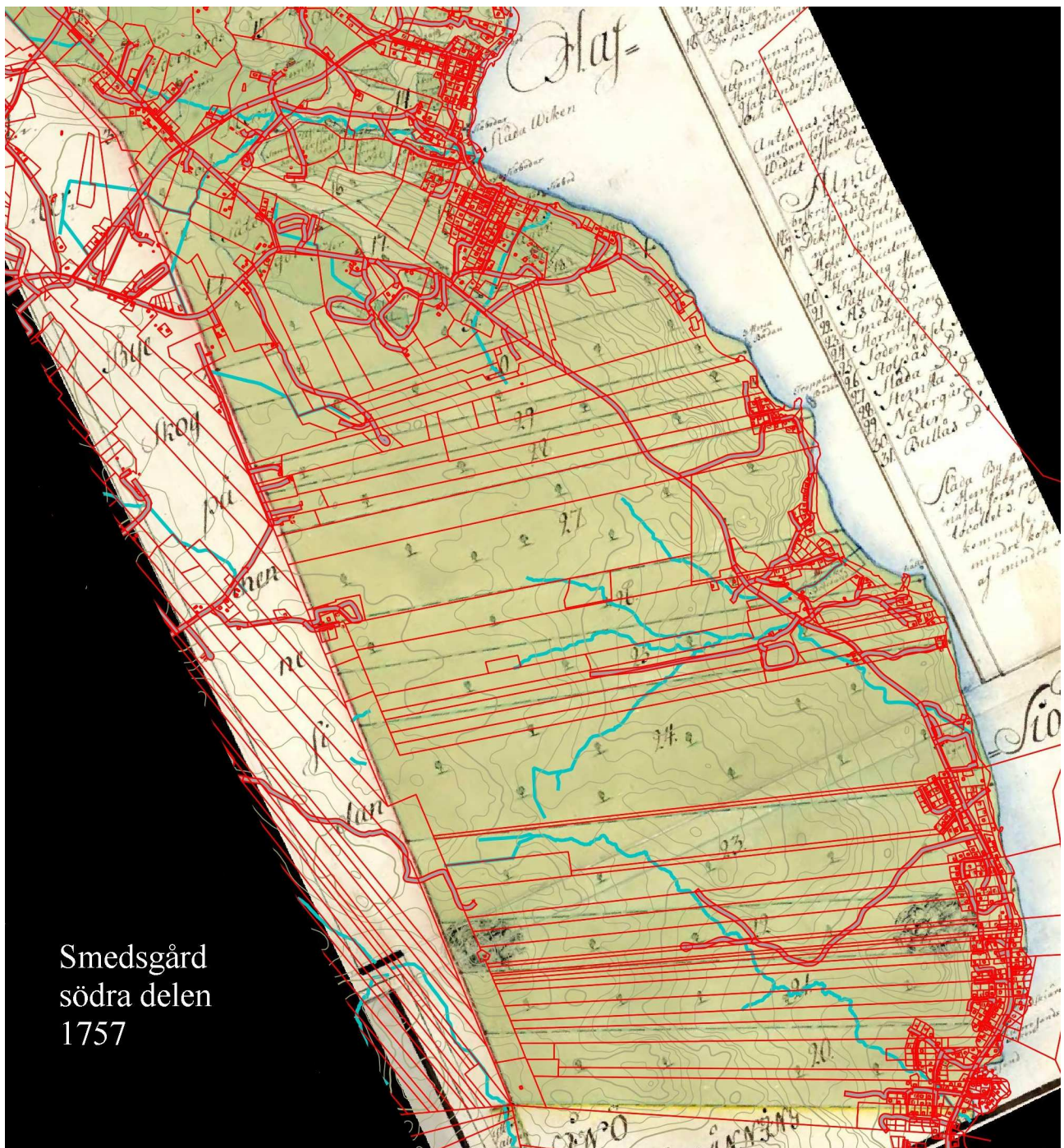

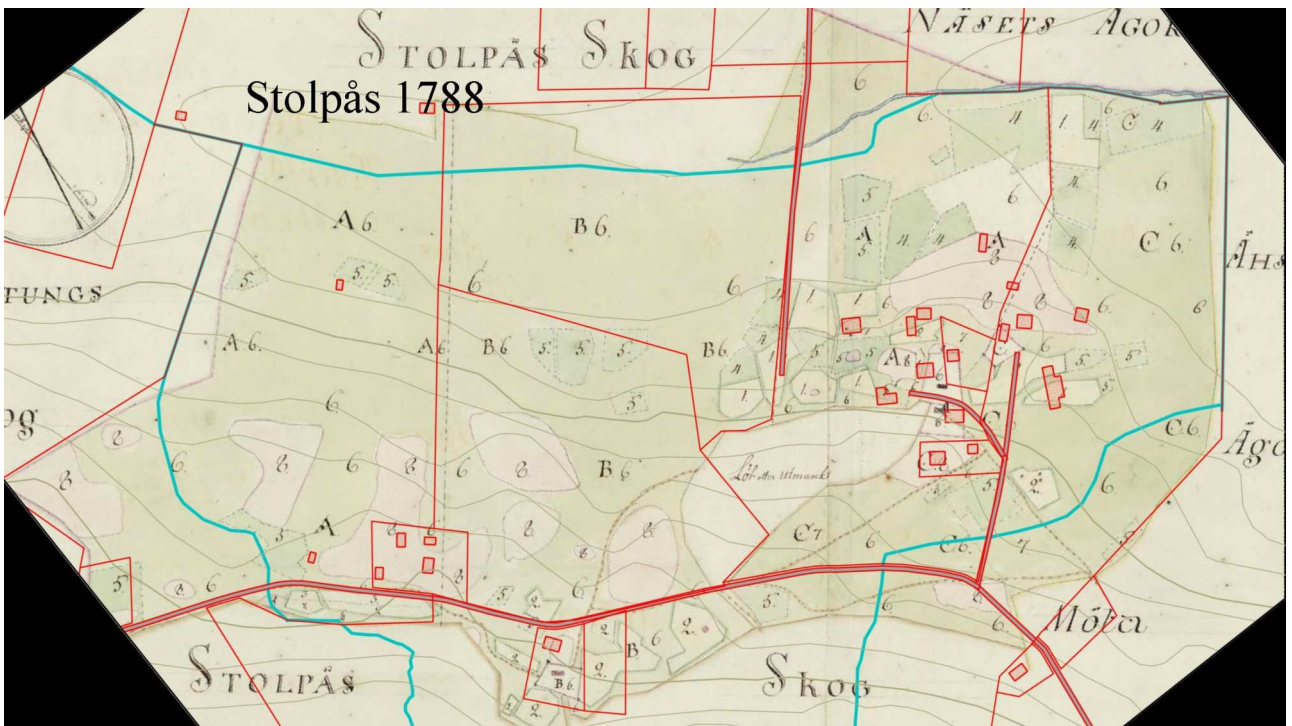

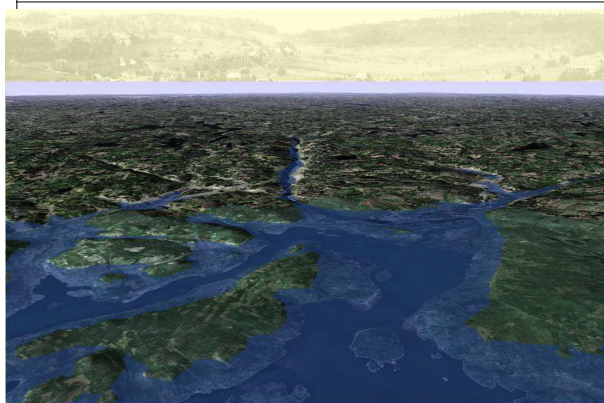
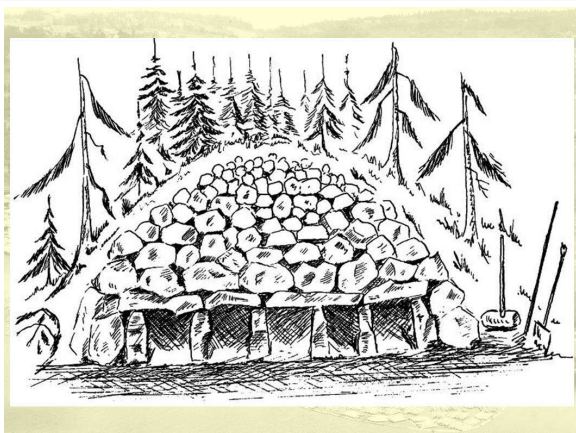
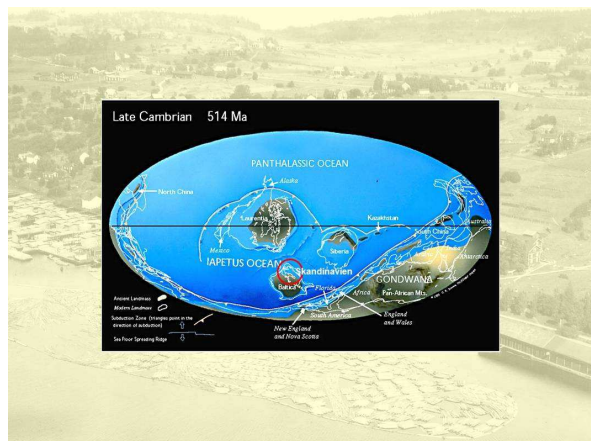

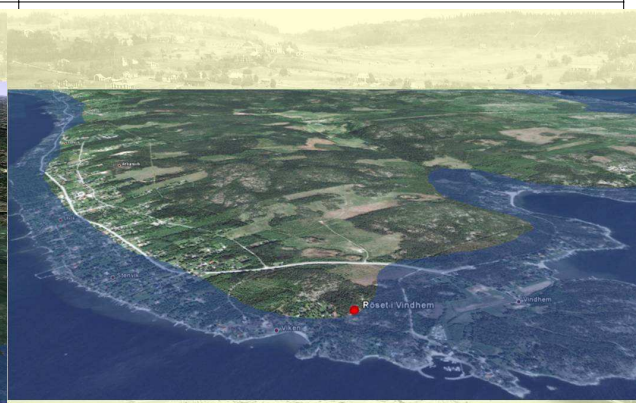
Bilaga 5. Dialog

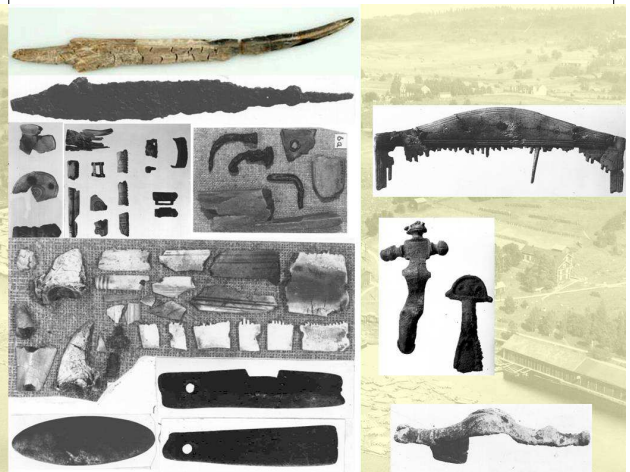
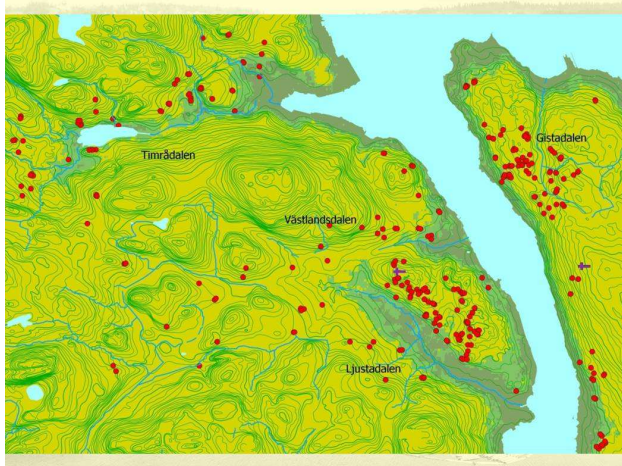
Utskrift av bildspel som visats vid föredrag i Hörsalen, samt bloggen som följde projektet.

Bildspel som presenterades dec 2012 på Murberget.

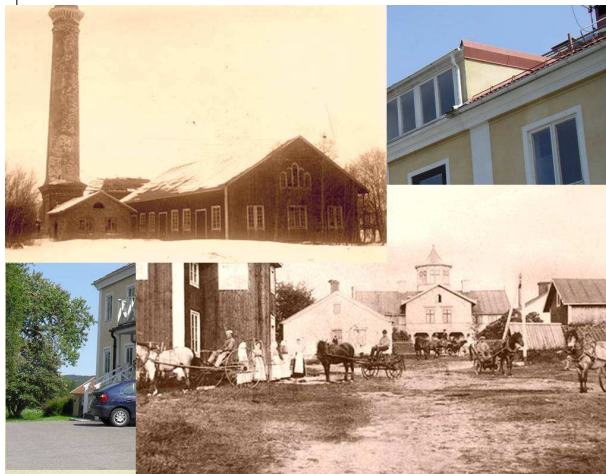

60 meter högre vattenstånd

Utskrifter av bloggen (<http://alnonsriksintressen.wordpress.com>) som följde projektet:

Alnös riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

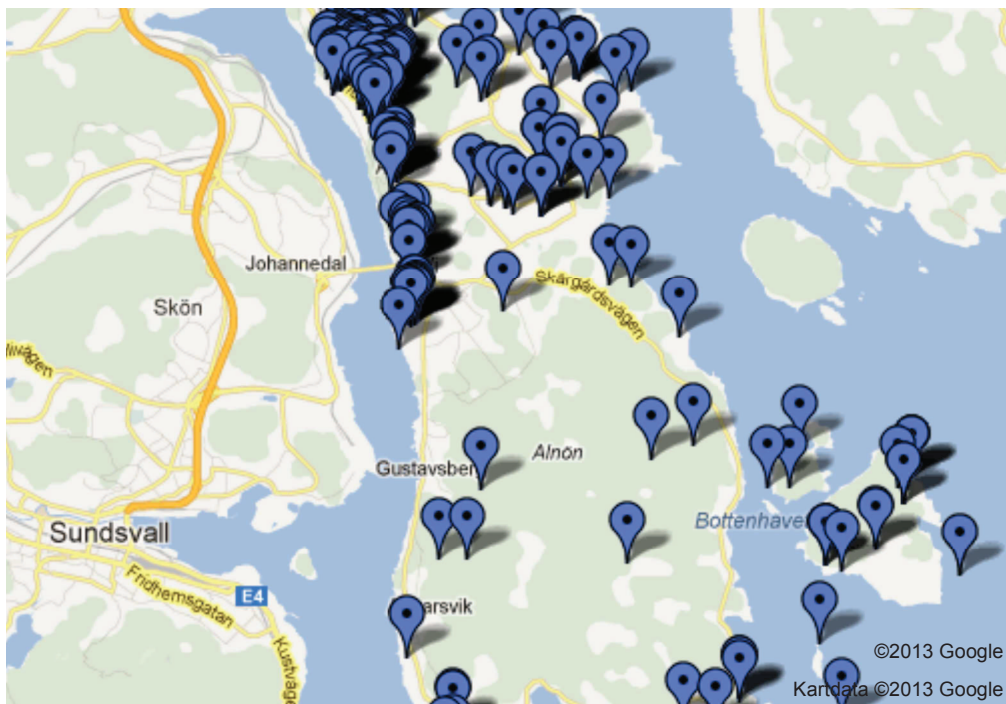
MÅNADSARKIV: MAJ 2012

»

Karta över fornlämningar

Posted on **23 maj, 2012**

Riksantikvarieämbetet har fler sätt att informera om fornlämningar på karta. De flesta är knutna till Google, som förhoppningsvis även i framtiden har sina kartfunktioner kostnadsfritt. Vill man tanka ner fornlämningar till sin dator så besöker man [FMIS](#). Där finns karta och sökfunktioner. Har man en smartphone så finns fornlämningar i appen *Kringla*, som också är knuten till Google. Det går också att tanka ner fornlämningar till datorn för att t.ex. göra analyser i GIS-program. Formatet som levereras är *KML*, vilket är standard i Google Earth och Google Maps. Här nedan har jag samlat fornlämningar från Alnön. Länkarna leder vidare till FMIS.

[View Larger Map](#)

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Välkommen till bloggen om Alnös riksintressen

Posted on **15 maj, 2012**

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på [Murberget](#) åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden. Vi har tidigare givit ut liknande skrifter om [Nolby](#) och [Klingstatjärn](#).

Alnön har en spännande historia och har spår efter flera epoker i landskapet. De högsta punkterna ligger 130 meter över havet och såg dagens ljus redan under äldre stenåldern för ca 8000 år sedan. Då var nog inte dessa småholmar lockande för människor, men under senare delen av stenåldern vet vi att människor har letat sig hit.

De viktigaste epokerna i Alnös historia kommer långt senare. Rika gravar från 400-talet har grävts ut i Nackadalen där flera gårdar från denna tid hade etablerat sig. Från medeltiden härstammar den fina gamla Alnö kyrka. Sågverksepoken under 1800-talet har också gjort stora avtryck i landskapet längs kusterna.

Detta och mycket mer återkommer jag till kontinuerligt under projektets gång. Alla är välkomna att kommentera. Dela gärna med er av bilder!

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Alnös riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

MÅNADSARKIV: JUNI 2012

2

Eriksdals herrgård

Posted on **29 juni, 2012**

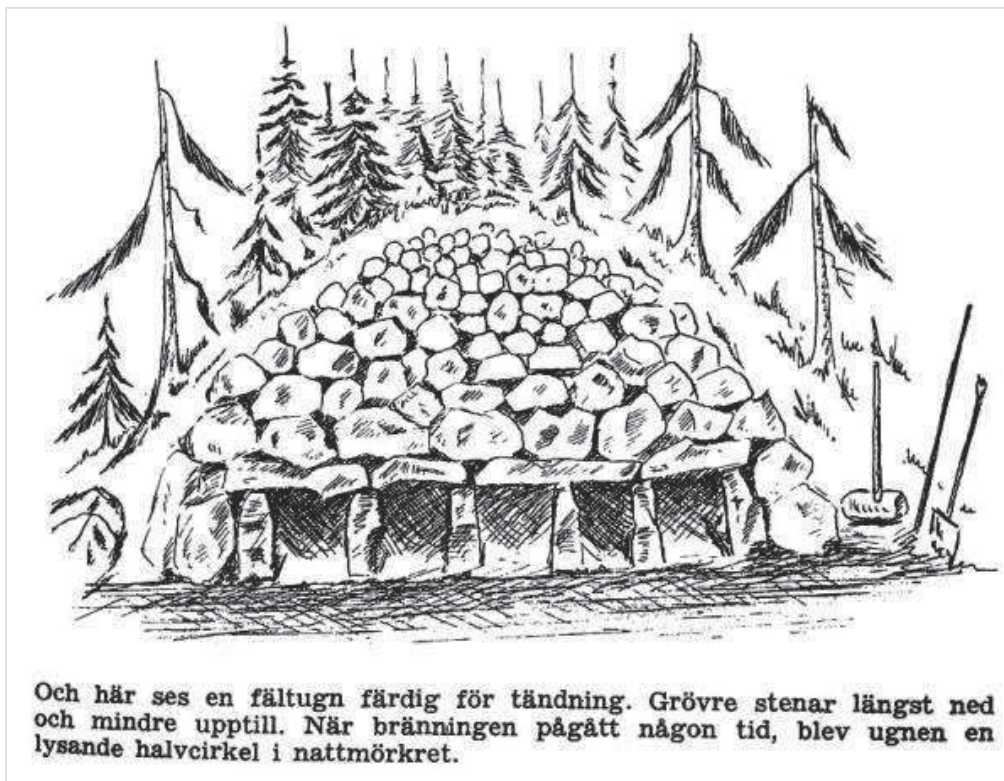
Eriksdal var det första sågverket på Alnön och är idag den mest välbervarade miljön, men det är ändå svårt att få en förnimmelse av vilket liv här måste ha varit på sin tid. Det mesta av sågverksmiljön är borta och marken är igenvuxen med sly. Herrgården är ganska förfallen och är nu till salu. Under en filminspelning sattes dessa märkliga fågelholkar upp. Faktisk är några bebodda!

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Kalkugnar

Posted on [29 juni, 2012](#)

Det finns flera spår av kalkbränning på Alnön, men det tycks inte ha varit i stor skala. I Norrland finns det rikare förekomst av kalk i Jämtland och där finns det betydligt fler kalkugnsruiner. I litteraturen nämns kalkbränning på Alnön av landshövding P A Örnsköld (1760-t).

Och här ses en fältugn färdig för tändning. Grövre stenar längst ned och mindre upptill. När bränningen pågått någon tid, blev ugnen en lysande halvcirkel i nattmörkret.

Illustratione från Per Nilsson-Tannér 1966. Kalbränning i Lockne. Lockne Hembygdsförenings skriftserie nr 14.

Publicerat i [Uncategorized](#) | Märkt [kalk](#) | [Lämna ett svar](#)

Alnös riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

MÅNADSARKIV: JULI 2012

2

Flygbilder förr och nu

Posted on **13 juli, 2012**

— Nyviks såg 1929

Igår hade vi tänkt att ta lite flygbilder över sågverksplatser. SCA:s arkiv har bl.a. en hel del flygbilder från 1930-talet som är väldigt talande. Det är svårt att tänka sig att dagens idyll var ett stort industriområde kantade av kajer och brädgårdar vid stränderna.

Vädret var tyvärr för dåligt så vi fick skjuta upp flygturen till hösten. Bilden ovan är en projektion av en flygbild mot Google Earth som bakgrund, i brist på aktuella flygbilder.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Kalkugnar igen

Posted on [5 juli, 2012](#)

Vid Smedsgården finns några tydliga rester av kalkbränning. Ugnarna var ganska små, fem meter i diameter. Det var heller inte någon stor industri på sin tid. Enligt uppgift brändes bara "grå" kalk. Här tar Björn ett foto av ugnslämningen, en grop med kalkstenar runt om.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Cykelparadiset

Posted on [5 juli, 2012](#)

När man åker runt på Alnön är det slående med alla smala vägar som korsar ön. Alnön är också ett populärt utflyktsmål för cyklister. Här åker Lasse Karlsson sin dagliga träningsrunda. Lasse ställde up för en fotorunda genom fina landskapsmiljöer på norra Alnön. Det är uppenbart att cykelvägarna bör få större uppmärksamhet i värderingen av riksintresset.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Alnös riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

MÅNADSARKIV: AUGUSTI 2012

2

Fågelparadiset Stornäset

Posted on **30 augusti, 2012**

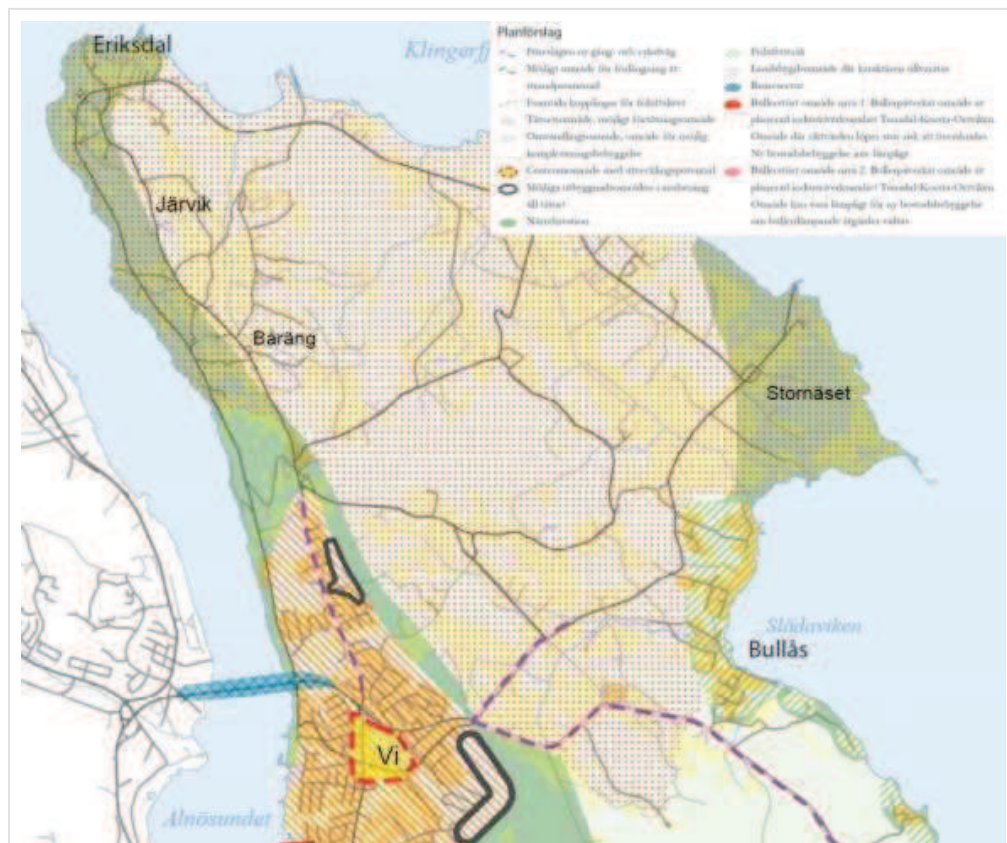
Norra Alnön är även utpekad som riksintresse av naturvården. Många intressanta kultur- och naturområden sammanfaller. [Stornäset](#) är ett av de större naturreservaten där öppna strandängar vårdas med bete. Om inga kor betar växer stränderna igen med sly, såsom på andra ställen där industrier har legat. Det är en exotiskt upplevelse att traska omkring bland Highland kor och fågelskådare på Stornäset. Klart värt ett besök. Är man dessutom intresserad av vadarfåglar så ta med en kikare! Höst och vår rastar alla möjliga flyttfåglar vid Stornäset. På bilden nedan är det Ulf Hamrin och Stefan Wikander som fått korn på vadare mellan kreaturen.

Länsstyrelsen har väldigt bra information om sina naturreservat. [Upptäck Sveriges historia, Kringla](#), och [FMIS](#) i alla ära, men jag har lättast att hitta information om naturvärden, framförallt på [Skyddad natur](#)

Publicerat i **Uncategorized** | **2 Kommentarer**

Fördjupad översiktsplan

Posted on **24 augusti, 2012**

Jag har skummat igenom förslaget till ny fördjupad översiktplan för Alnön. Den ska vara vägledande för framtida beslut om nybyggen m.m.

Det tycks vara ett stort problem att vägar och bron inte håller för den trafik som stadigt växer. Bron kommer att hålla 30 år till enligt breräkningarna, men den är för smal. Det går inte att ordna särskilda bussfiler och cykelbanor. Sommarhalvåret är värst, när alla sommargärster ska ta sig ut. Konstigt nog nämns inte möjligheten att upprätta båttrafik på sommaren. Det vore ju sorgligt om Alnön skulle anpassas till en utökad biltrafik. Vad händer då med alla fina smala vägar?

Planen betonar att cykeltrafiken ska uppmuntras och man föreslår nya cykelvägar, men en utökad biltrafik kommer att inkräkta på det cykelparadis som alla nu kan avnjuta.

Fornlämningarna nämns inte i planen märkligt nog. Det är ett av huvudargumenten för riksintresset, men bara jorsbrukslandskapet och industrihistorien betonas. Här har vi en viktig uppgift med skriften. Vi arkeologer måste lära oss att vara tydliga när vi förklarar vilket värde fornlämningarna har och vilka restriktioner som gäller.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Alnös arkeologi

Posted on [22 augusti, 2012](#)

Många arkeologiska undersökningar har gjorts inom riksintresset, men tyvärr är de av gammalt datum och inte särskilt noggranna. Mats Johansson på Sundsvalls museum

har gått igenom Alnös förhistoria och skrivit en uttömmande artikel i boken Sågverksfolket, 2006. De äldsta undersökningarna gjordes redan på 1600-talet i Röde, men de flesta utfördes som sysselsättningsåtgärd för arbetslösa på 1930-talet. Mats och jag sitter här vid en av de fornlämningar som då grävdes ut och ställdes i ordning som besöksmål. Stången, en räls, i bakgrunden är en gammal skylt från den tiden. Miljön är nu ett fornminne av fornvården. Vid våra fötter i gräset finns en blottlagd hällkista, omöjlig att identifiera i det höga gräset. Hällkistan var täckt av ett jordblandat röse, men inga fynd kom fram vid utgrävningen.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Alnös riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

MÅNADSARKIV: SEPTEMBER 2012

2

Röset i Vindhem

Posted on [21 september, 2012](#)

Den mest monumentala fornlämningen på Alnön är ett gravröse från bronsåldern, ca 1000 f Kr. Björn tar bild från hög höjd med en specialkamera som automatiskt tar en serie bilder.

Röset underöktes 1939 då man fann ett av Norrlands finaste gravfynd från denna tid. Det är en rakkniv som liknar en båt i konturen. "Stäven" kan var utformad på olika sätt

beroende på tidsålder. Spiralen var vanligast i yngre delen av bronsåldern. Det var männen som hade rakknivar i sina gravar. I Danmark finns gravar där huvudsvålen bevarats och där kan man se att stora delar av huvudet rakades. Men modet kan ju ha varierat då som nu.

Röset i Vindhem ligger som andra gravrösen från denna tid vid dåvarande strandlinjen. På bilden nedan är havsnivån markerad med en blå slöja på 25 meter nivå. Höjddata kommer från NASAs satelliter och flygbilderna från Google Earth.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Bilder av föremål

Posted on [6 september, 2012](#)

Det visar sig vid en närmare genomgång av äldre utgrävningar att de gav ett omfångsrikt fyndmaterial. Pärlor, björnfalanger, spännen, kammar, nitar och mycket mer. Glädjande nog finns bilder på föremålen tillgängliga på Historiska museet databas över sina samlingar. Det finns inte många färgbilder, men Historiska museet har skannat katalogkorten med god upplösning. Med lite trixande kan man få fram publiceringsbara bilder. Bilden ovan är ett exempel från fyndnummer SHM 22492:21.

Benkammen kom fram vid utgrävningen 1939 av en gravhög i ett gravfält alldeles vid brofästet i Vi (Fornl.nr 61).

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Ekelunds utgrävningar från 1930-talet

Posted on [4 september, 2012](#)

Under 1930-talet var arbetslösheten ett stort problem som man avhjälppte med diverse projekt, bl.a restaurering av fornlämningar och uppskyltning av dessa. De flesta arkeologiska undersökningar som har utförts på Alnön har gjordes i aretslöshetens kölvatten. Gunnar Ekelund ledde projektet och det sponsrades av Sunds Bruk AB. Det har varit ett tålamodsprövande pysslande att se vad som är gjort. Ekelunds numrering av gravar har bytts ut flera gånger och föremålen som togs till vara har fått ytterligare en version av numrering. FMIS brukar reda ut alla dessa nummer, men dessvärre stämmer de inte alltid. Jag fick till slut rektifiera Ekelunds planer och foga in dem i dagens kartor för att få ordning på alla siffror. Här nedan är det Ekelunds planer över ett gravfält i Järsta som är underlag och dagens inringade fornlämningsområden i rött ovanpå. Som synes har det kladdats rätt mycket i Ekelunds planer genom åren. Nu återstår bara att identifiera vilka fynd som hör till gravarna.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)

Alnöns riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

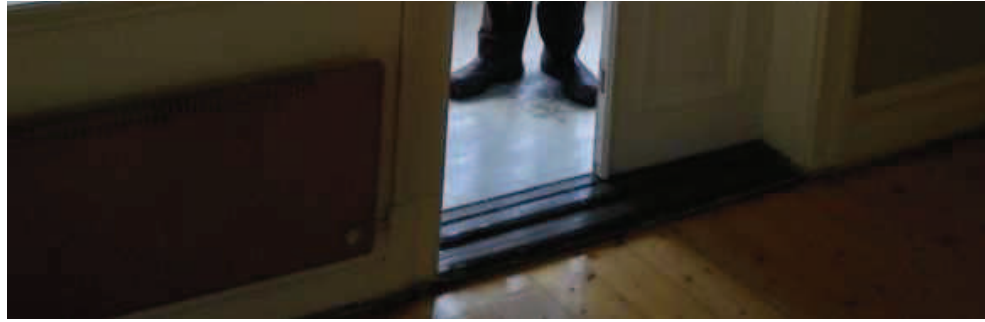
MÅNADSARKIV: OKTOBER 2012

2

Framtiden för Eriksdals herrgård

Posted on [3 oktober, 2012](#)

Herrgårdsmiljön runt Eriksdal är ett av Alnös finaste sågverksmiljöer. Själva herrgården och kontoret var till försäljning under sommaren. EFS har haft ungdomsverksamhet där och tänkte upphöra med det. Ulrika Bringstål blev den lyckliga nya ägaren. Vi var nyfikna på hennes planer och bad om en träff. Samtidigt fick vi tillfälle att gå husesyn. Ulrika visste vad hon gav sin in på. Hon har erfarenhet av att rusta upp en gammal skola på Gottland. Hon har också god hjälp av släkt och vänner för att få hjälp med allt som behöver åtgärdas. Ulrika har i första hand tänkt att ordna ett sommarboende på herrgården men hyr redan nu ut en lägenhet i kontoret, som hon vill kalla trädgårdsvillan. Hans Gillgren, som gjort en folder om Alnös sågverk, var också med och berättade om föreningen Sågverksfolkets arbete med Eriksdals sågverk.

Herrgården är ett rejält bygge kunde vi konstatera, Väggarna av gjorda av bräder med kraftiga dimensioner, som inte går att uppbringa idag. En del rötskador och sättningar måste åtgärdas, men överlag är det en klenod som Ulrika ska ta sig an. Vi får önska Lycka till!

Publicerat i [Uncategorized](#) | [1 Kommentar](#)

Alnös riksintressen

Under sommaren och hösten 2012 ska jag och mina medarbetare på Murberget åstadkomma en skrift om norra Alnös kulturmiljöer. Alnön ligger utanför Sundsvall och den norra delen har klassats som riksintresse både för sina natur och kulturvärden.

MÅNADSARKIV: NOVEMBER 2012

2

Skriften, Alnön – ett riksintresse, är nu klar

Posted on **28 november, 2012**

Nu är skriften på väg till tryckeriet, men om du vill tanka ner en pdf så kan du göra det [här](#)

Det blev ganska många detaljer som skulle justeras på slutet, men nu ska allt vara ok. Så småningom kommer även en rapport med betydligt mer faktainnehåll.

Publicerat i [Uncategorized](#) | [Lämna ett svar](#)